स्थानीय विपद् तथा जलवायू उत्थानशील योजना

राप्ती गाउँपालिका

२०७७

स्थानीय विपद् तथा जलवायू उत्थानशील योजना

राप्ती गाउँपालिका, दाङ्ग

२०७७

योजना अवधि

आ.व.०७७/०७८ देखि ०७९/०८० सम्म

तयार गर्ने: राप्ती गाउँपालिका, दाङ्ग

समन्वय गर्ने: स्थानीय विपद् व्यवस्थावन समिति, राप्ती गाउँपालिका, दाङ्ग

प्राविधिक सहयोग : नामसालिङ्ग सामुदायिक विकास केन्द्र, फिल्ड कार्यालय, दाङ्ग

आर्थिक सहयोग: The Development Fund, Norway

राप्ती गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

मसुरिया, देउखुरी, दाङ लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

राप्ती गाउँपालिका विपद् जोखिमका दृष्टिकोणबाट उच्च संकटासन्न अवस्थामा रहेको छ । हालका दिनहरुमा विपदका घटनाहरु तिब्ररुपमा देखा परिरहेको छ । स्थानीय स्तरमा सम्भावित विपद जोखिम पहिचान गरी सो अनुकूल पुर्वतयारी मार्फत विपद्का बेलामा हुन सक्ने क्षति लाई न्युन गर्नका लागि आवश्यक प्रयास गर्नपर्ने टड्कारो आवश्यकता भै सकेको छ । संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको संविधान अनुसार सम्पन्न पहिलो स्थानीय तहको निर्वाचनबाट हामी राप्ती गाउँपालिका जनप्रतिनिधिका रूपमा निर्वाचित भएर आई रहदा हामीसँग जनताका थुप्रै अपेक्षाहरू थिए । हामीसँग ती अपेक्षाहरूलाई साकार पार्ने इच्छाशक्ति पनि छ । हामीले राप्ती गाउँपालिकालाई समुन्नत तथा विपद उत्थानशील गाउँपालिकाका रूपमा विकासको नयाँ फराकिलो राजमार्गमा हिडाउने जिम्मा पाएका छौं । तसर्थ विपद् उच्च जोखिममा रहेको यस राप्ती गाउँपालिकाको दिगो बिकासमा टेवा पुगाउनका लागि स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशील योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्न पर्ने आवश्यकता छ । साथै वास्तविक रुपमा विपद् पुर्वतयारी तथा व्यवस्थापन गर्ने विषयमा ज्ञान, सिप र क्षमतामा विकास गर्नुपर्ने आवश्यकता छ । विपद् पछिको कार्यमा मात्र केन्द्रित हुनु मात्र नभई विपद् व्यवस्थापनका तिनवटा चरणहरुलाई केन्द्रित गरी गर्नुपर्ने कियाकलापहरुलाई अगाडी बढाउनु पर्ने नितान्त आवश्यक रहेको हुँदा यो स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशिल योजना तयार गरिएको छ । यस योजना तयारीका क्रममा आवश्यक सहयोग, सल्लाह तथा नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्नुहुने राप्ती गाउँपालिका उपाध्यक्ष, ९ वटै वडा अध्यक्ष ज्यूहरु, लगायत सम्पुर्ण गाउँ कार्यपालिका सदस्यहरु, वडा सदस्यहरु लगायत यस गाउँपालिका प्रमुख प्रशाकीय अधिकृत, विपद् व्यवस्थापन शाखा प्रमुख, योजना शाखा प्रमुख लगायत सबै कर्मचारीहरुलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । यस राप्ती गाउँपालिकाको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल योजना तयारीका क्रममा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउनु हुने नामसालिङ्ग सामुदायिक विकास केन्द्र इलामलाई विशेष आभार तथा धन्यवाद प्रदान गर्दछु ।

.....

नुमानन्द सुवेदी
अध्यक्ष

२०७७ पौष

राप्ती गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

मसुरिया, देउखुरी, दाङ लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

राप्ती गाउँपालिकाका क्षेत्रमा विभिन्न प्रकोपका हिसाबले जोखिममा रहेको छ । जस मध्ये यहाँ बाढीको उच्च जोखिम पहिचान भएको छ । विभिन्न समयमा बाढीका कारण सयौं घरधुरी बिस्थापित हुनका साथै करोडौं रुपैया बराबरको धनमाल तथा जग्गाजमिन क्षति भएको छ । यो विपद तथा जलवायु उत्थानशील योजना तयारीका चरणमा गाउँपालिकाका स्तरका सरोकारवालाहरु अध्यक्ष, वडा अध्यक्षहरु, कार्यपालिका सदस्य, वडासदस्यहरु, गाउँपालिकाका कार्यरत कर्मचारीहरु, विभिन्न निकायका प्रतिनिधिहरु, स्थानीय सरोकारवालाहरु राजनैतिक दलका प्रतिनिधि, समाजसेवी, बुद्धिजीवि, आमा समूह, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, दलित, महिला, जनजाती तथा जोखिम क्षेत्रका प्रतिनिधि लगायत सरोकारवाला अन्य संघसंस्थाहरुको प्रत्यक्ष सहभागितात्मक प्रकियाद्धारा योजना तर्जूमा गरिएको छ । योजना तर्जुमाका क्रममा प्रत्यक वडामा गरिएको सहभागीतात्मक संकटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण र समुदायको विपद जाखिम न्यूनिकरणका लागि सम्भावित गतिविधिहरुको सहभागीतात्मक तरिकाले छनौट गरिएका छन । तथ्याङ्क संकलनको क्रममा विगतका बर्षहरुमा भएका विपद्का घटनाहरु तथा त्यसबाट भएको क्षतिको सम्पूर्ण यथार्थ विवरणहरु समेत प्राप्त गरी गाउँपालिकाको संकटासन्नताको स्तर निर्धारण, पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको तर्जुमा, विपद् जोखिम न्यूनिकरणका गतिविधिहरु तथा बजेट निर्धारण गरिएको छ ।

यस योजना तयारीका क्रममा आवश्यक सल्लाह तथा उत्प्रेरण गर्नुहने राप्ती गाउँपालिकाका अध्यक्ष, ९ वटै वडा अध्यक्षहरु, लगायत सम्पुर्ण कार्यपालिका सदस्यहरु, वडा सदस्यहरु लगायत यस गाउँपालिका प्रमुख प्रशाकीय अधिकृत, विपद व्यवस्थापन शाखा प्रमुख, योजना शाखा प्रमुख लगायत सबै कर्मचारीहरुलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । यस राप्ती गाउँपालिकाको स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशील योजना तयारीका क्रममा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउनु हुने नामसालिङ्ग सामुदायिक विकास केन्द्रलाई विशेष आभार तथा धन्यवाद प्रदान गर्दछु ।

.....

जगदम्बा कुमारी चौधरी

उपाध्यक्ष

२०७७ पौष

राप्ती गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

मसुरिया, देउखुरी, दाङ लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

यस दाङ जिल्लामा हरेक बर्ष जल तथा मौषमजन्य प्रकोपहरुले धेरै क्षति हुने गरेको छ । राप्ती गाउँपालिका पनि यस्ता प्राकृतिक प्रकोपहरुबाट अछुतो रहेको छैन । प्रकोपबाट प्रभावित भईरहने क्षेत्र भएकोले यहाँको भौगार्भिक, भौगोलिक तथा अन्य कारणले धेरै स्थानीय समुदायहरु विपद्को संभावित अवस्थाबाट गुज्रिरहेका छन् । बाढी, नदीकटान, चुरे क्षयीकरण, हावाहुरी, सुख्खा, वन आगलागी, चट्याङ, असिना आदीको कारण सम्पत्ति तथा जीवनको क्षति समेत हुने गरेको छ । विपद् अकस्मात आईपर्ने समस्या भएको हुँदा यसको प्रकोपबाट उत्पन्न घटनालाई समायानुकुल व्यबस्थापन गरी आम जनजीवनको रक्षा गर्दै व्यक्तिगत तथा सार्वजनिक सम्मत्तिको सुरक्षा गर्नु हामी सवैका कर्तव्य हो । विपद् पूर्व न्यूनिकरणका गतिविधिहरु संचालन गर्ने, जनचेतना जगाउने, विपद्को समयमा खोज तथा उद्धारको सार्थ तत्काल मानवीय सेवाको प्रत्याभूति गर्नु आवश्यक छ ।

विपद् पूर्वतयारी, प्रतिकार्य र पुर्नस्थापना तथा यससँग सम्बन्धित कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन राप्ती गाउँपालिकाले सवै पक्षको सहभागितामा तयार पारिएको स्थानीय विपद् व्यबस्थापन तथा जलवायु उत्थानशील योजनाले हामीलाई आकस्मिक रुपमा आईपर्ने विपद्को सामना गर्न अवश्य सहयोग गर्नेछ । विपद्का सवै अवस्थाको सामना गर्दै नागरिकको सुरक्षित रुपमा बाँच्न पाउने अधिकारलाई सुनिश्चित गर्नेतर्फ यस योजना कार्यान्वयन पश्चात सहयोग पुग्नेनै छ । यस योजना तयार गर्न अमूल्य समय उपलब्ध गाराउनु हुने राप्ती गाउँपालिकका सम्पूर्ण जनप्रतिनिधिज्यूहरु, शाखाका जिम्मेवार कर्मचारी मित्रहरु, कृयाशिल संघसंस्थाका पदाधिकारीज्यूहरु, आम राप्तीबासी महानुभावहरु एवंम् प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउनुहुने नामसालिङ सामुदायिक विकास केन्द्र इलामलाई हार्दिक धन्यवाद प्रकट गर्दछु ।

धन्यवाद ।

.....

शोभाराम रिजाल

प्रमुख प्रसाशकीय अधिकृत

२०७७ पौष

विषय सूची

खण्ड १: राप्ती गाउपालिकाको सामान्य परिचय १

१.१ भौगोलिक तथा प्राकृतिक अवस्था १

१.२ सामाजिक अवस्था १

१.३ आर्थिक अवस्था २

१.४ गाउँपालिकाको अवस्था ३

१.५ जनसंख्याको विवरण ५

१.५.१ जातीगत अनुसारको जनसंख्या ६

१.५.२ उमेर अनुसारको जनसंख्या ६

१.६ अपाङ्गताको विवरण ७

१.७ जलवायूजन्य विवरण ८

१.८ चरम वर्षा वा तापक्रमका घटना १०

खण्ड २: स्थानीय विपद् तथा जलवायू उत्थानशील योजनाको परिचय १३

२.१ पृष्ठभूमी १३

२.२ दीर्घकालीन सोच १३

२.३ परिकल्पना १४

२.४ ध्येय १४

२.५ लक्ष्य १४

२.६ उद्देश्यहरू १४

२.७ नीति तथा रणनीतिहरु १४

२.८ योजना निर्माण प्रक्रिया विधि १५

२.८.१ प्रारम्भिक भेला तथा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति गठन १५

२.८.२ योजना तर्जुमा तथा समन्वय समिती गठन १५

२.८.३ योजना निर्माण अभिमुखीकरण १५

२.८.४ राप्ती गाउँपालिकाको वडा स्तरीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना निर्माण १५

२.८.५ गाउँपालिका स्तरीय सूचना संकलन १६

२.८.६ सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण १६

२.८.७ सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषणको पुनरावलोकन १६

२.८.८ योजनाको खाका लेखन कार्य १६

२.८.९ गाउँपालिकाको स्तरीय योजना बैठक १६

२.८.१० योजनाको प्रस्तुती र सुझाव संकलन गोष्ठी १६

२.८.११ योजनाको अन्तिम लेखन कार्य र योजनाको तयारी १६

२.९ योजना कार्यान्वयन रणनीति १९
२.९.१ योजनाको स्वीकृति १९
२.९.२ बजेट व्यवस्था १९
२.९.३ योजना कार्यान्वयन १९
खण्ड ३: प्रकोप, संकटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण २१
३.१ ऐतिहासिक समयरेखा विश्लेषण २१
३.२ प्रकोप, मौसमी तथा बाली पात्रो २१
३.३ प्रकोप पहिचान तथा स्तरीकरण २६
३.४ प्रकोप विश्लेषण २७
३.५ समुदाय तथा वडाहरुको संकटासन्नता स्तरीकरण ३०
३.६ कुल प्राप्त अंकभार ३१
३.७ वडा स्तरीय संकटासन्नता नक्सा
३.८ राप्ती गाउँपालिकाको क्षमता विश्लेषण ३३
खण्ड ४: विपद तथा जलवायू उत्थानशील योजना ३६
नीतिगत व्यवस्था तथा निर्णय ३६
४.१ भूकम्प प्रकोपको सन्दर्भमा ३६
४.१.१ जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि ३६
४.१.२ भूकम्प प्रकोपको सन्दर्भमा जोखिम न्यूनीकरण ३७
४.१.३ भूकम्प प्रकोपको सन्दर्भमा आपत्कालीन पूर्वतयारी ३९
४.१.४ भूकम्प सन्दर्भमा विपद्को समयका प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरू (घटना घटेको दिन देखि ३ महिना सम्म) ४०
४.१.५ भूकम्पको सन्दर्भमा विपद् पश्चात्का पुर्नलाभ अर्न्तगत पुर्नस्थापना र पुनर्निर्माणका क्रियाकलापहरू (विपद् समयका प्रतिकार्यका कार्यहरु सकिएपछि ३ महिना देखि २ वर्ष सम्म) ४२
४.२ पहिरो प्रकोपको सन्दर्भमा ४४
४.२.१ पहिरो प्रकोपको सन्दर्भमा जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि ४४
४.२.२ पहिरो प्रकोपको सन्दर्भमा जोखिम न्यूनीकरण ४५
४.२.३ पहिरो र भूक्षय प्रकोपको सन्दर्भमा आपत्कालीन पूर्वतयारी : ४६
४.२.४ पहिरो र भूक्षय को सन्दर्भमा विपद् पश्चात्का पुर्नलाभ अर्न्तगत पुर्नस्थापना र पुनर्निर्माणका क्रियाकलापहरू (विपद् समयका प्रतिकार्यका कार्यहरु सकिएपछि ३ महिना देखि २ वर्ष सम्म) ४८
४.३ बाढी प्रकोपको सन्दर्भमा ४९
४.३.१ बाढी प्रकोपको सन्दर्भमा जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि ४९
४.३.२ बाढी प्रकोपको सन्दर्भमा जोखिम न्यूनीकरण ५०
४.३.३ बाढी प्रकोपको सन्दर्भमा आपत्कालीन पूर्वतयारी ५३
४.३.४ बाढीको सन्दर्भमा विपद्को समयका प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरू (घटना घटेको दिन देखि ३ महिना सम्म) ५४

४.३.५ बाढीको सन्दर्भमा विपद् पश्चात्का पुर्नलाभ अर्न्तगत पुर्नस्थापना र पुनर्निर्माणका क्रियाकलापहरू (विपद् समयका प्रतिकार्यका कार्यहरु सकिएपछि ३ महिना देखि २ वर्ष सम्म) ५६

४.४ खडेरी प्रकोपको सन्दर्भमा ५८

४.४.१ खडेरी प्रकोपको सन्दर्भमा जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि ५८

४.४.२ खडेरी प्रकोपको सन्दर्भमा जोखिम न्यूनीकरण ५९

४.४.३ खडेरी प्रकोपको सन्दर्भमा आपत्कालीन पूर्वतयारी ६०

४.४.४ खडेरीको सन्दर्भमा विपद्को समयका प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरू (घटना घटेको दिन देखि ३ महिना सम्म) ६१

४.४.५ खडेरीको सन्दर्भमा विपद् पश्चात्का पुर्नलाभ अर्न्तगत पुर्नस्थापना र पुनर्निर्माणका क्रियाकलापहरू (विपद् समयका प्रतिकार्यका कार्यहरु सकिएपछि ३ महिना देखि २ वर्ष सम्म) ६३

४.५ चट्याङ प्रकोपको सन्दर्भमा ६४

४.५.१ चट्याङ प्रकोपको सन्दर्भमा जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि ६४

४.५.२ चट्याङ प्रकोपको सन्दर्भमा जोखिम न्यूनीकरण ६५

४.५.३ चट्याङ प्रकोपको सन्दर्भमा आपत्कालीन पूर्वतयारी ६६

४.५.४ चट्याङको सन्दर्भमा विपद्को समयका प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरू (घटना घटेको दिन देखि ३ महिना सम्म) ६७

४.५.५ चट्याङको सन्दर्भमा विपद् पश्चात्का पुर्नलाभ अर्न्तगत पुर्नस्थापना र पुनर्निर्माणका क्रियाकलापहरू (विपद् समयका प्रतिकार्यका कार्यहरु सकिएपछि ३ महिना देखि २ वर्ष सम्म) ६८

४.६ हुरीवतास प्रकोपको सन्दर्भमा ७०

४.६.१ हुरीवतास प्रकोपको सन्दर्भमा जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि ७०

४.६.२ हुरीवतास प्रकोपको सन्दर्भमा जोखिम न्यूनीकरण ७१

४.६.३ हुरीवतास प्रकोपको सन्दर्भमा आपत्कालीन पूर्वतयारी ७२

४.६.४ हुरीवतासको सन्दर्भमा विपद्को समयका प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरू (घटना घटेको दिन देखि ३ महिना सम्म) ७३

४.६.५ हुरीवतास सन्दर्भमा विपद् पश्चात्का पुर्नलाभ अर्न्तगत पुर्नस्थापना र पुनर्निर्माणका क्रियाकलापहरू (विपद् समयका प्रतिकार्यका कार्यहरु सकिएपछि ३ महिना देखि २ वर्ष सम्म) ७५

४.७ आगलागी प्रकोपको सर्न्दभमा ७६

४.७.१ आगलागीको प्रकोपको सर्न्दभमा जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि ७६

४.७.२ आगलागीको प्रकोपको सर्न्दभमा जोखिम न्यूनीकरण ७७

४.७.३ आगलागीको प्रकोपको सर्न्दभमा आपत्कालीन पूर्वतयारी ७९

४.७.४ आगलागीको सन्दर्भमा विपद्को समयका प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरू (घटना घटेको दिन देखि ३ महिना सम्म) ८१

४.७.५ आगलागीको सर्न्दभमा, विपद् पश्चात्का पुर्नलाभ अर्न्तगत पुर्नस्थापना र पुनर्निर्माणका क्रियाकलापहरू (विपद् समयका प्रतिकार्यका कार्यहरु सकिएपछि ३ महिना देखि २ वर्ष सम्म) ८३

४.८ वन्यजन्तु आक्रमण प्रकोपको सन्दर्भमा ८५

४.८.१ वन्यजन्तु आक्रमण प्रकोपको सन्दर्भमा जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि ८५

४.८.२ वन्यजन्तु आक्रमण प्रकोपको सन्दर्भमा जोखिम न्यूनीकरण ८६

४.८.३ वन्यजन्तु आक्रमण प्रकोपको सन्दर्भमा आपत्कालीन पूर्वतयारी ८७

४.८.४ वन्यजन्तु आक्रमणको सन्दर्भमा विपद्को समयका प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरू (घटना घटेको दिन देखि ३ महिना सम्म) ८८

४.८.५ वन्यजन्तु आक्रमणको सन्दर्भमा विपद् पश्चात्का पुर्नलाभ अर्न्तगत पुर्नस्थापना र पुनर्निर्माणका क्रियाकलापहरू (विपद् समयका प्रतिकार्यका कार्यहरु सकिएपछि ३ महिना देखि २ वर्ष सम्म) ८९

विपद व्यवस्थापन क्रियाकलाप अनुसार कार्यक्रम तथा बजेट वडागत ९०

खण्ड : ५ स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाको अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा अद्यावधिकता ९२

५.१ योजना अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ९२

५.२ योजनाको अद्यावधिकता ९२

तालिका सूची

तालिका नं. १ भूउपयोगको विवरण ३
तालिका नं. २ वडागत आधारमा जनसंख्या विवरण ५
तालिका नं. ३ जातीगत आधारमा जनसंख्या विवरण ६
तालिका नं. ४ उमेरको आधारमा जनसंख्या विवरण ६
तालिका नं. ५ अपाङ्गताको विवरण ७
तालिका नं. ६ प्रकोप स्तरीकरण २६
तालिका नं. ७ प्रमुख प्रकोप विश्लेषण २८
तालिका नं. ८ वडा संकटासन्नता स्तरीकरण ३१
तालिका नं. ९ कुल प्राप्त अंकभार ३१

राप्ती गाउँपालिका, दाङ
उत्तर
स्केल
१:८१,०००
बंगलाचुली गाउँपालिका
राप्ती गाउँपालिका
वडा नं ९
नम्मारानी गाउँपालिका
लमही नगरपालिका
राप्ती गाउँपालिका
वडा नं ५
राप्ती गाउँपालिका
वडा नं ४
राप्ती गाउँपालिका
वडा नं २
राप्ती गाउँपालिका
वडा नं ८
राप्ती गाउँपालिका
वडा नं १
राप्ती गाउँपालिका
वडा नं ३
राप्ती गाउँपालिका
वडा नं ६
राप्ती गाउँपालिका
वडा नं ७
शितगंगा नगरपालिका
गढवा गाउँपालिका

खण्ड १:

राप्ती गाउँपालिकाको सामान्य परिचय

१.१ भौगोलिक तथा प्राकृतिक अवस्था

नेपालको प्रदेश ५मा रहेका दाङ जिल्लाको पूर्वीभागमा अवस्थित राप्ती गाउँपालिका भित्री मधेश तथा चुरे क्षेत्रमा अवस्थित छ । राप्ती गाउँपालिका साविकमा भएका २ वटा गाउँविकास समितिहरु लालमटिया र सिसहनीयाको सवै भाग तथा हाँसिपुर गाउँविकास समितिहरु साविक वडा नं १ र २ वडालाई पुर्नसंरचना गरी हाल ९ वटा वडामा पुर्नसंरचना गरिएको छ । हाल यसको प्रशासनिक केन्द्रको रुपमा मसुरिया राखिएको छ । यो गाउँपालिका २७ डिग्री ४९ मिनेट ५ सेकेण्ड देखि २७ डिग्रि ५५ मिनेट १५ सेकेण्ड उत्तरी अक्षांस सम्म र ८२ डिग्रि ३६ मिनेट ८ सेकेण्ड देखि ८२ डिग्रि ४८ मिनेट २६ सेकेण्ड पूर्वी देशान्तरमा रहेको छ । कूल क्षेत्रफल १६१ वर्गकिलोमिटर रहेको छ । यस गाउँपालिकाको पूर्वमा राप्ती नदीपारी अर्घाखाँची जिल्ला र दक्षिणमा राप्ती नदी तथा गढवा गाउँपालिका, उत्तर पूर्वमा प्यूठान, उत्तरमा वंगलाचुली गाउँपालिका तथा पश्चिममा लमही नगरपालिका, सिंगेखोला पर्दछ । यस गापाको वीचवाट करीव १५ कि.मि पूर्वपश्चिम राजमार्ग पर्दछ । यस गाउँपालिकामा जम्मा ८७६३ घरधुरी रहेको छ भने जम्मा जनसंख्या ४४४३३ रहेको छ ।

यो राप्ती गाउँपालिका भित्री मधेश, चुरीया क्षेत्र हुदै महाभारत पहाडसम्म फैलिएकोले यहाँको भौगोलिक स्वरुपमा समेत विविधता पाईन्छ । यहाँ उत्पन्न भएका खोला तथा खोल्सीहरु क्रमशः उत्तरबाट दक्षिणतर्फ विभिन्न जलाधारमार्फत राप्ती नदीमा मिसिन्छ । यस गाउँपालिकाका अधिकांश क्षेत्र चुरे भूभाग अर्न्तगत पर्दछन् । यस गाउँपालिकाको वडा नं. २, ४, ३, ६, ७ र ८ वडाहरु समथर जमिन पर्दछ । अन्य वडाहरु होचो चुरे क्षेत्रभित्र अवस्थित छन् । राप्ती नदीको किनार सिंचाईको सुविधा भएको भागहरु कृषिको लागि महत्वपूर्ण रहेको छ । भौगोलिक विविधताले गर्दा यहा पाईने वनस्पति तथा जैविक विविधतामा समेत एकरुपता देखिदैन । यस राप्ती गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थति अनुसार क्रमश दक्षिणी तथा पर्वी मोहडा क्षेत्रबाट उत्तरतर्फ भिरालोपना बडदै गएको छ । यस गाउँपालिकाको न्यूनतम उचाई २५३ मिटर र अधिकंतम उचाई ११९४ मिटर उत्तरी सिमाना सम्म रहेको छ ।

१.२ सामाजिक अवस्था

राप्ती गाउँपालिका शैक्षिक अवसरको दृष्टिकोणले सम्पन्न छ । यस गाउँपलिकामा उच्च शिक्षाको लागि क्याप्पस सञ्चालन गरिएको छ । त्यसैगरी राप्ती अञ्चलकै गहनाको रुपमा राप्ती प्राविधिक शिक्षालयको स्थापना तथा संञ्चालन यसै गाउँपालिका भित्र भएको छ । जहाँबाट मध्यम स्तरका र दक्ष प्राविधिक सीपयुक्त जनशक्ति उत्पादन हुन्छ । त्यसै गरी आधारभूत तह र माध्यमिक तहका सामुदायिक बिद्यालयहरु, नीजि बोर्डिङ स्कूल र बालविकास केन्द्र पनि संञ्चालन भएका छन् । यस गाउँपालिकाको ५ बर्ष माथीको साक्षरताको सरदर साक्षरता प्रतिशत ८७.१४ प्रतिशत रहेको छ । यस गाउँपालिकाको वडा न. २ रहेको आदर्श माध्यमिक बिद्यालयमा दृष्टिविहिन छात्रछात्राको लागि लक्षित गरी ब्रेल लिपि माध्यमबाट पठनपाठनको व्यबस्था गरिएको छ । यहाँ राप्ती गाउँपालिका लगायत छिमेकी गाउँपालिका तथा लमही नगरपालिकाबाट समेत दृष्टिविहिन बिद्यार्थीहरु अध्ययनको लागि आउने गरेका छन् । त्यसैगरी वडा न. १ को भालुवाङ पुलचोकमा गृहिणी महिला आधारभूत बिद्यालय संञ्चालन गरिएको छ ।

यस गाउँपालिका भित्र रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरु अर्न्तगत साविक गाउँविकास समिति अनुसार स्वास्थ्य चौकी २ वटा संञ्चालित छन् । यी स्वास्थ्य चौकीहरुमा दरबन्दी अनुसारका प्राविधिक जनशक्तिले सेवा प्रवाह भईरहेको छ । यस राप्ती गाउँपालिकामा उपयोग गरिने खानेपानी श्रोतको अवस्थालाई हेर्दा ४४ प्रतिशत घरधुरीमा व्यक्तिगत वा सार्वजनिक सुरक्षित धारामार्फत खानेपानी उपभोग गर्ने गरेको देखिन्छ । त्यसै गरी ट्यूववेल मार्फत ४३ प्रतिशत घरधुरीले, ७.९० प्रतिशत घरधुरीले छोपिएको इनार वा कुवाको खानेपानी प्रयोग गर्ने गरेको देखिन्छ । त्यसै गरी ५.२६ प्रतिशत घरधुरीले नछोपिएको इनार वा कुवाको पानी प्रयोग गर्ने गरेको देखिन्छ ।

यस गाउँपालिकामा भएको घरधुरी भध्ये ७० प्रतिशत घरधुरीमा मापदण्डयुक्त शौचालय प्रयोग गर्ने गरिएको छ । त्यस मध्ये ४१.०१ प्रतिशत घरधुरीमा मापदण्डयुक्त सेफ्टीट्याङ्की छ । त्यसैगरी ३ प्रतिशत घरधुरीमा शौचालयलाई ढल वा रिङ्गमा जडान गरिएको छ । बायोग्यासमा जडान गरिएको शौचालय २५.११ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । अस्थायी वा खाल्डे शौचालय २१ प्रतिशत घरधुरीमा छ भने ७.८ प्रतिशत घरधुरीले शौचालय नभएको देखिन्छ ।

१.३ आर्थिक अवस्था

राप्ती गाउँपालिका मूलतः कृषि तथा पशुपालनमा आधारित अर्थतन्त्र भएको गाउँपालिका हो । गाउँपालिकाको बहुसंख्यक जनसंख्याको जिविकोपार्जन तथा रोजगारीको मुख्य आधार कृषि तथा पशुपालननै रहेको देखिन्छ । यहाँको अर्थतन्त्रमा व्यवसायिक रुपमा खेती गरिएका खाद्यबाली धान, मकै, गहुँ त्यसैगरी नगदेबालीहरुमा तोरी, आलु, सागसब्जी, खोर्सानी, फलफूल पशुपालन अर्न्तगत गाई भैसी, बाखा, बगुँर, कुखुरा, दुध उत्पादन, मह तथा वनजन्य उत्पादन आदिले मुख्य योगदान पुऱ्याउदै आएको देखिन्छ । यस गाउँपालिका भित्ररहेको जनसंख्या मध्ये कृषि तथा पशुपालनमा सकृयरुपले प्रत्यक्ष संलग्न जनसंख्या ७३.०७ प्रतिशत रहेको छ । यस गाउँपालिकाको ४.७७ प्रतिशत जनसंख्या रोजगारीको लागि तेस्रो मुलुक गएको देखिन्छ । यस गाउपालिकामा रहेका कुल घरधुरी मध्ये ६.२२ प्रतिशत घरधुरी अति गरिव रहेका छन् । त्यसै गरी १६.४९ प्रतिशत घरधुरी गरिव रहेका छन् । त्यसैगरी सामान्य आर्थिक अवस्था भएको घरधुरी ३५.९८ प्रतिशत, मध्ययम ३४.६३ प्रतिशत र सम्पन्न घरधुरी ६.६८ प्रतिशत रहेका छन् । खाद्य सुरक्षाको दृष्टिकोणले यस गाउँपालिमा भएको घरधुरी मध्ये १५.६५ प्रतिशत घरलाई आफ्नो उत्पादनले ३ महिना भन्दा कम पुग्ने गरेको देखिन्छ । त्यसै गरी ३ देखि ६ महिना सम्म पुग्ने घरपरिवार १५.५४ प्रतिशत छन् । ६ देखि ९ महिना सम्म पुग्ने घरधुरी ९.२५ प्रतिशत, एक बर्ष पुग्ने ४.३१ प्रतिशत र एकबर्षभन्दा माथि पुग्ने ३१.६६ प्रतिशत घरधुरी रहेको छ । यसै गरी आफूले बर्षभरी खानको लागि आफै स्वयंम अन्न उत्पादन नगर्ने घरधुरी २३.५९ प्रतिशत रहेको छ । यस गाउँपालिका ठूला उद्योगहरु स्थापना भएका छैनन् । मझौला तथा साना उद्योगहरु स्थापना शुरुवात भएका छन् । यी प्रायजसो उद्योगहरु निर्माण सामाग्री, कृषि तथा पशुपालन आधारित छन् । यँहा उत्पादन भएको कृषि उपजहरु कच्चा रुपमानै बाहिर निकासी हुने गरेको छ । व्यबसायिक रुपमा गाईपालन, कुखुरापालन, तरकारी खेति र माहुरी पालनलाई अगाडी बढाउन शुरुवात गरिएको छ । मिनरल वाटर फ्याक्ट्री, कंक्रिट उद्योग, व्लकं उद्योग, ग्रिल लागायतका निर्माणसँग सम्बन्धित उद्योगहरुले स्थानीय बाहेक नजिकैको अन्य गाउँपालिकाहरुमा पनि सेवा दिएका छन् । यस राप्ती गाउँपालिकामा वित्तिय कारोकार गर्ने बैंक तथा अन्य संघसंस्थाहरु स्थापना भएका छन् । प्रमुख वैंकहरुमा एन आई सी एसिया, बैंक अफ काठमाण्डौं, विभिन्न विकास बैंकहरु रहेका छन् भने वडा वडामा संञ्चालन भएका सहकारी संस्थाहरुले साना स्केलमा वित्तिय कारोबार शुरुवात गरेका छन् । गाउँ बस्तीमा छरिएर रहेका पुँजी संकलन र परिचालनको लागि सहकारी संस्थाहरुको भूमिका महत्वपूर्ण देखिएको छ ।

१.४ गाउँपालिकाको अवस्था

प्राकृतिक श्रोत साधनको दृष्टिले राप्ती गाउँपालिका सम्पन्न रूपमा रहेको छ । यहाँ तराई मधेश तथा चुरे गरी फरक फरक भौगोलिक बनावट पाइन्छ । राप्ती नदी यस गाउँपालिकाको मुख्य नदि हो । यस गाउँपालिकाका अन्य नदी नालाहरुमा करम्दी खोला, दोलही खोला, कालापानी खोला, भूल्केखोला, टिसुवाखोला, मच्छिताल खोला, गनाहाखोला, सिङ्गे खोला, गोपीनाला, बगासोती खोला आदि रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा हर्सेडाँडा पोखरी, चितुवाखोली ताल, चखेवा सिमसार क्षेत्र, खौराहाबाबा पोखरी, सुन्दरपुर पोखरी गरी ५ वटा मुख्य पोखरी रहेका छन् ।

यस गाउँपालिकामा १४ वटा सामुदायिक वनहरु रहेका छन् । विशेष गरी राजमार्गको उत्तरी क्षेत्रमा यी सामुदायिक वनहरु केन्द्रित रहेका छन् । जैविक विविधतायुक्त यी वनहरुमार्फत समुदायले दैनिक इन्धन आपूर्ति लगायत, निर्माण सामाग्री र पशुवस्तुको लागि आहारा संकलन गर्ने गरेका छन् । यस गाउँपालिकामा विशेषरी सामुदायिक वन धेरै रहेको छ । केही क्षेत्र ऐलानीको रुपमा खाली रहेको पनि पाईएको छ । यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्रबाट व्यबसायिक रुपमा जडिबुटी उत्पादन तथा निकासी हुने गरेको पाईदैन । न्यून मात्रामा उत्पादन हुने जडीबुटीहरुमा केमोमाईल, कुरिलो, टिम्मुर आदि हुने भएपनि व्यबसायिक हुन सकेको छैन । सामुदायिक वनको बार्षिक कार्ययोजना अनुसार स्वीकृति प्राप्त भएका जडिबुटी संकलन र निकासी कार्ययोजना अनुसारनै हुने गरेको पाइएको छ ।

तुलनात्मक रुपले वन क्षेत्र धेरै भएको यो गाउँपालिकाको दक्षिणी भाग राप्ती नदीको किनारी तथा सिंचित क्षेत्रमा कृषिको लागि जमिन प्रयोग गरिएको छ । राप्ती नदिले उकास गरेको क्षेत्रमा पनि खेति गर्ने गरिएको छ । यिनै खेति भूमिभित्र आवादी क्षेत्र पनि भएकोले बसोबासको लागि अलग्यै क्षेत्र किटान गरिएको छैन । पूर्व पश्चिम राजमार्गको दायाँ बायाँ किनारीभागमा बसोबास क्षेत्र धेरै रहेको छ । यस गाउँपालिकाको भूउपयोग निम्नानुसारको रहेको छ ।

तालिका नं. १ भूउपयोगको विवरण

क्र.स.	विवरण	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि)	प्रतिशत
१	कृषि क्षेत्र	६९.६२	४३.०३
२	चौर तथा चरन क्षेत्र	१.६५	१.०२
३	वन क्षेत्र	८३.८८	५१.८४
४	सडकले ओगटेको क्षेत्र	०.६६	०.४१
५	नदीनालाले ओगटेको क्षेत्र	१.४१	०.८७
६	बाँझो जमिन	३.६७	२.२७
७	अन्य	०.०९	०.०६
जम्मा		१६१.७९	१००.००

स्रोतः टोपोग्राफिक नक्सा, नापी विभाग

राप्ती गाउँपालिका, दाङ
भू उपयोग नक्सा

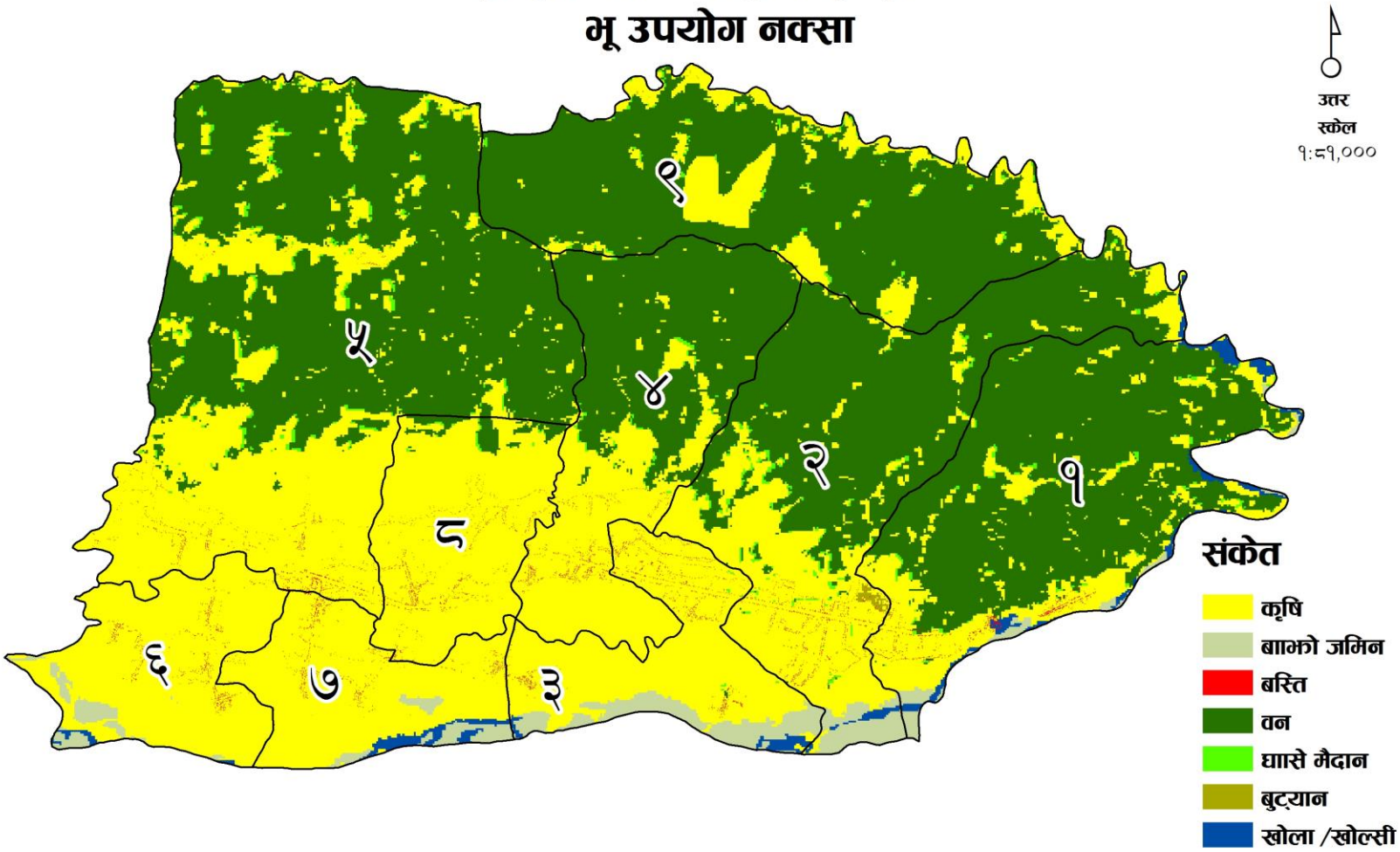

१.५ जनसंख्याको विवरण

राप्ती गाउँपालिकामा जम्मा ९ वटा वडाहरु रहेका छन् । यस गाउँपालिकाका वडाहरुको जनसंख्या तथा घरपरिवारहरुको तुलनात्मक अध्ययन गर्दा सबैभन्दा धेरै जनसंख्या वडा नं २ र ३ मा रहेको छ । त्यस्तै सबैभन्दा थोरै घरधुरी वडा नं. ९ मा रहेको छ । वडागत वस्ति तथा घरपरिवार विवरण तल तालिकामा दिइएको छ ।

वडा नं.	जम्मा घरधुरी संख्या	जम्मा जनसंख्या	मुख्य वस्तिहरु
१	११६६	५१०५	शान्तिपुर (चैते) बगाहासोती, भालुवाङ, पाखापानी, मच्छिताल
२	१३४२	६७९२	एकता नगर, लालमटिया, कालिका चोक, रामनगर, वराखुरी, कटाहा, मुक्ति नगर, स्यानीघोष, बाहुनी पाटा
३	१२४१	६६४१	वसन्तपुर, खुरुरिया, मसुरिया
४	१२१५	५९६२	मौरीघाट, जनकपुर, खिनैरा, सुन्दरपुर, नयाँगाउँ
५	७५६	३९०४	सिसहनिया, लठहवा, पहरवा, करंगे
६	९१८	५१९०	बगरापुर, सगरापुर, भगवानपुर, मझेरिया, पत्थरगढवा
७	८४५	४५५४	भानपुर, अननपुर, जितपुर, छोड्की सिसहनिया, बड्का सिसहनिया, जगपुर
८	९२०	४५६२	पिपरी, पिपरा, विजौरी, कोहलवा
९	३६०	१७२३	देवीकोट, रुपाकोट
जम्मा	८७६३	४४४३३	

घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

यस गाउँपालिकामा जम्मा ८७६३ घरधुरी रहेको छ भने जम्मा जनसंख्या ४४४३३ रहेको छ । जनअनुसार पुरुष ५१.३ प्रतिशत र महिला ४७.७ प्रतिशत रहेको छ । त्यसैगरी प्रतिपरिवार औषत जनसंख्या ५.०७ जना रहेको छ । वडागत आधारमा जनसंख्या वितरणको अवस्थालाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । जसमा जम्मा जनसंख्या ४४४३३ (पुरुष २२७८३ जना, महिला २१६३७ जना र तेस्रो लिङ्गी १३) रहेको छ ।

तालिका नं. २ वडागत आधारमा जनसंख्या विवरण

वडा नं.	जम्मा घरधुरी संख्या	पुरुष	महिला	तेस्रो लिंगी	जम्मा जनसंख्या	जनघनत्व
१	११६६	२६७४	२४२४	७	५१०५	२२४
२	१३४२	३५११	३२८१	०	६७९२	२८४.१८
३	१२४१	३४०२	३२३८	१	६६४१	७१.२२
४	१२१५	३०७५	२८८७	०	५९६२	३७७.३
५	७५६	१९६३	१९३९	२	३९०४	९२.५
६	९१८	२६६७	२५२३	०	५१९०	५७६.६
७	८४५	२२१९	२३३३	२	४५५४	५४८.६
८	९२०	२३८०	२१८२	०	४५६२	४९५.८८
९	३६०	८९२	८३०	१	१७२३	७९.७
जम्मा	८७६३	२२७८३	२१६३७	१३	४४४३३	२७४.९

घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

१.५.१ जातीगत अनुसारको जनसंख्या

जातिगत आधारमा यस गाउँपालिकाको जनसंख्यालाई विश्लेषण गर्दा ६ जाति समूहको वसोवास रहेको पाइन्छ । जस अनुसार पहाडी ब्राम्हण/क्षेत्री, मधेसी आदीवासी जनजाती, पहाडी आदीवासी जनजाती, मधेसी ब्राम्हण/क्षेत्री, पहाडी दलित र मधेसी दलित आदि रहेको पाइन्छ । वडामा आधारित जातजाति अनुसारको जनसंख्या, घरधुरी विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ३ जातीगत आधारमा जनसंख्या विवरण

वडा न.	पहाडी ब्राम्ह्ण /क्षेत्री	मधेशी आदिवासी / जनजाति	पहाडी आदिबासी /जनजाति	मधेशी ब्राम्ह्ण /क्षेत्री / राजपुत	पहाडी दलित	मधेशी दलित	अन्य	जम्मा
१	२६१९	४५	१५६८	३८	४०४	१०	४२१	५१०५
२	२२७७	१९०१	२११२	३४	४४१	२३	४	६७९२
३	११२७	४३०१	८२७	१३	३०२	९	६२	६६४१
४	१८४५	२९६९	२३५	६०८	२१०	३५	६०	५९६२
५	२५६	२५४८	९२८	१७	१२०	८	२७	३९०४
६	१७८	४६६५	१८३	१२	१७	१२९	६	५१९०
७	७५२	२१७४	१२४४	१	७०	१	३१२	४५५४
८	९६२	२५६०	७३०	४	२२९	१	७६	४५६२
९	२१६	२	११३२	०	३७३	०	०	१७२३
जम्मा	१०२३२	२११६५	८९५९	७२७	२१६६	२१६	९६८	४४४३३

घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

१.५.२ उमेर अनुसारको जनसंख्या

यस गाउँपालिकामा रहेको जम्मा जनसंख्या मध्ये ५१.२७ प्रतिशत पुरुष, ४८.६९ प्रतिशत महिला जनसंख्या रहेको छ । यँहा १३ जना तेस्रो लिङ्गी जनसंख्या रहेको छ । उमेरगत आधारमा ५ बर्ष मुनीका जनसंख्या ५.२३ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । उमेर समूहको आधारमा सवैभन्दा धेरै जनसंख्या २० देखि २४ बर्षको ११.११ प्रतिशत रहेको छ ।

तालिका नं. ४ उमेरको आधारमा जनसंख्या विवरण

वडा नं	०-४	५-९	१०-१४	१५-१९	२०-२४	२५-२९	३०-३४	३५-३९	४०-४४	४५-४९	५०-५४	५५-५९	६० बर्ष माथी	जम्मा
१	२९०	४०९	४६६	५२८	५१७	४७४	४४९	५०६	३७९	२९४	२०४	१७५	४१४	५१०५
२	४६०	५९५	७३६	७९२	७३२	६३८	५१७	५६८	३८४	३३६	२३६	२३३	५६५	६७९२
३	४९४	६११	६७६	६२७	६९३	६६१	५९१	५२५	३७५	३५४	२३८	२५५	५४१	६६४१
४	४१०	४५२	५६२	६६६	६०१	६१४	४८३	४९४	३९८	३३०	२३९	२०४	५०९	५९६२
५	२९८	३२९	४३२	४७९	४६९	३६६	३१३	२५८	२१३	२२५	१३८	१०९	२७५	३९०४
६	३०	३९	५४	५९	६०३	५५	४१९	४३७	२६८	२८४	२११	१८५	३८९	५१९

	८	८	४	०		४								०
७	३२७	३७१	४४०	५२५	५४१	५१७	४३८	३५८	२१७	२३६	१६५	१२३	२९६	४५५४
८	२६८	३३०	४१४	४५७	४५८	५०२	३८७	४३२	३०५	२८२	१८४	१३४	४०९	४५६२
९	१५२	२३२	२२२	१८२	१८२	१३७	१३१	१०८	८६	७४	७१	४३	१०३	१७२३
जम्मा	३००७	३७२७	४४९२	४८४६	४७९६	४४६३	३७२८	३६८६	२६२५	२४१५	१६८६	१४६१	३५०१	४४४३३

घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

१.६ अपाङ्गताको विवरण

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा भएको जनसंख्या मध्ये अपाङ्गताको जनसंख्या विवरणलाई विभिन्न ६ वटा प्रकारमा विभाजन गरी सूचना संकलन गरिएको छ । जसअनुसार शारिरीक अपाङ्गता १९० जना रहेको देखिन्छ । यसै गरी बोली सम्बन्धी अपाङ्गता भएका ७१ जना, आँखा सम्बन्धी ३० जना र कानसम्बन्धी अपाङ्गता भएका २९ जना रहेका छन् । वडागत रुपमा विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ५ अपाङ्गताको विवरण

अपाङ्ता प्रकार	वडा न.																		जम्मा
	१		२		३		४		५		६		७		८		९		
	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	
बोली सम्बन्धी अपाङ्गता	४	१	६	१४	५	६	२	५	३	१	७	३	२	४	४	१	२	१	७१
आँखा सम्बन्धी अपाङ्गता	०	०	३	२	४	१	६	१	५	०	२	२	०	३	०	१	०	०	३०
सुस्त श्रवण / कान सम्बन्धी अपाङ्गता	१	१	४	५	०	३	२	३	४	१	२	२	०	०	१	०	०	०	२९
शारिरीक अपाङ्ग	१३	८	१८	९	२१	८	१२	९	५	५	१०	८	१२	६	१६	६	१३	११	१९०
सुस्त मनस्थिति / मानसिक अपाङ्गता	६	४	४	४	५	३	७	३	२	२	६	०	१	५	२	०	१	१	५६
अन्य /नखुलेको	९	६	५	५	७	३	३	४	२	४	१	६	१	५	६	३	४	५	७९

घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

१.७ जलवायूजन्य विवरण

यस राप्ती गाउँपालिका मा जलवायु मापन केन्द्र नभएको हुँदा ३३ कि.मि. टाढा रहेको घोराही स्तिथ जल तथा मौसम विज्ञान विभागको स्टेसन नं ०५१५ बाट सन् १९८९ देखि २०१९ सम्म (३० वर्ष) लिईएको वर्षा तथा तापक्रमको रेकर्ड लेखाजोखा गरिएको थियो । विगत ३० वर्षको वर्षा तथा तापक्रमको प्रवृति हेर्ने हो भने अधिकतम तापक्रम बढेको देखिन्छ तर न्युनतम तापक्रम मा खासै फरक देखिनदैन । वर्षाको क्रम हेर्ने हो भने घट्दो देखिन्छ बार्षिक वर्षा को क्रम भने १८.५२ मिमि का दरले घटेको देखिन्छ । सन् १९८९ मा १४१४ मिमि बार्षिक वर्षा रहेकोमा सन् २०१९ मा ८२७ मिमि रहेको छ ।

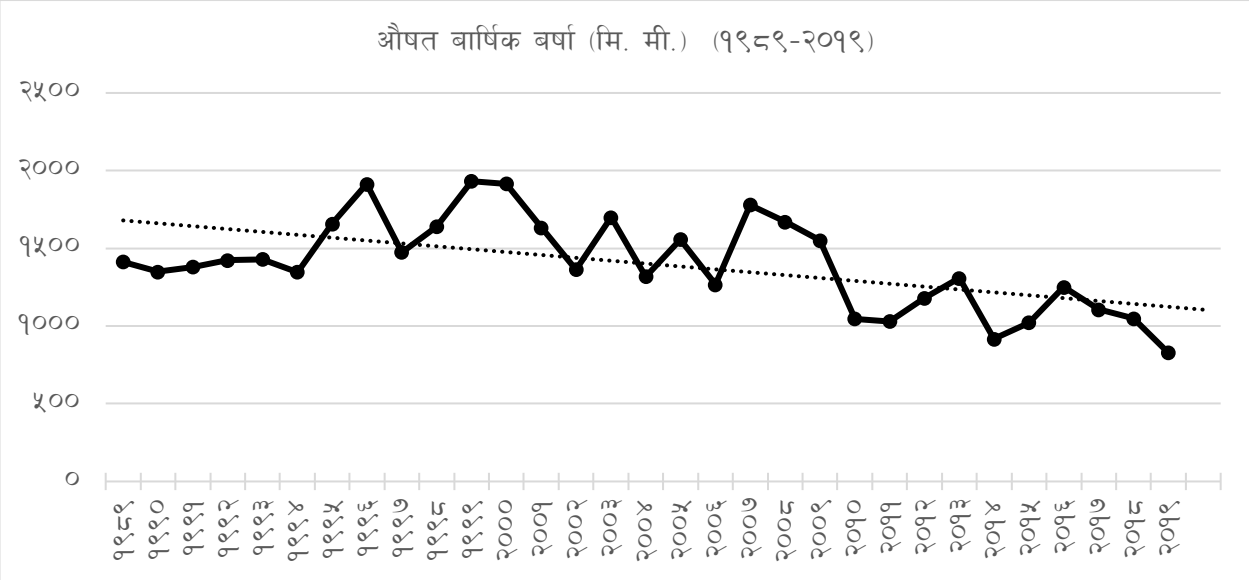

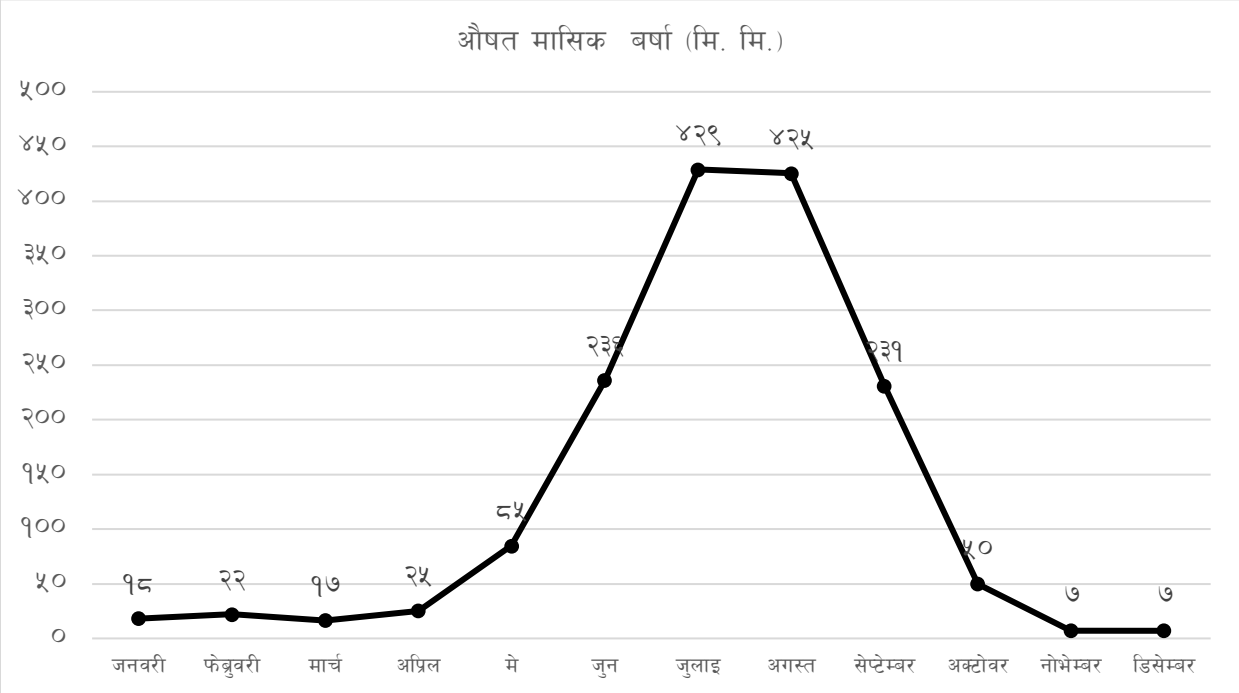

अधिकतम तापक्रम बार्षिक रुपमा ०.०६५ डिग्री सेल्सिएस का दरले बढेको देखिन्छ। न्युनतम तापक्रम ०.०११ डिग्री प्रति बर्षका दरले बढेको देखिन्छ।

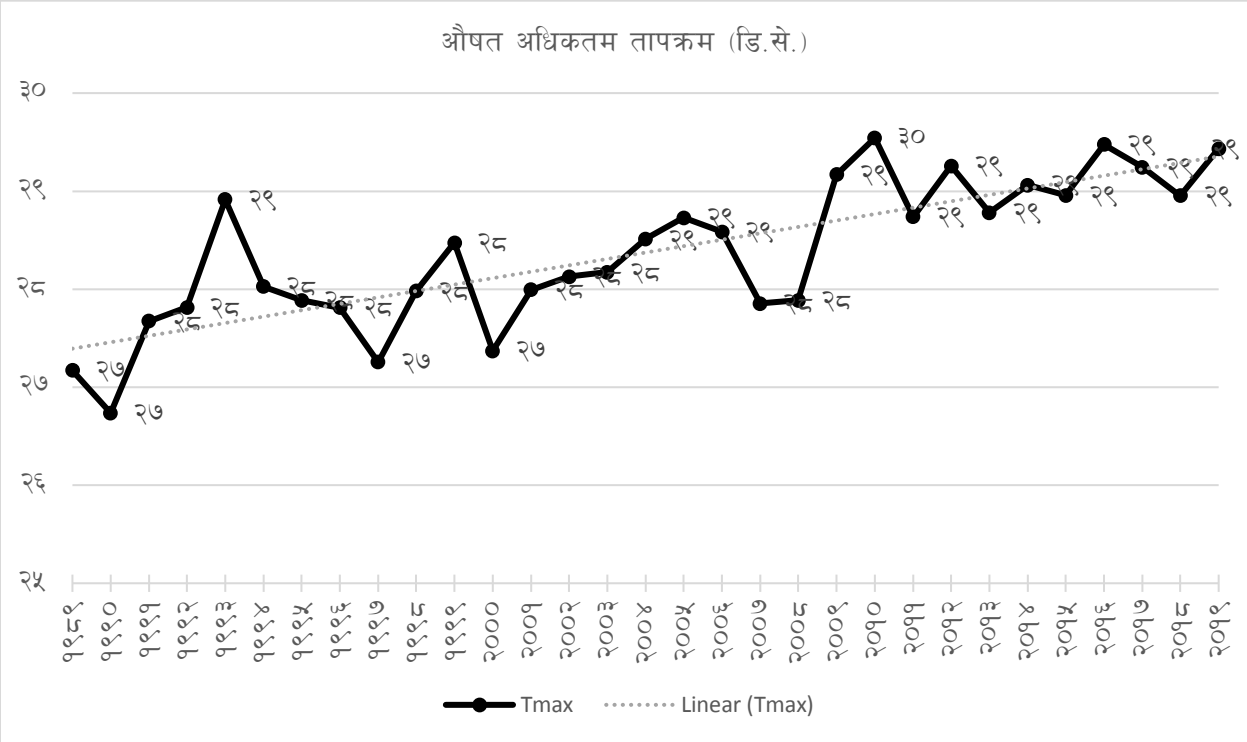

सन् १९८९ को औसत अधिकतम तापक्रम २७.१७ डिग्री रहेको थियो भने २०१९ को औसत अधिकतम तापक्रम २९.४३ डिग्री रहेको छ। न्युनतम तापक्रम सन् १९८९ मा १७.६७ डिग्री रहेकोमा सन् २०१९ मा १७.७३ डिग्री रहेको छ।

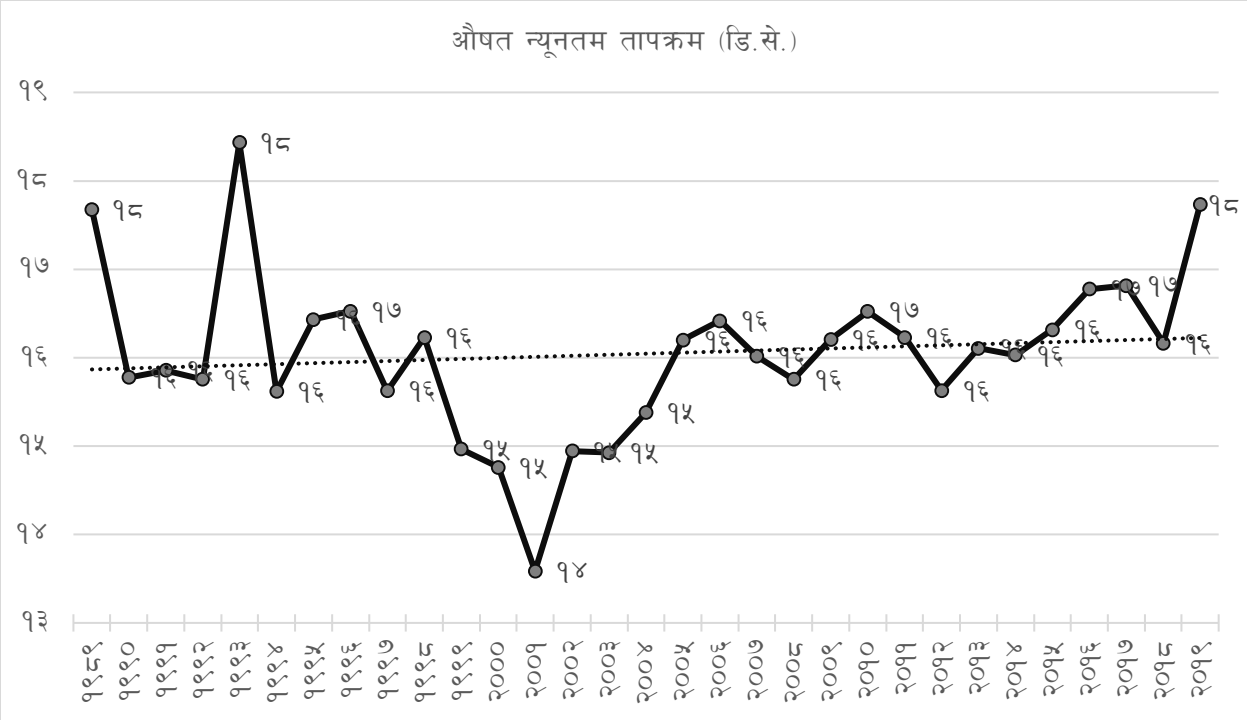

समग्र सूचना हेर्ने हो भने वर्षा को क्रम घट्दो र अधिकतम तापक्रम को क्रम बढ्दो छ जसलाई जलवायु परिवर्तन को असर को रुपमा देख्न सकिन्छ ।

१.८ चरम वर्षा वा तापक्रमका घटना

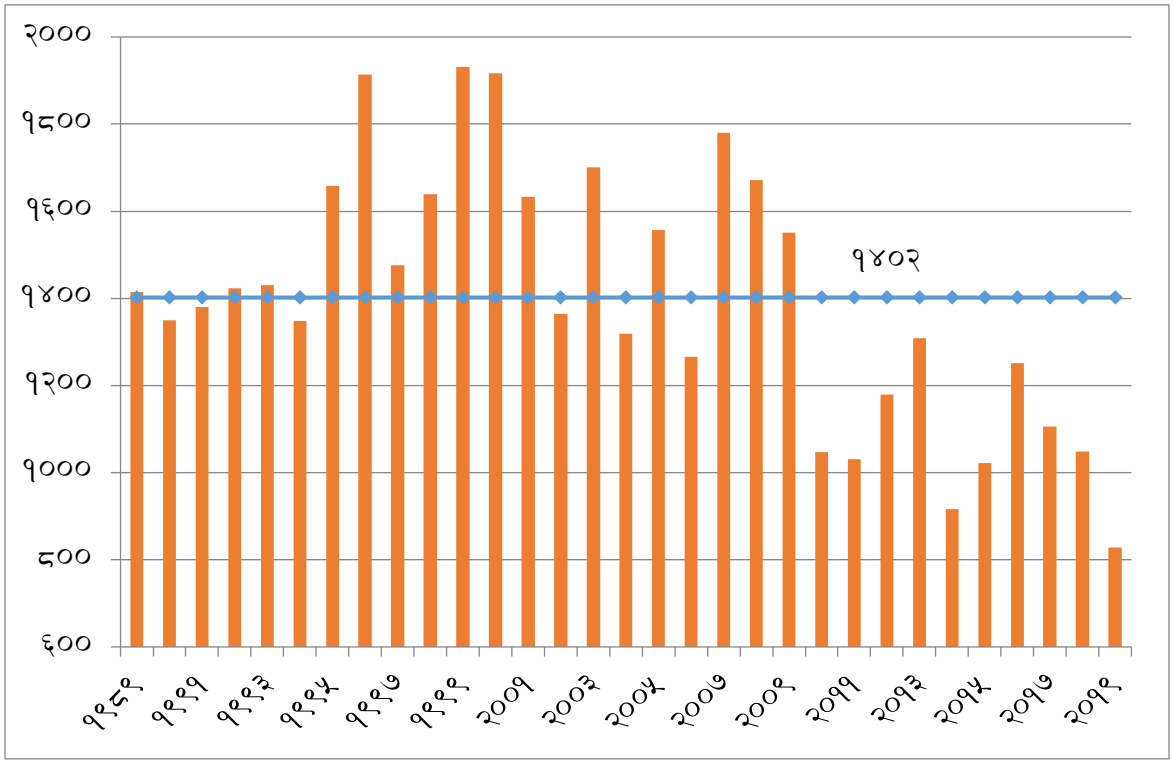

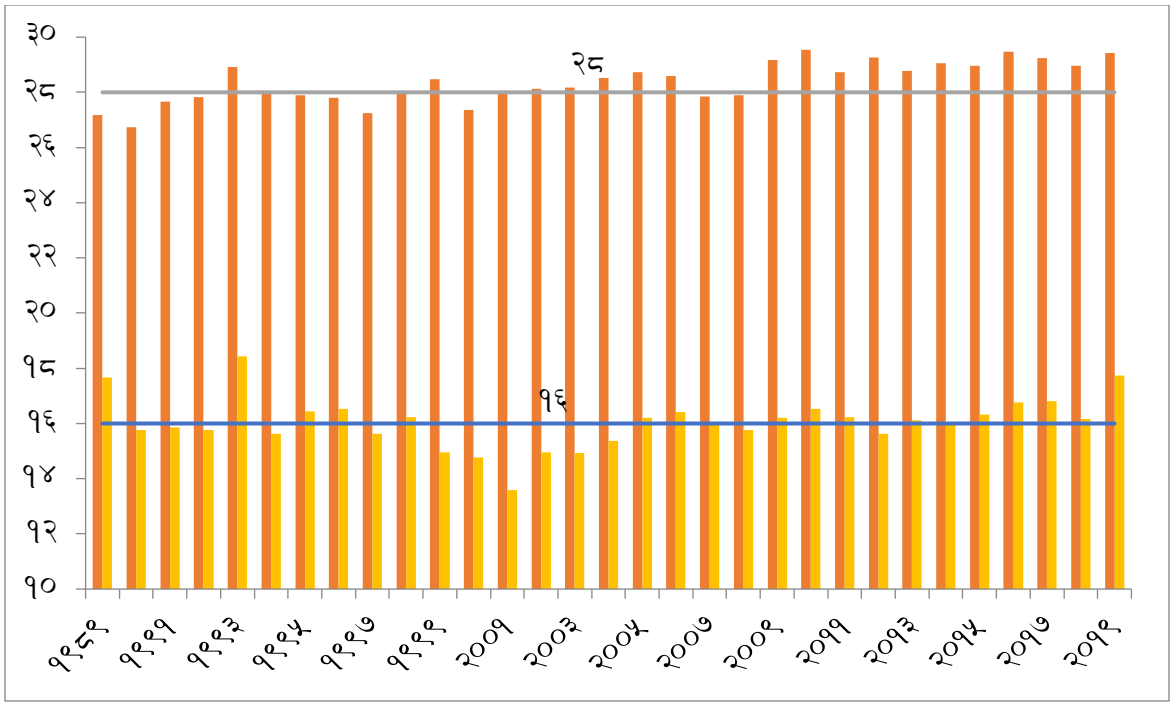
३०
२८
२६
२४
२२
२०
१८
१६
१४
१२
१०
२८
१६
१९८९
१९९१
१९९३
१९९५
१९९७
१९९९
२००१
२००३
२००५
२००७
२००९
२०११
२०१३
२०१५
२०१७
२०१९

राप्ती गाउँपालिका, दाङ

सडक सञ्जाल

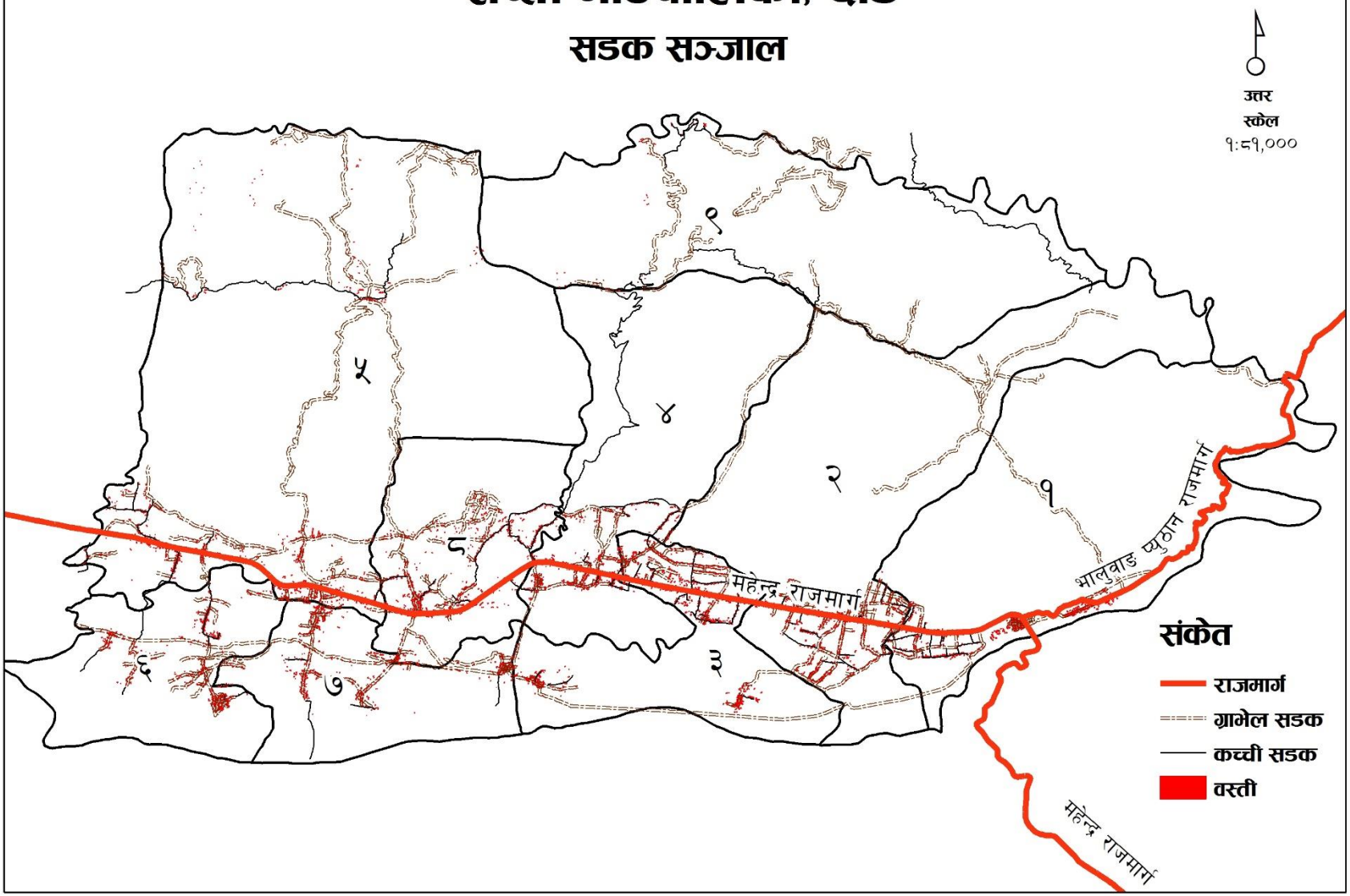

खण्ड २:

स्थानीय विपद् तथा जलवायू उत्थानशील योजनाको परिचय

२.१ पृष्ठभूमी

विश्व मानचित्रमा नेपाल विपद जोखिमको दृस्टीले उच्च जोखिम राष्ट्रको रुपमा लिईन्छ । समग्र प्रकोप जोखिमको हिसाबले २० औ स्थानमा, भूकम्पीय जोखिमले ११ औं स्थानमा, बाढी तथा पहिरोको जोखिमले ३० औ स्थानमा र जलवायु परिवर्तनको प्रभावको हिसाबले चौथो स्थानमा पर्दछ । नेपाललाइ बाढी, पहिरो, भूकम्प, आगलागी, महामारी, र जलवायु परिवर्तनको प्रभावबाट संकटाभिमुख रास्ट्रको रुपमा पनि लिईन्छ। नेपालको भौगोलिक बनोटको आधारमा फरक फरक प्रकारका बिपदका घटना घट्ने गरेको पाइन्छ। यस्ता बिपद्का कारण देशमा बर्सेनि ठुलो रुपमा धनजनको क्षति हुने गरेको छ। विपद पूर्वतयारी कार्यहरु न्यून भएका कारण विपदको ठुलो क्षति हुने गरेको छ। अत देशलाई विपद उत्थान्शील राष्ट्र बनाउन स्थानीय स्तरदेखि नै पहल हुन जरुरि छ । यसै परिप्रेक्षलाइ मध्यनजर राखी संघीय मामीला तथा सामान्य प्रसाशन मन्त्रालयले स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थान्शील योजना तर्जुमा निर्देशिका, २०७४ (मस्यौदा) तयार गरी लागु गरेको छ। यसै निर्देशिकालाई आधार मानेर राप्ती गाउँपालिकामा स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थान्शील योजना तर्जुमा प्रक्रियाको कार्य थालनी गरिएको छ ।

यस गाउँपालिका क्षेत्र जोखियुक्त वस्तीको रुपमा अलग्यै पहिचान नभएका भएपनि राप्ती नदी तट क्षेत्र नदीकटान र डुवानकको दृष्टिकोणले संवेदनशील क्षेत्रको रुपमा रहेको छ । विशेषगरी वडा नं. १ को भालुवाङ बजार, मच्छिताल, वडा नं. २ को कठाहाक्षेत्र, वडा नं. ३ को खुरुरियाक्षेत्र, वसन्तापुर क्षेत्र, वडा नं. ७ को भानपुर, अनहनपुर, वडा नं. ६ को बग्रापुर क्षेत्र पर्दछन् । त्यसैगरी दोलही खोलाको प्रभावित क्षेत्र सिसनिहा पश्चिम, वडा नं. २ को एकतावस्ती कुम्लेटोल मुक्तिनगर आदि क्षेत्र प्रभावित रहेको देखिएको छ । वडा नं. १ र ९ का पहाडी सुख्खा वस्ती र सामुदायिक वनले घेरिएको क्षेत्र आगालागीको जोखिम क्षेत्रको रुपमा रहेको छ ।

जल तथा मौषमजन्य प्रकोपका अतिरिक्त मानवीय असावधानी तथा चेतना स्तरको कमीले जनधनको क्षति भएको देखिएको छ । विगत बर्षहरुमा बिशेष गरी राप्ती नदीकटान र यसले वस्तीमा क्षति पुर्याएको पाईएको छ । त्यस्तै चट्टयाङ्ग, डढेलो, आगलागी, करेन्ट आदिबाट मानवीय क्षति हुने गरेको छ । यस बाहेक पछिल्लो समयमा जलबायु परिवर्तन र यसका असरहरुले समुदायको आयश्रोतको प्रमुख माध्यम कृषिमा नकारात्मक असर पर्न थालेको पूर्व संकेतहरु देखा पर्न थालेका छन् । विपद्ले गर्ने जनधनको क्षति कम गर्ने तथा विपद् व्यवस्थापनको कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने उदेश्यका साथ यस गाउँपालिकामा गाउँपालिका स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति तथा वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिहरू समेत गठन भएका छन् । विपद् जोखिम न्यूनीकरणकालागि गाउँपालिकाका स्तरबाटै धेरै प्रयासहरु अगाडी बढेका छन् । यसका साथै यस गाउँपालिकामा बहुप्रकोपसंग जुध्नको लागि मानविय, आर्थिक, भौतिक श्रोत साधनको विकास गरी गाउँपालिकामा विपद् उत्थानशिल गाउँपालिकाको रुपमा स्थापीत गर्नु जरुरी छ ।

२.२ दीर्घकालीन सोच

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायुजन्य जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन कार्यलाई संस्थागत गरी विपद् उत्थानशील समुदायको निर्माण गर्नु यस योजनाको दीर्घकालिन सोच हो । यस योजनाका परिकल्पना, ध्येय, लक्ष्य तथा उद्देश्यहरु निम्नानुसार रहेका छन् ।

२.३ परिकल्पना

"विपद् तथा जलवायु उत्थानशील राप्ती गाउँपालिका "।

२.४ ध्येय

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका कार्य गर्न सक्ने गाउँपालिकाको क्षमता अभिवृद्धि गरी स्थानीय तथा सरकारी निकायको योजनामा विपद् तथा जलवायु परिवर्तनको सवाललाई संस्थागत गर्दै विकासका नियमित योजनाहरुमा मूलप्रवाहीकरण गरी विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समुदायको निर्माण गर्ने यस योजनाको मूल ध्येय रहेको छ ।

२.५ लक्ष्य

राप्ती गाउँपालिका रहेका विभिन्न समूह/सञ्जाल तथा सरोकारवालाहरूबिच आपसी समन्वय, सहकार्य र संस्थागत सुशासन प्रवर्धन गर्दै जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र विपद् जोखिम व्यवस्थापन लगायतका सम्बन्धित विषयहरूमा समन्वयात्मक र सहयोगी वातावरण सृजना गरी राप्ती गाउँपालिकालाई विपद् तथा जलवायु उत्थालशील गाउँपालिकाको रूपमा विकास गर्ने यस योजनाको लक्ष्य रहेको छ ।

२.६ उद्देश्यहरू

यस योजनाका निर्दिष्ट उद्देश्यहरु यस प्रकार रहेका छन् :

१. राप्ती गाउँपालिकामा रहेका प्रमुख प्रकोपहरु, संकटासन्न वडाहरु, जोखिमको अवस्था तथा क्षमताहरु पहिचानका साथै विश्लेषण गरी विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन को सवाललाई विकासका कार्यमा मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।

२. स्थानीय तहका नीति तथा विकास कार्यक्रममा सबै क्षेत्र र वर्ग (महिला , बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, दलित, आदिवासी, जनजाति, प्रकोप प्रभावित, जलवायुजन्य प्रभावित वा सङ्कटासन्न समुदाय तथा व्यक्तिहरू, मधेसी, मुस्लिमजस्ता वर्ग एवं नेपाल सरकारले लक्षित समूह भनी परिभाषित गरेका वर्ग) को समानुपातिक सहभागिता सुनिश्चित गरी विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई संस्थागत गर्न मार्ग प्रशस्त गर्ने ।

३. नेपाल सरकारका विषयगत सरकारी निकायहरु, स्थानीय निकायहरुका पदाधिकारीहरुलाई विपद् तथा जलवायु परिवर्तनको सवालमा कार्य गर्न सचेतना अभिवृद्धि र एकवद्ध गर्ने । साथै समुदायमा विपद् तथा जलवायु परिवर्तनको सवालमा काम गर्न आवश्यक पर्ने दक्ष जनशक्तिको विकास गरी प्रभावकारी रूपमा परिचालन गर्ने ।

४. जलवायु परिवर्तन, विपद् व्यवस्थापन, जैविक विविधता संरक्षण, जलाधार व्यवस्थापन र वातावरणीय सवालहरूमा म्याग्दे गाउँपालिका स्तरमा प्रभावकारी रूपमा कार्य गर्न समानुपातिक समावेशी एवं समन्वयात्मक संरचनाको निर्माण गर्ने ।

२.७ नीति तथा रणनीतिहरु

स्थानीय तहमा रहेका सरकारी, गैरसरकारी तथा निजी तथा सार्वजनिक निकाय तथा संघसंस्थाहरुसँगको समन्वय तथा सहकार्यमा स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिहरुको गठन गर्ने तथा उक्त समिति मार्फत समितिका सदस्य तथा पदाधिकारी एवं समुदायका व्यक्तिहरुलाई विपद् तथा जलवायु सम्बन्धी गतिविधिहरुमा सहभागिता गराई क्षमता विकास गराउने यस योजनाको मूल नीति रहेको छ । यस योजना कार्यान्वयनका रणनीतिहरु देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

स्थानीय तहमा विपद् जोखिम तथा जलवायु अनुकूलन का कार्यक्रमहरुलाई स्थानीय वार्षिक तथा आवधिक विकासका योजनाहरुमा मूलप्रवाहिकरण गर्दै लैजाने ।

योजनाले पहिचान गरेका क्षेत्रमा थप अध्ययन, अनुसन्धान तथा जानकारी संकलन गर्दै अद्यावधिक ज्ञान तथा विश्लेषणको आधारमा कार्यक्रमहरुको प्राथमिकीकरण र कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।

योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्यांकन आदि सबै प्रक्रियामा समुदायका अति जोखिममा रहेका समूह तथा वर्गको समानुपातिक सहभागितालाई सुनिश्चित गर्ने ।

समुदायमा आधारित विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय ज्ञान, सिप, श्रोत र साधनको उपयोग गर्ने ।

जलवायु परिवर्तन अनुकूलन एवं विपद जोखिम व्यवस्थापनका लागि स्थानीय स्तरमा अनुकूलन आधुनिक तथा वैज्ञानिक ज्ञान, सिप, प्रबिधि (जस्तैः बाढीको पूर्व सूचना प्रणाली) हरुको प्रदर्शनी तथा प्रवर्द्धन गर्ने ।

समग्र परिमाणको साझा उद्देश्यका लागि जलाधार क्षेत्र, छिमेकी गाउँपालिका तथा नगरपालिका, जिल्ला, प्रदेश तथा नदी बेसिन प्रणालीमा आधारित कार्यक्रमहरुमा समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।

२.८ योजना निर्माण प्रक्रिया विधि

स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा निर्देशिका-२०७४ को मस्यौदाका अनुसार यो योजना तर्जुमा गर्दा गाउँपालिका र वडाका प्रभावित तथा सङ्कटासन्न समुदायको प्रत्यक्ष र समावेशीयुक्त सहभागिता सुनिश्चित हुने गरी समावेशी, सहभागितामूलक र यथार्थपरक बनाउन निम्नअनुसारका प्रक्रियाहरू अवलम्बन गरिएका छन् :

२.८.१ प्रारम्भिक भेला तथा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति गठन

गाउँपालिका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष तथा सम्पूर्ण निर्वाचित जन प्रतिनिधि, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, स्थानीय राजनीतिक दलका प्रतिनिधी, स्थानीय बुद्धीजीविहरू, ज्येष्ठनागरिक, स्थानीय संघ संस्थाका प्रतिनीधि तथा सरोकारवालाहरूको सहभागितामा राप्ती गाउँपालिका विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७६, अनुसार स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको गठन गरिएको थियो ।

२.८.२ योजना तर्जुमा तथा समन्वय समिती गठन

गाउँपालिकाको कार्यालय र गाउँपालिका स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिमा छलफलः गाउँपालिका स्तरीय योजना बनाउने विषयमा राप्ती गाउँपालिका तथा गाउँपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति, दाङलगायत अन्य स्थानीय संघ संस्थाका प्रतिनीधि तथा सरोकारवालाहरू सँग छलफल गरी वडा तथा गाउँपालिका स्तरीय योजना बनाउने कार्यमा सहमति भएको थियो ।

२.८.३ योजना निर्माण अभिमुखीकरण

स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति र नामसालिङ्ग सामुदायिक विकास केन्द्रको सहजीकरणमा अभिमुखीकरण गरिएको थियो । यस अभिमुखीकरणमा सहभागिहरूलाई विपद् सम्बन्धी आधारभूत विषय बस्तु जस्तै विपद्, प्रकोप, सङ्कटासन्न, जोखिम र क्षमता बारेमा बुझाई, विपद् व्यवस्थापन चक्र वारे छलफल गरिएको थियो भने सूचना संकलन विधि तथा प्रक्रियाको बारेमा छलफल तथा अभ्यास गरिएको थियो ।

२.८.४ राप्ती गाउँपालिकाको वडा स्तरीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना निर्माण

यस योजना तयार गर्ने सम्बन्धमा राप्ती गाउँपालिकाको गाउँपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति, गाउँपालिका कार्यलय, वडा कार्यालय, वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति सँग समन्वय गरी सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण (VCA) तथा योजना निर्माणको क्रममा पटक पटक छलफल तथा पुनरावलोकन गरी यस राप्ती गाउँपालिका भित्रका ९ वटै वडाहरूको वडा स्तरीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना निर्माण गरिएको थियो ।

२.८.५ गाउँपालिका स्तरीय सूचना संकलन

गाउँपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन योजना निर्माणका क्रम तथा वडास्तरीय सूचना तथा अभिमुखीकरणमा सहभागी भएका सहभागीहरूबाट सहभागितामूलक रूपमा सूचनाको संकलन गरिएको थियो । जसमा विशेष गरेर सामाजिक र आर्थिक सूचनाहरू, गाउँपालिकामा हुने प्रकोपहरू र विपद्को ऐतिहासिक विवरण आदि संकलन गरिएको थियो । उक्त सूचनालाई गाउँपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिमा छलफल तथा पुनरावलोकन समेत गरी गाउँपालिकास्तरीय सूचना संकलन गरिएको थियो ।

२.८.६ सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण

वडाहरूको तथा समग्र गाउँपालिकाको विपद् सम्बन्धी सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण गर्न विभिन्न औजारहरू ९ख्ऋ्ब त्ययकि० को प्रयोग गरिएको थियो जस अर्न्तगत सामाजिक तथा प्रकोपको नक्शाङ्कन, ऐतिहासिक तथ्याङ्क, स्तरीकरण, स्रोतको विश्लेषण, प्रकोप, मौसमी तथा बाली पात्रो, समस्या वृक्ष, संस्थागत विश्लेषण, प्रत्यक्ष अवलोकन तथा भेटघाट छलफल जस्ता भि.सि.ए. सर्वमान्य औजारहरूको प्रयोग गरिएको थियो ।

२.८.७ सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषणको पुनरावलोकन

सहभागितामूलक रूपमा सूचनाको संकलन तथा सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण गर्न विभिन्न औजारहरू (VCA Tools) को प्रयोग गरी आएको विवरणहरूको गाउँपालिकास्तरीय तथा वडास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिमा छलफल तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो तथा पुनरावलोकन कार्यक्रममा सहभागिहरूबाट आवश्यकता अनुसार विवरणहरू थप घट गरिएको थियो ।

२.८.८ योजनाको खाका लेखन कार्य

सहभागिबाट आएको सूचना तथा योजना निर्माणका क्रममा वडा स्तरबाट आएका सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण र वडा स्तरका योजनाहरुलाई समेट्दै विपद् जोखिम व्यवस्थापन विज्ञ र विपद् व्यवस्थापन समितिबाट संयूक्त रूपमा योजना लेख्ने कार्य सम्पन्न भएको थियो ।

२.८.९ गाउँपालिकाको स्तरीय योजना बैठक

योजना निर्माण गर्नको लागि बैठक संचालन गरिएको थियो । सहभागीतामूलक रूपमा विभिन्न प्रकोपको असरहरू कम गर्न र विपद्को अवस्था सिर्जना हुन नदिन विपद् पहिले के-के कार्य गर्ने, विपद् भै हालेको अवस्थामा के-के कार्यहरू गर्ने र विपद् पश्चात के-के कार्य गर्ने भन्ने सर्न्दभमा विस्तृत छलफल तथा समुह कार्य गरिएको थियो । सहभागिहरूबाट तथा गाउँपालिकाबाट आएको सूचनाको आधारमा राप्ती गाँउपालिकाको गाउँपालिकास्तरीय योजना तयार गरिएको थियो । योजना निर्माणका क्रममा वडा स्तरबाट आएका योजनाहरुलाई समेट्दै आवश्यकता अनुसार थप योजनाहरुको पनि छनोट गरिएको थियो ।

२.८.१० योजनाको प्रस्तुती र सुझाव संकलन गोष्ठी

योजनालाई गाउँपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिमा प्रस्तुती गरी योजनामा थप्नु पर्ने बुंदाहरू र आवश्यक सल्लाह सुझाव समेटिएको थियो

२.८.११ योजनाको अन्तिम लेखन कार्य र योजनाको तयारी

गाउँपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति तथा सहभागिहरूबाट आएको सुझावलाई पनि समेटेर विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको तयारी कार्य सम्पन्न गरिएको थियो ।

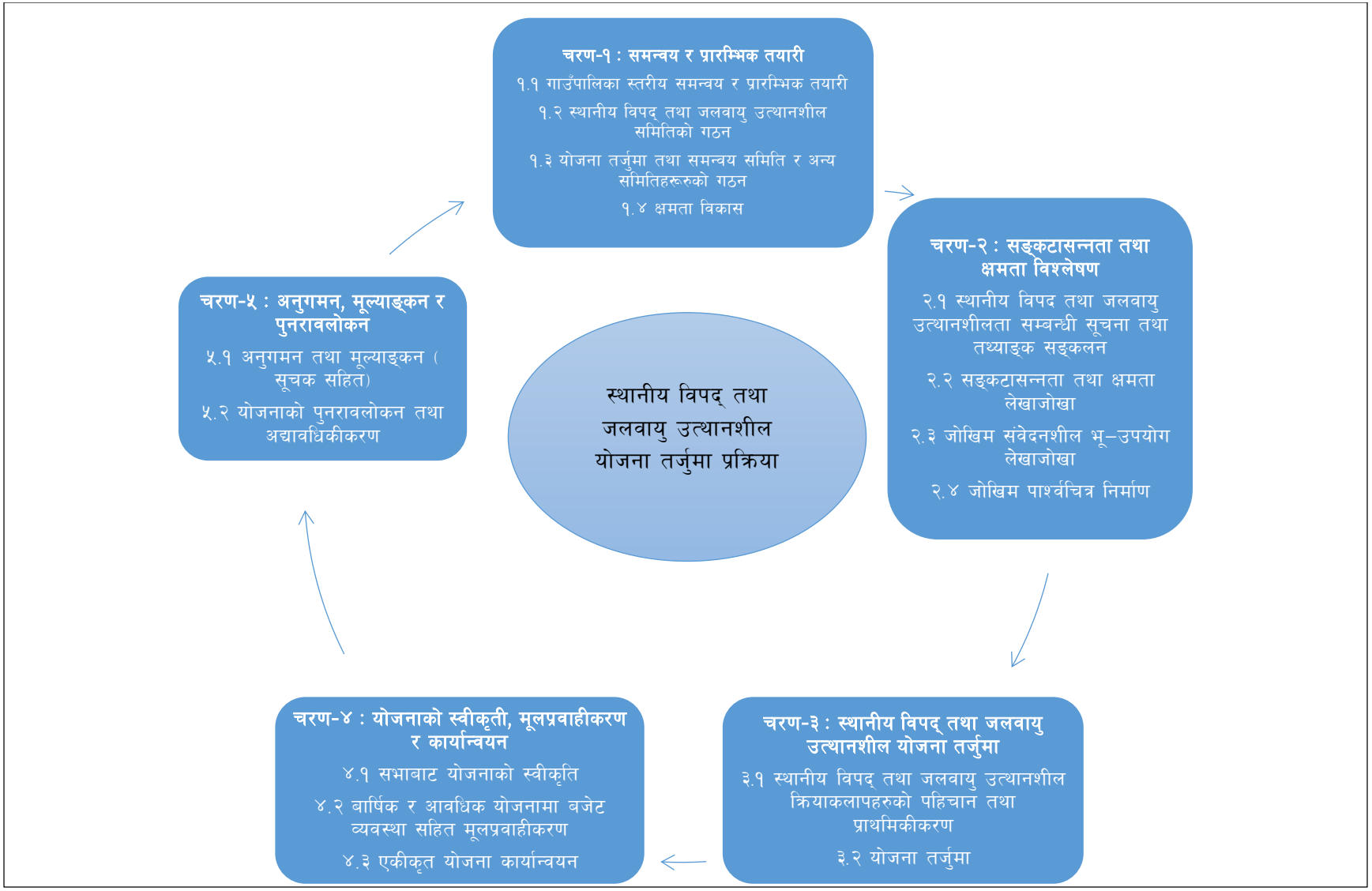
स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा प्रक्रिया
चरण-१ : समन्वय र प्रारम्भिक तयारी
१.१ गाउँपालिका स्तरीय समन्वय र प्रारम्भिक तयारी
१.२ स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिको गठन
१.३ योजना तर्जुमा तथा समन्वय समिति र अन्य समितिहरूको गठन
१.४ क्षमता विकास
चरण-२ : सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण
२.१ स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशीलता सम्वन्धी सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन
२.२ सङ्कटासन्नता तथा क्षमता लेखाजोखा
२.३ जोखिम संवेदनशील भू–उपयोग लेखाजोखा
२.४ जोखिम पार्श्वचित्र निर्माण
चरण-३ : स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा
३.१ स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील क्रियाकलापहरुको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण
३.२ योजना तर्जुमा
चरण-४ : योजनाको स्वीकृती, मूलप्रवाहीकरण र कार्यान्वयन
४.१ सभाबाट योजनाको स्वीकृति
४.२ बार्षिक र आवधिक योजनामा बजेट व्यवस्था सहित मूलप्रवाहीकरण
४.३ एकीकृत योजना कार्यान्वयन
चरण-५ : अनुगमन, मूल्याङ्कन र पुनरावलोकन
५.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन (सूचक सहित)
५.२ योजनाको पुनरावलोकन तथा अद्यावधिकीकरण

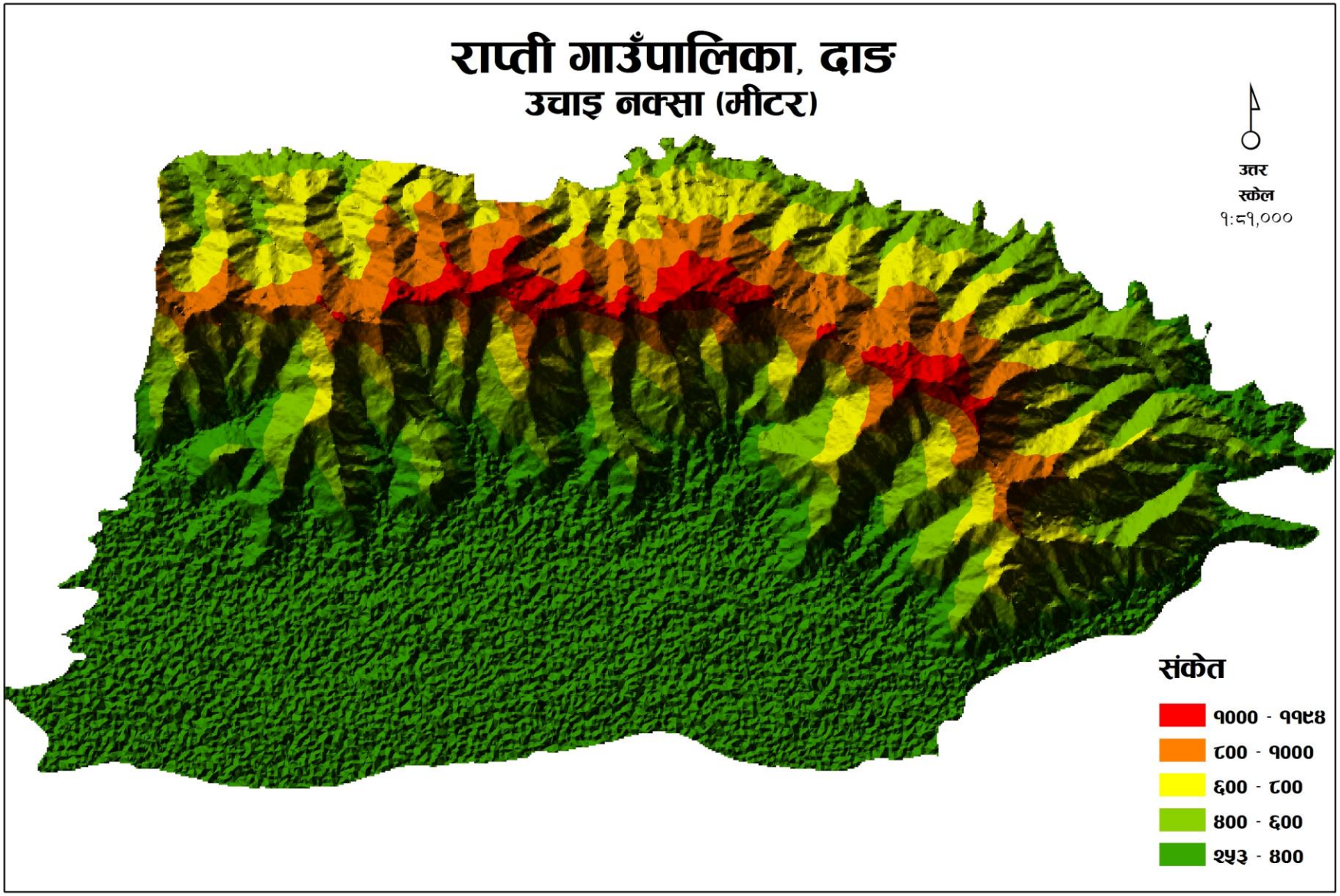
राप्ती गाउँपालिका, दाङ
उचाइ नक्सा (मीटर)
उत्तर
स्केल
१:८१,०००
संकेत
१००० - ११९४
८०० - १०००
६०० - ८००
४०० - ६००
२५३ - ४००

२.९ योजना कार्यान्वयन रणनीति

२.९.१ योजनाको स्वीकृति

गाउँपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिबाट तयार भएको गाउँपालिकास्तरीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनालाई गाउँपालिकाले आवश्यक प्रक्रिया पूरा गरी गाउँसभाबाट स्वीकृत गराईने छ ।

२.९.२ बजेट व्यवस्था

स्वीकृत योजनाले निर्धारण गरेका प्राथमिकता प्राप्त क्रियाकलाप सञ्चालनको लागि गाउँपालिकाले आफ्नो क्षमताले भ्याएसम्म बजेट विनियोजन गर्नेछ । योजना कार्यान्वयनको लागि गाउँपालिकाले जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, जिल्ला समन्वय समिति, विषयगत कार्यालय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था तथा दातृ निकायसमेतको समन्वय र सहयोगमा बजेटको व्यवस्थापनमा पहल गर्नेछ ।

२.९.३ योजना कार्यान्वयन

गाउँपालिकाले स्वीकृत विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति मार्फत् कार्यान्वयन गराउन प्राथमिकता दिनेछन् । गाउँपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिले स्वीकृत योजना विषयगत कार्यालय, समुदाय, सङ्घसंस्था तथा निजी क्षेत्र एवं समुदायमा आधारित विपद् व्यवस्थापन समिति समेतको सहयोग लिई कार्यान्वयन गर्नेछ ।

राप्ती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
मसुरिया, देउखुरी, दाङ्ग
प्रदेश, नेपाल
ब्लक-'क'
राप्ती गाउँपालिका
गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय,मसुरिया
कार्यालय बाहिर खटिएका कर्मचारीहरुको विवरण
अन्तराष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण दिवस
१३ अक्टुबर २०२०

खण्ड ३:

प्रकोप, संकटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषण

३.१ ऐतिहासिक समयरेखा विश्लेषण

समुदाय र गाउँपालिकाभित्रका हरेक वडामा विगतमा कुन प्रकोपबाट कस्तो विपत्ति परेको थियो भन्ने जानकारी लिन विपद्को ऐतिहासिक समयरेखा तयार गरिएको छ । यसबाट प्रकोपको दोहोरिने प्रवृत्ति, त्यसले पुऱ्याउने भौतिक, सामाजिक, आर्थिक, मानवीय वा प्राकृतिक क्षति तथा प्रभावको बारेमा जानकारी एकीकृत गरिएको छ । यस विधिको प्रयोग गर्दा विशेष गरी ज्येष्ठ नागरिकसँग छलफल गरिएको छ ।यस विधि मार्फत राप्ती गाउँपालिकामा करिब ३० वर्ष यता विभिन्न समयमा आएका जलवायुजन्य र गैरजलवायुजन्य प्रकोप तथा विपदका घटनाहरुको विश्लेषण गरिएको छ ।

३.२ प्रकोप, मौसमी तथा बाली पात्रो

यस राप्ती गाउँपालिकामा कुन समयमा कुन प्रकोप हुन्छ भनेर पत्ता लगाई त्यसको समयरेखा तयार गरिएको छ । जलवायु परिर्वतनका दष्ट्रिले पनि पछिल्ला ३० वर्ष प्रकोपको समय र महिनाहरु के-कस्तो फरक तथा परिर्वतन देखियो भन्नका लागि पनि समुदाय तथा विपद् व्यवस्थापन समिति सँग छलफल गरी तालिकामा जोखिम महिनाहरुलाई रङ लगाएर संकेत गरिएको छ ।

प्रकोप	समय	बैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कात्तिक	मङ्सिर	पुस	माघ	फागुन	चैत
पहिरो र भूक्षय	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
आगलागी	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
महामारी	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
सर्प टोकाई	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
असिना	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
खडेरी	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
सडक दुर्घटना	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
शित लहर	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
बन्यजन्तु आक्रमण	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
बिधुतीय घटना	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
भूकम्प	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												

मौसमी पात्रो अनुसार कुन कुन समयमा मनसुन वर्षा, हिउदे वर्षा, आगलागी, गर्मी, जाडा, असिना पर्ने, तुसारो पर्ने हुन्छ भनेर समुदाय सँग पछिल्लो ३० वर्षको अन्तरालमा आएको परिवर्तन अनुसार मौसमी पात्रोमा पहिचान गरिएको छ ।

विवरण	समय	बैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कात्तिक	मङ्सिर	पुस	माघ	फागुन	चैत
मनसुन वर्षा	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
हिउदे वर्षा	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
गमी	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
जाडो	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
शित लहर	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
तुसारो	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												

बाली र वनस्पति पात्रो : बाली र वनस्पति पात्रो तयार गर्दा समुदायको प्रमुख वाली वा वनस्पतिसँग सम्बन्धित विभिन्न क्रियाकलापहरु कुन-कुन समयमा गरिन्छ भनी पत्ता लगाउन निम्न बमोजिमको तालिका प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

विवरण	समय	बैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कात्तिक	मङ्सिर	पुस	माघ	फागुन	चैत
धानको बिउ लगाउने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
धान रोप्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
धान काट्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
गहुँ छर्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
गहुँ काट्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
मुसुरो छर्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
मुसुरो टिप्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
मकै छर्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
मकै काट्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
आँपको फल लाग्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
आँप पाक्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
तोरी छर्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
तोरी टिप्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
चना रोप्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
चना टिप्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
अटरदाल रोप्ने	३० वर्ष पहिले												

	अहिले												
अटरदाल टिप्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
रुख कटरको फुल खेल्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
रुख कटरको फल पाक्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
आँपर लिची फुल खेल्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
आँपर लिची फल पाक्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
आलु रोप्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
आलु खन्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
अम्बाको फुल खेल्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
अम्बा पाक्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
आँपको फुल खेल्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
आँप पाक्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
केमावइल रोप्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
केमावइल टिप्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
मेन्ठा रोप्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												
मेन्ठा टिप्ने	३० वर्ष पहिले												
	अहिले												

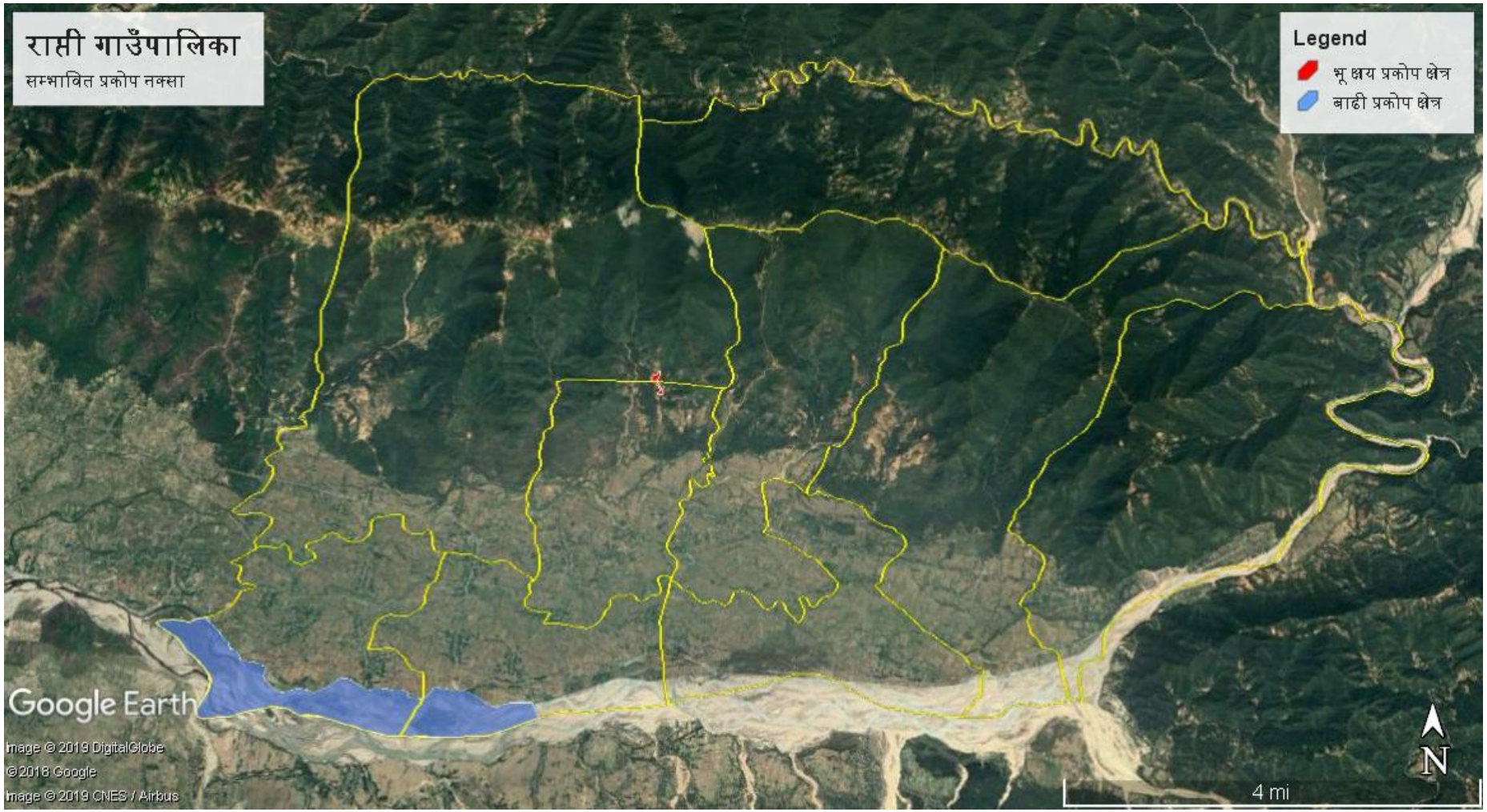
रामी गाउँपालिका
सम्भावित प्रकोप नक्सा
Legend
भू क्षय प्रकोप क्षेत्र
बाढी प्रकोप क्षेत्र
Google Earth
Image © 2019 DigitalGlobe
© 2018 Google
Image © 2019 CNES / Airbus
4 mi
N

३.३ प्रकोप पहिचान तथा स्तरीकरण

समुदायमा विगतमा भएका र भविष्यमा आइपर्न सक्ने प्रकोप तथा जलवायुजन्य घटना र जनधनको क्षती तथा उपलब्ध क्षमताका आधारमा प्रकोपको सूची तयार गरी सबैभन्दा धेरै क्षति गर्ने प्रकोप पहिचान गरी स्तरीकरण गरिएको छ । हरेक वडामा गरिएका प्रकोपको विश्लेषण पश्चात त्यस वडाको कुन प्रकोप पहिलो छ, कुन दोश्रो र कुन तेस्रोमा छ भनी जोडा स्तरीकरण बिधिबाट क्रमशः स्तरीकरण गरिएको थियो । भूकम्प नेपालकै पहिलो प्रकोप भएकोले यहाँको लागि पनि प्रमुख प्रकोपमा नै राखिएको छ । सबै वडाका अलग-अलग सूचीलाई एकीकृत गरेर गाउँपालिकाभित्र हुने प्रकोपको सूची र स्तरीकरण निम्न बमोजिम गरिएको छ ।

हरेक वडामा गरिएको जोडा स्तरिकरणबाट आएको नतिजालाई जोडदा सबै भन्दा धेरै अंक प्राप्त गर्ने प्रकोपलाई पहिलो, दोस्रो गरी प्राथमिकता निर्धारण गरिएको छ । समान अंक प्राप्त गर्ने प्रकोपहरुलाई क्षति र बारम्बारताको आधारमा पुनः स्तरीकरण गरिएको छ ।

पहिचान भएका प्रकोपहरुमा वडास्तरीय अनुसारले स्तरीकरण गरिएको छ जुन तालिका ७ मा देखाइएको छ । भूकम्पलाई पहिलो प्राथमिकता प्रकोप मान प्रकोप स्तरिकरण गरिएको छ। यसरी प्राप्त नतिजालाइ हेर्ने हो भने क्रमिक रुपले भूकम्प पाहिलो नम्बरमा छ भने हावा हुरी, महामारी, आगलागी, असिना, चट्याङ्ग, सर्प टोकाई, रोग किरा(कृषि), बाढी, क्रमशः रहेका छन् ।

तालिका नं. ६ प्रकोप स्तरीकरण

वडा नं	प्रकोप स्तरीकरण															
१	भुकम्प	सडक दुर्घटना	बाढी	खेतको किरा	हावाहुरी	शितलहर	सर्प टोकाई	खडेरी	आगलागी	महामारी	असिना	बिधुतिय दुर्घटना	चट्यांग	पहिरो		
२	भुकम्प	बाढी	भूक्षय	सडक दुर्घटना	खेत किरा	डडेलो	हावाहुरी	सर्प टोकाई	महामारी	बिधुतिय दुर्घटना	असिना	चट्याङ्ग	खडेरी	जनावर आतंक		
३	भुकम्प	सडक दुर्घटना	बाढी	खेत किरा	महामारी	बिधुतिय दुर्घटना	शित लहर	हावाहुरी	चट्याङ्ग	खडेरी	वन्यजन्तु आक्रमण	आगलागी	भू(क्षय	असिना		
४	भुकम्प	बाढी	सर्प टोकाई	आगलागी	भूक्षय	महामारी	हावाहुरी	खेत किरा	शित लहर	सडक दुर्घटना	चट्याङ्ग	बिधुतिय दुर्घटना	खडेरी	जनावर आतंक		
५	भुकम्प	बाढी	खेतको किरा	रोगकिरा	हावाहुरी	आगलागी	खडेरी	सडक दुर्घटना	पहिरो	सर्प टोकाई	जनावर आतंक	असिना	डेंगु	महामारी	शितलहर	चट्याङ्ग
६	भुकम्प	खेत किरा	बाढी	शित लहर	हावाहुरी	महामारी	भूक्षय	सडक दुर्घटना	आगलागी	असिना	बिधुतिय दुर्घटना	जनावर आतंक	चट्याङ्ग	सर्प टोकाई	डेंगु	

७	भूकम्प	बाढी	भूक्षय	खेत किरा	महामारी	शित लहर	हावाहुरी	सडक दुर्घटना	सर्प टोकाई	चट्याङ्ग	विधुतिय दुर्घटना	असिना	आगलागी			
८	भूकम्प	खेत किरा	खडेरी	महामारी	जनावर आतंक	आगलागी	हावाहुरी	शितलहर	असिना	भूक्षय	पहिरो	सर्प टोकाई	चट्याङ्ग			
९	भूकम्प	खेत किरा	खडेरी	महामारी	जनावर आतंक	आगलागी	हावाहुरी	शितलहर	असिना	भूक्षय	पहिरो	सर्प टोकाई	चट्याङ्ग			

प्रकोप	भूकम्प	हावाहुरी	महामारी	आगलागी	असिना	चट्याङ्ग	सर्प टोकाई	रोग किरा	बाढी	सडक दुर्घटना	भूक्षय	बिधुतिय दुर्घटना	जनावर आतंक	शित लहर	डेंगु
जम्मा अंक	९	९	९	८	८	८	८	७	७	७	६	६	६	४	२
स्तर	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५

३.४ प्रकोप विश्लेषण

प्रकोप विश्लेषणका औजारहरु सामाजिक श्रोत नक्सांकन, संकटासंनता तथा क्षमता पहिचान, समस्यावृक्ष विश्लेषण, धरातलीय हिंडाई, संस्थागत विश्लेषण, लक्षित समूह छलफल, प्रत्यक्ष अबलोकनको प्रयोगबाट समग्ररुपमा आएको तत्यांकलाई आधार मानेर प्रकोपको विश्लेषण गरिएको छ । गाउँपालिकामा पहिचान भएका प्रकोपहरु उत्पन्न हुनुको मूलकारण र यसले समुदायमा पारेको प्रभावलाई तालिकाबद्ध गरिएकोछ ।

यस गाउँपालिकामा रहेका १५ वटा प्रकोपहरुमा क्रमसः भूकम्प, हावाहुरी, महामारी, आगलागी, असिना, चट्याङ्ग, सर्प टोकाई, खेत किरा, बाढी, सडक दुर्घटना, भूक्षय, बिधुतीय दुर्घटना, जनावर आतंक, शित लहर, डेंगु रहेका छन् । यी मध्ये भूकम्पको कारण वृहत रहेको साथै यस्ता प्रकोपहरुले हाम्रा विद्यमान संरचनालाई हेर्दा धेरै क्षति पुर्याउन सक्ने भएकाले यस्ता प्रकोपहरुको पूर्व तयारी, प्रतिकार्य साथै पुनर्लाभमा विशेष जोड दिनुपर्ने देखिन्छ । भूकम्पको कारण तथा कारक तत्व पनि हाम्रो नियन्त्रण बाहिर भएकाले पनि प्रकोपको स्तरिकरणमा पनि प्रथम स्थानमा आएको छ। त्यसै गरी विपद् निम्त्याउने अन्य कारणमा जलवायु परिवर्तन, अनियमित बर्षा, तापक्रम बृद्धि, लापरवाही, जनचेतनाको कमी र श्रोतको अभावका आदि रहेका छन । यस्ता कारणले निम्त्याउने असर र प्रभाव लाइ न्यूनीकरण गर्न पनि व्यवस्थापनका लागि विपद् पूर्व, विपद्का समयमा र विपद् पश्चात व्यवस्थापनका क्रियाकलापहरु गर्नु पर्ने आवश्यकता लाई मध्यनजर गर्दैस्थानीय विपद् तथा जलबायु उत्थान्शील योजनामा समाबेस गरिएको छ ।

यस नगरपालिकामा देखापरेका विपद्हरुको क्षतिलाई विश्लेषण गर्दा विभिन्न विपद्हरुले विभिन्न काल खण्डमा क्षति पुऱ्याएको देखिन्छ । सामान्यतया संकटासन्नता तथा क्षमता लेखाजोखा गर्दा बिगत ३० वर्षका घटनाक्रमहरुलाई लिइएको थियो ।यहि समयमा पनि मानव क्षति देखी पशु, बाली र अन्य धनजनको क्षति भएको देखिन्छ र विपद्को सम्भावित समयको लागि तथा विपद् व्यवस्थापनका क्रियाकलापहरु गर्नका लागि विपद्को मौसमी पात्रो पनि समुदायको सहभागितामा बनाईएको थियो, जसको विस्तृत विवरण अनुसूचीमा समाबेश गरिएको छ । यस प्रकोप विश्लेषणमा गाउँपालिका स्तरमा हुने प्रमुख प्रकोपको विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ७ प्रमुख प्रकोप विश्लेषण

क्र.स.	जोखिम तथा समस्या	मूल कारण	अन्तरनिहित कारक	प्रभाव	समाधानका सम्भावित उपायहरु
१	आँप ,लिची झर्ने, तरकारी, मकै नष्ट, खेतीमा क्षति, तरकारीमा नोक्सान हुने गरेको, उत्पादनमा कमि २-३ वर्षमा बालि-नाली नष्ट	असिना	पुरानो कृषि प्रणाली मौसम परिवर्तन, जलवायु परिवर्तन भारी वर्षा	खेति-बालि नष्ट नष्ट हुने , लगाएको तरकारी बाली, नष्ट गरी उत्पादनमा ह्रास पशु - चौपायालाई असर, विशेषगरी हिउँदे बाली नष्ट गर्ने	टनेल खेतिमा जोड बालि समयमा भित्राउने, बालि बिमा, बालि बिमा गर्ने बालीको इन्स्योरेन्स गनबेमौषमी खेतीमा जोड, जलवायु परिवर्तनका असरहरु न्यूनीकरण
२	सामुदायिक वनमा क्षति, वन्यजन्तुमा असर, वस्तीमा क्षति, मानवीय क्षतिको जोखिम सिंचाई गर्ने पाइप र खाने पानी पाइप जल्ने, प्रत्येक वर्ष, भुल्के आगलागीको जोखिममा रहेको	आगलागी र डढेलो	लापरवाही गर्नाले, बस्ती सामुदायिक बनको नजिक हुनाले हावाहुरी , विध्युतिया दुर्घटना बाँस र बाबियो उम्रियोस भनि आगो लगाउने गरिएको	जन धन क्षति, अन्नबाली नोक्सानी घरहरुको क्षति मानवीय क्षति, वनजंगल, प्राकृतिक क्षति, वन्यजन्तुमा असर, वस्तीमा असर	आग्नि रेखा जनचेतनाका कार्यक्रम संचालन, विध्युतिया पोलहरुको व्यवस्थापन, विद्युत जडानमा व्यवस्थापन, वनको अनुगमन समयसमयमा, वन हेरालु र अनुगमन, सामुदायिक वनको नियमित अनुगमन, आगो निभाउने सामाग्रीहरुको व्यवस्थित ढंगमा भण्डारण गर्ने
३	खेति गर्न गाह्रो खेतीपातीमा कमि, कुवा सुक्ने समस्या मुहान सुकेको, पानीको स्रोतमा कमि, सिंचाईमा असर गरेको उत्पादनमा कमि हुने जोखिम मुहान र खोला सुकेर सिंचाइमा असर पुर्याउने, उत्पादनमा असर तथा ह्रास आएको	खडेरी	पुरानो कृषि प्रणाली, सिंचाइको सुविधा नभएको नदीको उत्खनन बढी भूकम्प, वन(विनास, विकासका कार्य मौसममा परिवर्तन, भौतिक संरचना अव्यवस्थित ढंगले निर्माण गरेर	कृषिको आकर्षण घट्ने, उत्पादनमा कमि पानीको स्रोतको कमि सिंचाइमा असर खेतीपातीमा क्षति, पशु र चौपाया लाइ असर किसानको उर्जामा असर तथा मनोवैज्ञानिक असर, खेत बाँझो राख्नुपरेको	सिंचाइको व्यवस्था, नयाँ प्रविधिको प्रयोग, थोपा सिंचाइमा जोड, पानी कम प्रयोग हुने बालि लगाउने नदीको उत्खनन नगर्ने, वृक्षारोपणका कार्यक्रम नियमित रुपमा गर्ने भएका मुहानहरुको संरक्षण, मौसम अनुकुल बालि लगाउने, वातावरण संरक्षण, वृक्षारोपण, सदाबहार हरियो हुने रुखहरु रोप्ने, डिप बोरिंगको व्यवस्था
४	मानवीय मृत्यु र घाइते, स्कुलका विद्यार्थी जोखिममा, रुख विरुवा क्षति भएको, पशु चौपायामा जोखिम	चट्यांग	अर्थिंग नभएर, जनचेतनाको कमि	मानवीय क्षति, प्राकृतिक क्षति पशु चौपायाको क्षति,	अर्थिंग, जनचेतनाका कार्यक्रम, चट्यांग पर्दा सुरक्षित स्थानमा बस्ने आफु सतर्क हुने, चट्यांग परेको समयमा घर बाहिर ननिस्किने
५	बाँदरले बालि नष्ट गर्ने, भालुले आक्रमण गर्ने गरेको, मानिसहरु घाइते, बँदेलले खेति नष्ट गर्ने लक्कडे बाघले बाखा खाने गरेका, बँदेल, हात्ती आतंक	जनावर आतंक	जंगल छेउमा वस्ती बिस्तार वन छेउमा वस्ती विस्तार, सामुदायिक वनको सिमाको राम्रो व्यवस्थापन नभएर	मानवीय क्षति, खेति बालि क्षति पशु र चौपायाको क्षति	सामुदायिक वनको सिमामा तार (जाली लगाउने, जनचेतनाको कार्यक्रम गर्ने सतर्कता, वनको सीमाको व्यवस्थापन, आफु सतर्क रहने वन कार्यालयबाट गस्ती र अनुगमन, घरपालुवा पशुपंक्षीलाइ खोर बनाउने
६	थकडीकोट, करंगे, चिथ्रिकोट, पुनखोलामा नमबरी जग्गा जमिन क्षति, भुल्केको, मन्दिरमा क्षति, बाटोमा क्षति	पहिरो	छोटो समयमा बढी वर्षात, बाढी, भूकम्प, पानी समयमा नपरेर जमिन सुख्खा भएपछी सुख्खा	जनधनको क्षति, मानवीय क्षति , सास्कृतिक संरचनाको क्षति प्राकृतिक क्षति गोरु ल्याउने र लाने बाटो बन्द भएको	चेक ड्याम निर्माण, रिटेनिंग वाल निर्माण, वनजंगल संरक्षण, उत्तिस, बैंसहरु रोप्ने, बायोइन्जिनियरिंगका प्रविधिहरु अपनाउने विज्ञंको सल्लाह अनुसार विकासका कार्ययोजना गर्ने, वृक्षारोपन गर्ने

			पहिरो जाने बाटो निर्माण, विकासका कार्य योजना, खहरे भएको हुनाले		बाँध निर्माण
७	मानवीय मृत्यु गाइवस्तु, पशुपंक्षीको क्षति र वस्ती डुबानको जोखिममा रहेको टोलमा घर भत्केको, संरचना भत्काउने जोखिम, डुबानको जोखिम, मानवीय क्षति र खेतीयोग्य	बाढी	खोला छेउमा वस्ती तटबन्ध नभएर, कमजोर संरचना नदीको सतहभन्दा होचो ठाउमा बस्ती रहेको, भारी बर्षात कमजोर संरचना, पूर्वसुचना प्रणालीको अभाव कुलो व्यवस्थित नभएर प्युठानमा राप्तीको मुहान भएको हुनाले उता बाढी(पहिरो आउदा यता असर गर्ने, वन विनास, वस्तीको अव्यवस्था, पहाडी भेगमा अव्यवस्थित विकासका योजना	मानवीय क्षति, भौतिक क्षति, प्राकृतिक क्षति, पशु,चौपाया क्षति खेत(बाली क्षति बस्ति डुवानमा पर्ने, अन्नबाली नस्ट हुने खेतीयोग्य जमिनको क्षति, जमिन कटान, घर बिनास,डुबान, बालि नष्ट कृषकहरुको कृषि प्रतिको आकर्षण कम हुने सम्भावना ,घर संरचना डुबान, क्षति हुने	तटबन्ध निर्माण, वृक्षारोपणका कार्य गर्ने, जैविक बाँध निर्माण, संरचना बलियो बनाउने निर्माण भएका तटबन्धको संरक्षण र समयसमयमा अनुगमन गरी पुर्ननिर्माण गर्ने, खोला छेउको वस्तीलाइ ध्यानमा राखेर योजनाहरु बनाउने, सिंचाइको कुलोमा क्षमता भन्दा बढी पानी विस्तार नगर्ने RCC संरचना निर्माण गर्ने, पूर्वसुचना प्रणाली जडान गर्ने कुलो व्यवस्थित गर्ने, बाढीको जोखिम कम भएको स्थानमा वस्ती निर्माण गर्ने, भकारिहरु बलियो बनाउने, बायो(इन्जिनियरिंगका प्रविधि अपनाउने
८	घर चर्केको र संरचनाहरु क्षति हुने जोखिममा पानीको मुहान सुकेर खोलाको पानी खान बाध्य, भौतिक संरचनामा क्षति पुग्ने जोखिम विध्यालय र संरचनाहरु जोखिममा, खोलाको मुहान भास्सिएको पहिरो पधेरोको पानीको मुहान सुक्दै गएको	भुकम्प	कमजोर संरचना मुहानको संरक्षण नहुनु,नक्सा पास बिना भवन निर्माण काचो इट्टाको घर निर्माण, भूकम्प प्रतिरोधी घर तथा संरचना निर्माण नहुनु	भौतिक क्षति, मानवीय क्षति, जनधनको क्षति भौतिक संरचनामा क्षति, मनोवैज्ञानिक असर, पढाइमा अवरोध ताल सुकेर सिंचाइको क्षमता कम भएको, सिजग पनि बनाएको (Positive impact) , खानेपानीको कमि हुदै गएको	भूकम्प प्रतिरोधी संरचना निर्माण र अनुगमन, मुहानको संरक्षण भौतिक संरचनाहरु बलियो निर्माण, सिमुलेसन तथा जनचेतनाका कार्यक्रमहर गर्ने, घर अगाडी खुल्ला स्थान राख्ने पानीको मुहानको संरक्षणको लागि वृक्षारोपण गर्ने र तार(बार लगाउने नक्सा पास भएका घरहरु पुनः अवलोकन गर्ने, भूकम्प संग अन्तरनिहित प्रकोपहरुको क्षति नियन्त्रण गर्ने भूकम्पले निम्त्याउन सक्ने विद्युतीय दुर्घटना कम गर्न विध्युतिया संरचनाहरु व्यवस्थित बनाउने
९	मानिस तथा पशु पन्छीमा जोखिम	महामारी	सरसफाइको कमि, स्वास्थ्य सेवाको पहुँच नभएको, जनाचेतनाको कमि, स्वच्छ पानीको अभाव	मानवीय स्वास्थ्यमा असर पशु र चौपायामा असर	सर(सफाईको कार्यक्रम नियमित रुपमा गर्ने, स्वास्थ्य चौकीको आवश्यकता जनचेतनाका कार्यक्रम नियमित रुपमा गर्ने औषधीको पहिचान गर्ने र प्रयोगमा ल्याउने, पानी जम्न नदिने, झुल लगाएर सुत्ने
१०	अटेरना नामक किराको बिगबिगी , गान्धी किरा, फौजी किरा, आदिले उत्पादन भएको, बालि नष्ट गरेको, खेतीमा	रोगकिरा	रासायनिक मलको धेरै प्रयोग, मौसम परिवर्तन, किराहरुको लागि सुहाउदो वातावरण, हाइब्रिड	बालि(नालीमा क्षति, कृषकको मनोवैज्ञानिक असर, उत्पादनमा कमि, कृषि प्रतिको आकर्षणमा कमि आउने सम्भावना	अगा्निक खेतीमा जोड, राम्रो बिउको प्रयोग, कृषकहरुलाई तालिम दिने किटनाशक औषधी, कृषि प्रणालीमा सुधार, हरियो मल, कम्पोस्ट मलकको प्रयोगमा जोड

	किराहरुको बिगबिगी, पोके, फौजी, शंखेकिरा, झुसिलेकिराले बालि(नालीमा असर गर्ने, धानको बाला लाग्न नदिने, गहुँ र धान फुल्ने बेलामा ढुसी लाग्ने, उत्पादनमा ह्रास ल्याउने जोखिम, माटे, किर्ना, उपियाँले पशुमा असर		खेति र उन्नत जातको बिउको प्रयोग, सरसफाइको कमि	पशुरचौपायाको क्षति, शारीरिक विकासमा कमजोरी, मानिसको स्वास्थ्यमा पनि असर, उत्पादन भएको पनि अन्न स्वादिलो नहुने	कृषि प्राविधिक, विज्ञ को सल्लाहमा खेति गर्ने, बाली बिमा गर्ने दक्ष प्राविधिकबाट माटोको परिक्षण गर्ने , कम्पोष्ट मलको प्रयोगमा जोड, लोकल बिउ र राम्रो बिउको प्रयोग गर्ने, सामना क्षमता भएको बिउको उपलब्धता र प्रयोग मौसम अनुकुल खेति गर्ने, शत्रुजीव र मित्रुजिव पहिचान गरी विशाधिको प्रयोग गर्ने मिश्रित बालि लगाउने सर(सफाइका कार्यक्रम, औषधी(उपचारमा सहजता, खोपको व्यवस्था पानीमा धेरै किरा हुने हुनाले पानी कम लगाउने, पानी कम प्रयोग हुने बालि लगाउने, बिउ परिवर्तन गर्ने
११	मानवीय क्षति विशेषगरी राजमार्गमा चौपाया, हाँस, कुखुराहरुको क्षति स्कुलका विद्यार्थी बढी जोखिममा अपांगता हुने, घाइते र मृत्यु हुने क्रम बढेको	सडक दुर्घटना	अव्यवस्थित सडक, मदिरा सेवन गरी सवारी साधन चलाउने साँघुरो पेटी, ट्राफिक नियम उलंघन, वस्ती र बाटो एकदमै नजिक, जनसंख्या व्रिद्दी	मानवीय क्षति, पशु र चौपायाको क्षति	जनचेतनाका कार्यक्रम बाटो व्यवस्थित बनाउने, ट्राफिक नियम पालना, जेब्रा क्रसिंग, पैदलमार्ग र साइकल लेनको निर्माण, सडक फराकिलो बनाउने,स्पिड लिमिट लगायत ट्राफिक संकेत निर्माण
१२	खेत कटान र जंगलको जमिन कटानको समस्या जसले थप प्रकोप निम्त्याउने जोखिम माटो बग्ने, घरभित्र पस्ने समस्या	भूक्षय	बाढी, भारी वर्षात, कुलोको क्षमता भन्दा बढी पानीको निकास, कल्भर्ट नभएर	खेतीयोग्य जमिन क्षति, वन(जंगलमा क्षति खेत कटान, मलिलो माटो बगाउने, भएको बालि नष्ट गर्ने, पुर्ने, कुलो बिगार्ने	जैविक बाँध निर्माण, वृक्षारोपणका कार्य कुलो व्यवस्थित ढंगले निर्माण गर्ने, स्पर र कंक्रिट वालको निर्माण, भू(क्षय हुने स्थानमा व्यवस्थित रुपले वृक्षारोपण गर्ने, धेरै खान(जोत नगर्ने, किल्ला ठोकेर माटो रोक्ने बाँध बनाउने (इन्जिनियरिंग प्रविधि, armor, reinforce) तटबन्ध निर्माण, खेतका गरामा लगाउने पानीको राम्रो व्यवस्थापन गर्ने

३.५ समुदाय तथा वडाहरुको संकटासन्नता स्तरीकरण

वडा संकटासन्नता स्तरीकरणको लागि नगरपालिकामा रहेका विभिन्न वडाहरुबाट प्राप्त विवरणका आधारमा मानवीय क्षति, प्रभावित परिवार संख्या, घरको क्षति, आर्थिक क्षति, खेतियोग्य भूमिको क्षतिआदि १४ वटा क्षति तथा विश्लेषण र स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल योजना निर्देशिका २०७४ ले प्रदान गरेको अंकभारको आधारमा, अंकभार प्रदान गरिसंकटासन्नता स्तरीकरण गरिएको छ । निर्देशिकाले दिएको अंकभारलाई आधार मान्दा सम्पूर्ण वडाहरु मध्यम संकटासन्न रहेको पाइयो । यिनै मध्येबाट यस नगरपालिकाको वडा संकटासन्नता स्तरीकरण गरिएको छ ।

तालिका नं. ८ वडा संकटासन्नता स्तरीकरण

वडा नं	मानवीय क्षति	प्रभावित परिवार	घरको क्षति	आर्थिक क्षति	खेतीयोग्य भूमि र वनक्षेत्रको क्षति	सामाजिक क्षति	विगतमा भएका विपद्का घटनाक्रम	बाली लगाउने वा भित्राउने समयमा	तापक्रममा आएको परिवर्तन	जोखिमले भविष्यमा पार्न सक्ने असर	स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच	संस्थागत क्षमता	जनसङ्ख्याको विश्लेषण	स्थानीय ज्ञान, सीप, क्षमता र प्रविधि
१	६	२	३	३	२	१	३	२	२	२	१	२	१	२
२	६	१	२	२	२	१	३	२	२	२	१	२	१	२
३	६	३	३	३	२	१	३	२	२	२	१	२	१	२
४	६	१	१	२	१	१	३	२	२	२	१	२	१	२
५	६	२	३	२	१	१	३	२	२	३	३	२	१	२
६	६	१	३	२	१	१	३	२	२	३	२	३	१	२
७	६	३	२	२	२	१	३	२	२	२	२	२	१	३
८	६	३	२	२	१	१	३	२	२	२	२	२	१	३
९	६	२	२	२	२	१	३	२	२	३	३	३	१	३

३.६ कुल प्राप्त अंकभार

तालिका नं. ९ कुल प्राप्त अंकभार

वडा नं	१	२	३	४	५	६	७	८	९
कुल प्राप्त अंकभार	३२	२९	३३	२७	३३	३२	३३	३२	३५
संकटासन्नता स्तरीकरण	मध्यम	मध्यम	मध्यम	मध्यम	मध्यम	मध्यम	मध्यम	मध्यम	मध्यम

३.७ स्थानीय संकटासन्न नक्सा

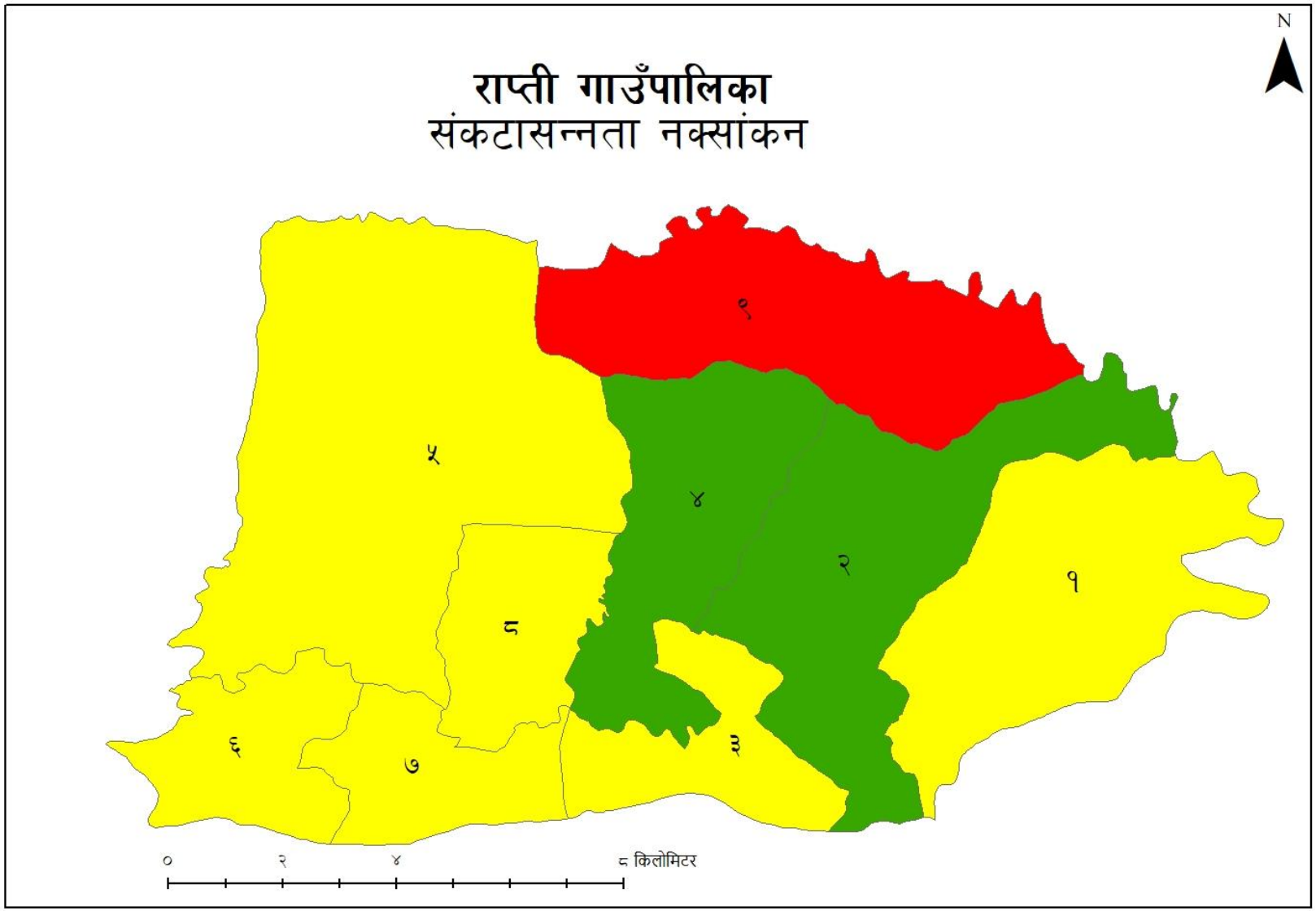

३.८ राप्ती गाउँपालिकाको क्षमता विश्लेषण

प्रकोपहरुको सामना गर्न समुदायको क्षमता के-कति छ भनेर विभिन्न शिर्षकहरु अन्तर्गत रहि आँकलन गरिएको छ । क्षमता विश्लेषण गर्दा वडा स्तरमा रहेका प्राकृतिक, भौतिक, सामाजिक, आर्थिक र मानविय श्रोतका रुपमा विश्लेषण गरिएको छ । यसमा पूर्व-सुचना तथा संचार प्रणाली, डुंगा, लाईफ ज्याकेट, डोरी, ट्युब, पौडन सक्ने, प्राथमिक उपचारको ज्ञान सीप, कृषि तथा अन्य प्राबिधिक, उद्धार टोली गठन र तालिम, अस्थायी आश्रय स्थल तथा भण्डारण घर, राहत सामाग्रीहरुको उपलब्धता, सेवा प्रदायकहरुसँगको सम्बन्धर सहयोग, समुदायको सहभागिता, बिधमान सहकारी, संघ, संगठन तथा समिति, सार्वजनीक पर्ति जग्गा जमिन, सामाजिक सचेतना, राजनितिक दलहरुमा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि ज्ञान, संकटासन्न समुदायमा पुग्ने सडक, एम्बुलेन्सको व्यवस्था, प्रकोप पिडितहरुलाई सहयोग गर्ने संस्कृति, भवन निर्माण आचार संहिता, बाली बिमा, पशुबिमा, बित्तिय प्रणाली आदि क्षेत्रमा गाउँपालिकाको क्षमता विश्लेषण गरिएको छ ।

माथि विश्लेषण गरिएको संकटासन्नता र जोखिमको सामना गर्न, जोखिम ब्यबस्थापन गर्न समुदायसंग के-कस्ता क्षमता विधमान छन् भनेर पहिचान गर्नु आबश्यक पर्दछ । समुदायसंग भएका स्रोत-साधनको अवस्था, स्थानीय ज्ञान, सीप र प्रविधिको आँकलन गर्दा निम्न अवस्था पहिचान भएको छ । जसको बिस्तृत बिवरण अनुसूचिमा राखिएको छ ।

यस राप्ती गाउँपालिकामा हाल रहेका प्रमुख प्रकोपहरुमा : भूकम्प, हावाहुरी, महामारी, आगलागी, असिना, चट्याङ्ग, सर्प टोकाई, खेत किरा, बाढी, सडक दुर्घटना मुख्य प्रकोपको रुपमा देखिएको छ। यस्ता प्रकोपहरुबाट बार्षिक रुपमा मानबिय तथा भौतिक क्षति भएको देखिन्छ । यस्ता विपद्संग जुध्न यस नगरपालिकासंग रहेको श्रोत तथा शक्तिको मुल्यांकन यस खण्डमा गरिएको छ। यस नगरपालिकाको विभिन्न वडाहरुमा गरिएको संकटासन्नता तथा क्षमता बिस्लेशण बिधिबाट आएको तत्यांकलाई केलाउने हो भने प्रत्येक वडाहरुमा सडक संरचनाहरु तयार भएको तर बार्हे महिना सबारी साधन चल्न सक्ने क्षमतामा नरहेको पाइयो । यस किसिमको पूर्वाधार निर्माण ले विपद को समयमा आंशिक राहत प्रधान गर्न सक्ने देखिन्छ । विपद्को समयमा घाइते तथा अंगभंग भएका ब्यक्तिहरुलाई तत्काल उद्दार गरी विभिन्न स्वास्थय चौकी तथा अस्पताल पुर्याऊन सक्ने सम्भावना सबै वडामा नरहेको देखियो। गम्भीर घाइतेलाई उपचार गर्न सक्ने क्षमताको स्वास्थय संस्थाको अभाव यहाँ देखिएको छ ।यस गाउँपालिकाको बजार क्षेत्रका आधिकांस सडक संरचना पक्कि रहेता पानि ग्रामिण भेगका सडकहरु भने कच्चि रहेको र बर्सातको समयमा सबारी साधन आवत जावतमा समेत समस्या परेको देखिन्छ ।

प्रकोपको समयमा आबस्यक पर्ने खुल्ला स्थानहरु पहिचान नभएको र आबश्यक्ता अनुरुप सामुदायिक भबनहरु समेत नरहेको र भएका ठाऊँहरु समेत संरक्षणको अभाबमा रहेको देखिन्छ । विभिन्न वडाहरुसंग रहेको स्थानीय श्रोत र साधनलाइ हेर्ने हो भने विपद्को समएमा सामुहिक रुपमा भाइचाराको दृष्टिकोणले आपसी मद्दत लिएको पाइए पनि बैज्ञानिक धरणा प्रयोग नभएको देखिन्छ। तसर्थ स्थानीय स्तरमा जलबायु परिबर्तन तथा विपद् अनुकुलन जस्ता ज्ञान मुलक कार्यक्रमहरुको मुख्य आवस्यकता देखिन्छ । शैक्षिक दृष्टिकोणलेले हेर्ने हो भने प्रत्येक वडाहरुमा प्राथमिक विद्यालयहरु रहेको देखिन्छ ।

विपद्को समयमा आवस्यक पर्ने आधारभूत खोज तथा उद्धार तालिम प्राप्त जनशक्ति , पिपद् प्रतिकार्य सम्बन्धी जनशक्ति र तालिम प्राप्त स्वयम सेबक ज्यादै न्यून मात्रामा केहि वडामा मात्र रहेकोले यस संबन्धि क्रियाकलाप हरुको टट्कारो आवश्यकता यस नगरपालिकाले महसुस गरेको छ ।

सामाजिक श्रोत तथा साधनहरुमा भने प्रत्येक वडाहरुमा आम समूह , बचत समूह, सहकारी जस्ता संरचनाहरु सक्रिय रहेको देखिन्छ। साथै अधिकाम्सवडाहरुमा सामाजिक भौतिक संरचनाहरुकको भने कमि रहेको र यस्ता सामाजिक संरचनाहरुको निर्माण गर्नुपर्ने देखिन्छ । यस नगरपालिका भित्रका केहि वडामा भने २०-२५ जना अट्न सक्ने क्षमताको केहि सामुदायिक भवनहरुरहेको भएतापनि भैपरी आउन सक्ने विपद्को पूर्ण क्षमतामा नरहेको देखिन्छ । साथै केही भबनहरु जिर्ण रहेको र पुनर्निर्माण गर्नु पर्ने देखिएको छ ।

आर्थिक श्रोत साधनको हिसाबले ठुल ठुला व्यवसायिक उद्योग कल कारखाना नभएतापनि पशुपालन , काष्ठ उद्योग , कृषि सहकारी, बचत तथा ऋण सहकरी वितिय संघ - संस्था , बैंक , होटेल जस्ता संरचनाहरु बिस्तारै बढ्दै गैरहेको देखिन्छ ।

प्राकृतिक श्रोत तथा क्षमताका हिसाबले प्रचुर मात्रामा जलश्रोत, बनजंगल ,उब्जाउ भुमि, खोला नाला भने यस गाउँपालिकामा रहेको छ। साथै यस्ता श्रोतहरुको पहिचान , संरक्षण तथा ब्यबस्थापनको जरुरि रहेको छ। प्रचुर मात्रामा जलश्रोत तथा खेतीयोग्य भुमि रहेको यस नगरपालिकाको केहि वडाहरुमा सिंचाइको राम्रो प्रबन्ध रहेता पनि ब्यबस्थित सिंचाइको प्रबन्ध हुन जरुरि देखिन्छ र बैज्ञानिक उत्पादनमा जोड दिनुपर्ने देखिन्छ । यस ठाउँको मुख्य बालीहरुमा धान, मकै, गहुँ र आलु र तोरी रहेको छ। लिची, अम्बा, नासपाती, आँप ,भुइँकटर जस्ता बनास्पतिहरु यस भेगमा मुख्य बनस्पतिहरुमा चिनिन्छ । साथै साल, सिसौ,कटुस, चिलाउने जस्ता रुख बिरुवाहरु पनि यस गाउँपालिकाको प्राकृतिक श्रोतको रुपमा रहेको छ ।

यसरी यस गाउँपालिकाको विद्यमान श्रोतहरुको ब्यबस्थापन र विपद् तथा जलबायु अनुकुलनका क्षमता अबिबृद्दि कृयाकलापको पहिचान, सामुदायिक संरचनाहरुको आवश्यकता अनुरुप निर्माण , स्थानीय श्रोत साधनहरुको उचित ब्यन्बस्थापन तथा परिचालन गर्न सकेको खण्डमा यस गाउँपालिकालाई विपद उत्थानशिल पालिकाको रुपमा परिणत गर्न सकिने देखिन्छ ।

राप्ती गाउँपालिका
सामाजिक श्रोत नक्सा

१:८१,०००

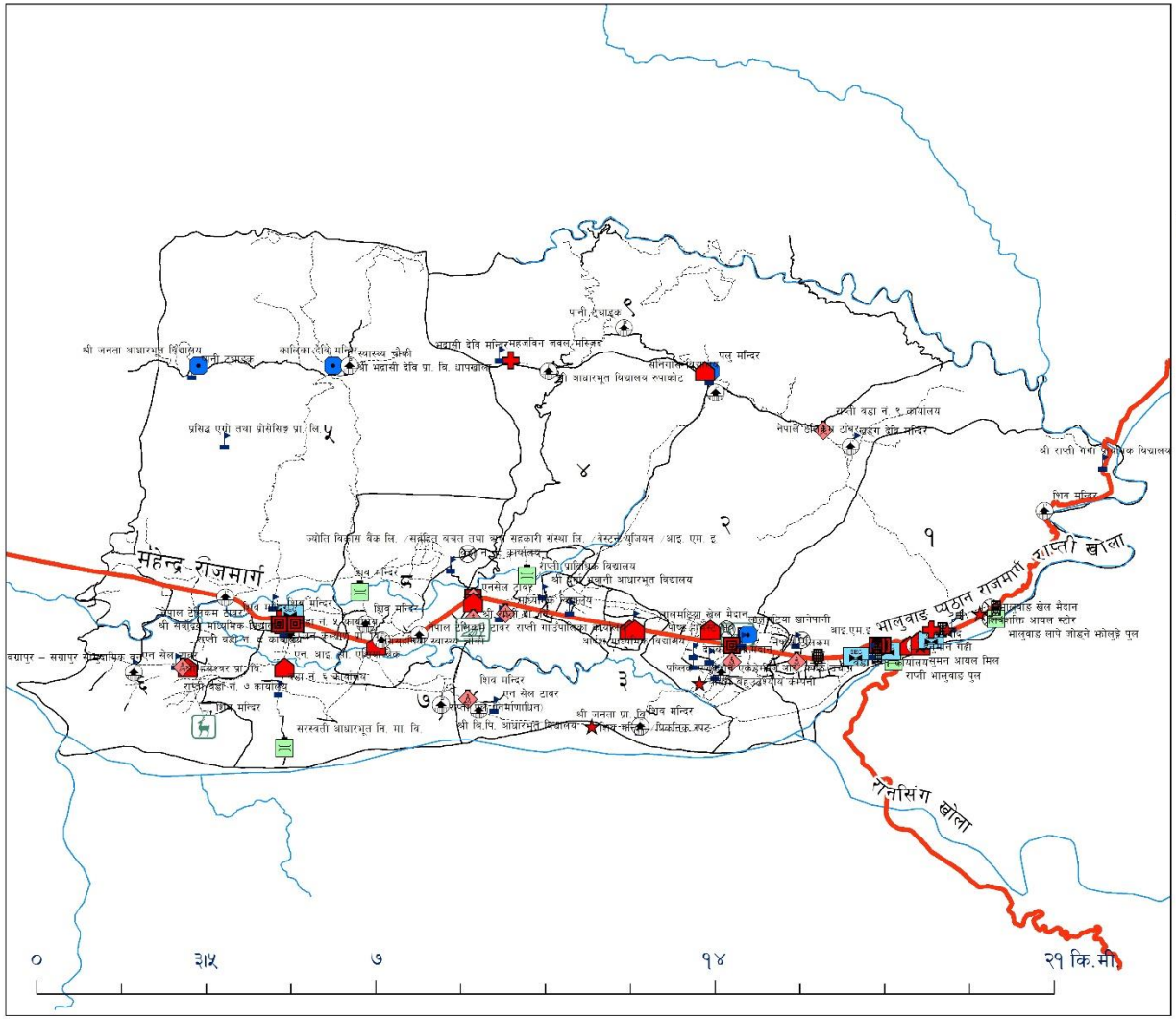

संकेत

- मोबाइल टावर
- सांस्कृतिक सम्पदा , मठ, मस्जिद , गूम्बा
- कृषि तथा पशुपालनका पकेट क्षेत्रहरु
- गाउँ, नगर, वडा केन्द्र र कार्यालयहरु
- जैविक विविधताका क्षेत्रहरु
- पुल
- निजी तथा सावर्जनीक संघ संस्था
- पोखरी, ताल, मुख्य पानीका श्रोत
- बैंक, वित्तीय एवं सहकारी संस्थाहरु
- मिल तथा पावरहाउस
- शिक्षण संस्थाहरु
- सरकारी कार्यालय
- सुरक्षा निकायहरु
- स्वास्थ्य संस्था
- मैदान तथा पार्क

खण्ड ४:

विपद तथा जलवायू उत्थानशील योजना

नीतिगत व्यवस्था तथा निर्णय

यस राप्ती गाँउपालिकाले विपद् जोखिम व्यवस्थापनका कार्यलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न आवश्यकता अनुसार कार्यदलहरू (जस्तै-समन्वय, सञ्चार तथा पूर्वचेतावनी; खोज तथा उद्धार; राहत व्यवस्थापन तथा पुनःस्थापन; क्षति तथा आवश्यकता विश्लेषणजस्ता कार्यदल) गठन गर्न आवश्यक देखिन्छ । विपद् व्यवस्थापन भित्र गरिने विभिन्न चरणका कार्यहरूलाई व्यवस्थित गर्नका लागि स्थानीय स्तरमा तर्जुमा गरिने विकास योजनाको एउटा प्रमुख भागका रूपमा निरन्तर रूपमा यो योजना कार्यान्वयन हुनु आवश्यक छ । विपद्को घटना मानव समुदायका लागि सम्वेदनशील भएकोले यस्तो अवस्था नआओस भन्नाका निम्ति हरेक विकासका कार्यलाई विपद् व्यवस्थापन कार्यसँग समायोजन गरी दीगो विकासका क्रियाकलापमा समुदायको सक्रिय सहभागिता हुनु जरुरी छ ।

४.१ भूकम्प प्रकोपको सन्दर्भमा

४.१.१ जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि

राप्ती गाँउपालिकामा जोखिम व्यवस्थापनमा समुदायको सजगता अभिवृद्धि गर्न जनचेतना र क्षमता अभिवृद्धिका कार्यलाई निम्न बमोजिमको ढाँचामा उल्लेख गरिएको छ :

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	गाउँपालिकामा भूकम्प सम्बन्धी प्रयाप्त जानकारीको अभाव	राप्ती गाँउपालिकामा भूकम्प सम्बन्धी जानकारीहरु प्रदान गर्नका लागि समुदायमा घरदैलो कार्यक्रम गर्ने, स्कुलको पाठ्यक्रममा जनचेतनाका पाठहरु राख्ने, संघसंस्थाबाट तालिम, रेडियो, टेलिभिजनबाट कार्यक्रम गर्ने, होर्डिंग बोर्डबाट जनचेतना फैलाउने	विपद् व्यवस्थापन समिति, वडा, गा.पा , स्थानीय वासिन्दा	विद्याल य र समुदाय	गैरसरकारी सस्थाहरु	२ महिना
२	खुल्ला तथा सुरक्षित स्थानको पहिचान र संरक्षणको अभाव	खुल्ला स्थानहरू पहिचान गर्ने तथा त्यस खुल्ला स्थानको बारेमा समुदायका सबैमा जानकारी	विपद् व्यवस्थापन	वडा कार्यालय,	" "	" "

		गराउने	समिति, युवा क्लव			
३	विपद्का बेला अत्यावश्यक सामाग्रीको अभाव हुने	झटपट झोलाको तालिम र अत्यावश्यक सामाग्री झटपट झोलाको व्यवस्था सहितको झटपट झोला तयार गर्ने सम्बन्धमा समुदायमा जानकारी दिने	महिला तथा युवा समुह,	वडा कार्यालय	" "	" "
४	भूकम्प सम्बन्धी कृतिम अभ्यास नभएको	समुदायलाई भूकम्प सम्बन्धी कृतिम अभ्यास गराउने, क्षमता अभिव्रिद्दीको लागि खोज तथा उद्दारको तालिम, घर निर्माणको तालिम, डकर्मी सिकर्मी तालिम दिने	महिला तथा आमा समुह	समुदाय	" "	" "
५	आपत्कालिन अवस्थामा तत्काल घाइतेको उद्धार र उपचारको अभाव तथा कार्यदलको अभाव	विपद् व्यवस्थापन समिति सँगै पूर्वसूचना तथा सञ्चार कार्यदल, खोज तथा उद्धार, प्राथमिक उपचार, खानेपानी तथा सरसफाई, शिविर तथा आवास व्यवस्थापन जस्ता कार्यदलहरू गठन गर्ने तालिम तथा अभ्यासहरू गराउने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	

४.१.२ भूकम्प प्रकोपको सन्दर्भमा जोखिम न्यूनीकरण

राप्ती गाँउपालिका भित्र रहेका विपद् जन्य सङ्कटासन्नता तथा जोखिम कम गर्न गर्नु पर्ने कार्यलाई निम्नबमोजिमको खाकामा प्राथमिकता अनुरूप उल्लेख गर्नु पर्नेछ । यसमा ग्रामीण सडक, कल्भर्ट, पुल, विद्यालय वा अन्य सार्वजनिक भवनको प्रवलीकरण; प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण, नदी तटबन्धजस्ता क्रियाकलापहरूलाई उल्लेख गरिएको छ ।

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	जम्मा बजेट	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
					आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	भूकम्प प्रतिरोधी संरचना नहुदा र पुराना घर हुनाले थप जोखिममा बढ्ने	यस राप्ती गाँउपालिकामा कुनै पनि संरचना निर्माण गर्दा भवन निर्माण संहिता अनुसार निर्माण गर्ने तथा पुराना घर र भत्किएका भवनहरुको प्रबलीकरण तथा मर्मत सम्हार गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति, वडा कार्यालय		वडा, गा.पा	सरकारी तथा गै.स.स., रेडक्रस	प्रत्येक वर्ष

२	कटाहा, बग्गे टोल मझेरिया लगायतका स्थानमा घर चर्केको र जन(धनको क्षति,	भूकम्प प्रतिरोधी घर बनाउने पहल, निर्माण भैसकेका घरहरुमा पिल्लर र वाल थप्न पहल गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति		वडा, गा.पा	" "	" "
३	भौतिक संरचनामा क्षति, दुर्गा भवानी स्कुल र नवज्योति स्कुल चर्केको, श्री ज्ञानोदय मा.वि जिर्ण अवस्थामा पुगेको विध्यालय र संरचनाहरु जोखिममा	भौतिक संरचना गर्ने, भत्किएका भवनहरुको प्रबलीकरण तथा मर्मत सम्हार गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति		वडा, गा.पा	" "	" "
४	भुल्केमा पानीको मुहान सुकेको, खौराह बाबा ताल (कालापानी) को पानी सुकेको, कोहलवामा पानीको मुहान सुकेर खोलाको पानी खान बाध्य भएको बेबरे खोलाको मुहान भास्सिएको पहिरो पधेरोको पानीको मुहान सुक्दै गएको	राप्ती गाँउपालिकामा रहेका पानीको मुहानहरुको संरक्षण गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति		वडा, गा.पा	" "	" "
५	प्राकृतिक स्रोतहरुको संरक्षणको अभाव	समुदायमा भएका प्राकृतिक स्रोतहरुको संरक्षण गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति		वडा कार्यालय	" "	" "
६	उद्दार सामग्री भण्डारणको अभाव	उद्दार सामग्री भण्डारण गर्ने स्थान पहिचान तथा निर्माण, बलियो संरचना बनाउन कडाइ	विपद् व्यवस्थापन समिति		वडा कार्यालय	" "	" "

४.१.३ भूकम्प प्रकोपको सन्दर्भमा आपत्कालीन पूर्वतयारी

राप्ती गाँउपालिका भित्र कुनै पनि विपद्को घटना भएमा त्यसको सामना गर्न आवश्यक पर्ने पूर्वतयारीका क्रियाकलापलाई तलको ढाँचामा उल्लेख गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्छ । यसमा आपत्कालीन कोषको स्थापना, खाद्य तथा गैरखाद्य सामग्रीको बन्दोबस्त, आपत्कालीन आश्रयस्थलको पहिचान तथा व्यवस्था, प्राथमिक उपचार समाग्री, आधारभुत खोज तथा उद्धार जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिति र मानवीय सहयोगका क्षेत्रमा काम गर्ने संस्था तथा निजी क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने विधि जस्ता क्रियाकलाप समेत समेटीएको छ ।

प्राथमिकता क्रम	विपद्को सम्भावित अवस्था	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	आपत्कालिन अवस्थाको लागि सुरक्षित स्थानको अभाव	खुल्ला तथा सुरक्षित स्थानहरू लगाएतका स्थानहरुको पहिचान गर्ने घर वरपर खुल्ला ठाउ राख्न अनिवार्य गर्ने पहल	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	निरन्तर
२	विपद्मा प्राथमिक तथा खोज तथा उद्धार सामाग्रीहरुको कमी	आपत्कालीन प्राथमिक उपचार र खोज तथा उद्धार सामाग्रीहरु जस्तै गम बूट, वेल्चा, आदि भण्डारण गर्ने	वडा कार्यालय,	वडा कार्यालय	" "	" "
३	विपद्मा खाद्यान्न तथा त्रिपालको कमी हुने भएकाले	आवश्यक खाद्यान्न तथा त्रिपालको भण्डारण गर्ने तथा त्यसको समय समयमा रेखदेख र सुरक्षा गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	" "
४	आर्थिक (कोष) को अभावमा विपद् व्यवस्थापनको काम प्रभावकारी नहुने	विपद् व्यवस्थापन समितिमा आपत्कालीन कोष खडा गर्ने तथा त्यसको बृद्धीको लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	" "
५	समुदायमा मानिसहरु हराउने पुरिने तथा घाईते हुन सक्ने भएकाले	प्राथमिक उपचार र खोज तथा उद्धार गर्ने आवश्यक सामाग्रीहरु भण्डारण गर्ने, एम्बुलेन्सको व्यवस्था गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	" "
६	विपद्मा महामारी फैलन सक्ने भएकाले	आपत्कालिन अवस्थाका लागि आवश्यक खानेपानी शुद्धिकरणका समाग्री, पियुष, क्लोरीन झोल, जस्ता वस्तु भण्डारण गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्वास्थ्य चौकी,	" "	" "

४.१.४ भूकम्प सन्दर्भमा विपद्को समयका प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरू (घटना घटेको दिन देखि ३ महिना सम्म)

राप्ती गाँउपालिका भित्रका कुनै पनि समयमा विपद् परेमा प्रभावित तथा पीडितको उद्धार र जीवनरक्षा र सम्पत्ति संरक्षणका लागि आपत्कालीन समयमा गर्नु पर्ने क्रियाकलापलाई तलको ढाँचामा उल्लेख गर्नु पर्नेछ। यसमा विशेषगरी पूर्वसूचना र चेतावनी प्रवाह गर्ने, हराएकाको खोजी, पीडितको उद्धार, सुरक्षा निकायमा खवर, आपत्कालीन बसोबास र राहत व्यवस्थापनका लागि गर्नु पर्ने कार्य उल्लेख गरिएको छ।

प्राथमिकता क्रम	विपद्को सम्भावित अवस्था	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	भूकम्पका घर तथा संरचना भत्कन सक्ने भएकाले	सुरक्षित स्थानमा बस्ने, नजिकैको खुल्ला स्थानमा बस्ने, सुरक्षा निकायसंग समन्वय गरी खोज तथा उद्दार राख्न अनिवार्य गर्ने पहल	स्थानीय स्वंयम	जनशक्ति	जि.स.स, तथा अन्य सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	० देखि १ घण्टा भित्र
२	गैह्र संरचनात्मक बस्तुले (दराज, ऱ्याक, ऐना, फ्रेमले) थप क्षति गर्ने	गैह्र संरचनात्मक बस्तु सिसाको भ्याल तथा हल्लिएर लड्न सक्ने दराज, ऱ्याक, ऐना, फ्रेम जस्ता वस्तुको छेउछाउ नबस्ने	स्थानीय स्वंयम	जनशक्ति	" "	
३	रूख र बिजुलीको पोल मुनी बस्नाले थप जोखिम हुने हुनाले	घर बाहिर चौरमा भए कुनै भौतिक संरचना तथा रूख र बिजुलीको पोल मुनी नबस्ने खुल्ला तथा सुरक्षित स्थानमा बस्ने	स्थानीय स्वंयम	जनशक्ति	" "	
४	भूकम्पको समयमा सहजै सम्पर्क नहुंने	आफु सुरक्षित भए नभएको हातेमाइक, SMS, आदिको प्रयोग गरी खबर आदनप्रदान गर्ने	स्थानीय स्वंयम	जनशक्ति	" "	
५	भूकम्पमा मानिसहरु पुरिने तथा हराउन सक्ने	तालिम प्राप्त व्यक्तिद्धारा तत्काल खोज तथा उद्धार गर्ने र सुरक्षा निकाय तथा सम्बन्धी निकाय वा बाह्य सहयोगीसंग सहयोग माग्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	जनशक्ति	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	० देखि २४ घण्टा भित्र
६	भूकम्पमा मानिसहरु घाईते हुने	तालिम प्राप्त व्यक्तिद्धारा घाइते भएका व्यक्तिको प्राथमिक उपचार गर्ने तथा सम्बन्धी निकाय वा बाह्य सहयोगीसंग सहयोग माग्ने, एम्बुलेन्सको व्यवस्था गर्ने	प्राथमिक उपचार कार्यदल	स्वास्थ्य चौकी	प्रहरी, सुरक्षा निकाय	
७	घाइते तथा मृत्यु हुन सक्ने	विपद् व्यवस्थापन समितिको आपत्कालिन बैठक बसी पहिलो चरणको क्षति, घाइते र मृत्यु हुनेको	विपद् व्यवस्थापन	स्थानीय स्वंयम	सरकारी तथा गैरसरकारी	२४ देखि ४८

		द्रुत सर्वेक्षण गर्ने	समिति		सस्थाहरु	घण्टा भित्र
८	संरचना भत्कने तथा विपद्मा खाद्यान्न तथा लत्ताकपडाको अभाव हुने	विपद् प्रभावितका लागि तत्काल अस्थायी टहराको निर्माण गरी बसोबासको व्यवस्था मिलाउने तथा राहत सामग्री वितरण,	विपद् व्यवस्थापन समिति	प्रहरी, सुरक्षा निकाय	" "	
९	विपद् प्रभावित परिवारको तथ्यांक व्यवस्थापन	प्रभावित परिवारको अवस्था हेरी राहत प्याकेजको आवश्यकता मूल्यांकन, वितरण र प्रतिकार्यका लागि प्रभावित परिवारको तथ्यांक व्यवस्थापन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	प्रहरी, सुरक्षा निकाय	" "	४८ देखि ७२ घण्टा भित्र
१०	विपद् पश्चात् सरसफाइको अभाव	अस्थायी शौचालय र फोहोर मैलाको व्यवस्थापन, महिलालाई चाहिने सरसफाइ सामाग्रीको व्यवस्था आदि गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्वंयमसेवक	" "	
११	विपद्पछि महामारी फैलिने भएकाले	प्रभावित परिवारका लागि अस्थायी वास (wash) तथा स्वास्थ्य सामाग्री, पानी शुद्धिकरणका कार्यहरु गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्वंयमसेवक	" "	
१२	खाद्य सामाग्रीको अभाव	प्रभावित जन समुदायलाई तयारी खाद्य सामाग्री वितरण गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	
१३	पानी शुद्धिकरणका थप सामाग्रीहरुको अभावमा महामारी फैलिने भएकाले	विभिन्न ठाउँमा पानीको व्यवस्थापन गर्ने तथा पानी शुद्धिकरणका लागि थप सामाग्रीहरु वितरण गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	७२ घण्टा देखि ७ दिन भित्र
१४	फोहोरहरु अव्यवस्थित हुदां महामारी फैलिने भएकाले	महामारी नियन्त्रण गर्नका लागि मरेका पशुका शवहरु संकलन गर्ने तथा अन्य फोहोरहरुको पनि व्यवस्थापन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्वंयमसेवक	" "	
१५	सामाग्रीहरुको अभाव हुने	क्षतिको विवरण आकलन गरि, डाटा कलेक्सन गरी प्रभावित परिवारलाई खाद्य तथा गैरखाद्य सामाग्रीहरु खाना पकाउने भाडा तथा कपडा कम्वलहरु मापदण्ड अनुसार वितरण गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्वंयमसेवक	" "	
१६	आपत्कालीन शिक्षाको अभाव र बालबालिकामा मनोबैज्ञानिक असर पर्ने	बालबालिकाका लागि अस्थायी कक्षा सञ्चालन गर्ने काउनसिलिङ गर्ने तथा शैक्षिक सामाग्रीहरु वितरण गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	७ दिन देखि ३ महिना भित्र

१७	मृतक परिवारलाई आर्थिक अभाव	मृतक परिवारलाई आर्थिक सहयोगको लागि पहल गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	
१८	सामाग्रीहरुको अभाव हुने र बेरोजगार बढने	पुननिर्माणको कार्य संचालनकोलागि सम्बन्धित निकायसंग छलफल, आयस्रोतका तालिम दिने	विपद् व्यवस्थापन समिति, वडा कार्यालय	वडा कार्यालय		

४.१.५ भूकम्पको सन्दर्भमा विपद् पश्चात्का पुर्नलाभ अर्न्तगत पुर्नस्थापना र पुनर्निर्माणका क्रियाकलापहरू (विपद् समयका प्रतिकार्यका कार्यहरु सकिएपछि ३ महिना देखि २ वर्ष सम्म)

योजनाको यस भागमा विपद् भइसकेपछि त्यसबाट परेको प्रभाव र भएको क्षतिको विश्लेषण गरी जनजीवनलाई सामान्य बनाउन, पूर्ण विस्थापित परिवारको पुन:स्थापना गर्न, क्षतिग्रस्त भौतिक संरचनाको मर्मरत-सम्भार तथा पुनर्निर्माण गर्न र भविष्यमा पर्नसक्ने त्यस्तै विपद्को सामना गर्न आवश्यक क्रियाकलापलाई समेटेर निम्नबमोजिमको ढाँचामा क्रियाकलाप उल्लेख गरिएको छ :

प्राथमिकता क्रम	सम्भावित समस्या	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	घर तथा संरचना बिग्रने तथा चर्कने भएकाले	तालिम प्राप्त प्राविधिकको सल्लाह अनुसार भूकम्प प्रतिरोधी भवन तथा संरचना निर्माण गन र मर्मत संभारलाई पहल गर्ने र अनुगमन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	जनशक्ति	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	
२	मनोबैज्ञानिक असर पर्ने	भूकम्पमा परि अपाङ्गता हुनुभएका व्यक्तिहरुलाई सिपमुलक कार्यको तालिम व्यवस्था र काउनसिलिङ गन, मानसिक परामर्शका कार्यक्रम संचालन गर्ने, भूकम्पमा दिर्घ घाइते हुनुभएकोलाई निशुल्क स्वास्थ्य सुविधा प्रदान गर्ने,	विपद् व्यवस्थापन समिति	जनशक्ति	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	
३	सामाजिक तथा सार्वजनिक भवन, विध्यालय भवनको अभाव	भूकम्पका कारण क्षति भएका सामाजिक तथा सार्वजनिक तथा विध्यालय भवन तथा संरचनाहरूको मर्मत तथा पुनर्निर्माण गर्ने, उत्थानशील क्षमता व्रिद्दीका तालिम तथा प्रयोग, मापदण्ड अनुसारको भूकम्प प्रतिरोधात्मक भवन निर्माणमा पहल गर्ने,	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	
४	भवन निर्माण संहिता अनुरुपको घर निर्माण	पूर्ण क्षति भएका घर परिवारलाई लक्षित गरी दक्ष प्राविधिकको प्रयोग गरी भवन निर्माण संहिता अनुसार घर	विपद् व्यवस्थापन समिति,	वडा,	" "	

	नहुनाले	निर्माणका लागि पहल गर्ने	पुनर्निर्माण प्राधिकरण	गा.पा		
५	विपद् पश्चात राहत अभाव	आवश्यकता अनुसार थप राहत व्यवस्थापन तथा वितरणरको कार्य व्यवस्थित गर्ने तथा बास्तविक पीडित सम्म पुऱ्याउन पहल गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा, गा.पा	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	
६	विपद् पश्चात महामारि फैलिने र बिरामि तथा गर्भवती महिला लाई स्वास्थ्य सुविधामा नहुने	भूकम्प पिडितलाई स्वास्थ्य सुविधामा सहयोग, आय(आर्जनको तालिम, महिला सशक्तिकारणका तालिम, गर्भवती महिला र संकटासन्न जनसंख्यालाई विषेस सुविधा	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा, गा.पा	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	
७	भैतिक संरचना भत्कने तथा निर्माणमा आर्थिक अभाव	पीडितको मानविय, आर्थिक, तथा भौतिक क्षतिको मुल्याङ्कन तथा विश्लेषण गरी राहत तथा पुनर्निर्माणका लागि सरकारी तथा गैर सरकारी निकायमा पहल गर्ने र क्षतिपूर्ति प्रदान गर्ने, पूर्वतयारीका तालिम नियमित रुपमा गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	
८	खाद्य तथा गैह खाद्य सामग्रीको अभाव	खाद्य तथा गैह खाद्य सामग्रीको भण्डारण गर्ने, सिमुलेशन तथा जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरु नियमित रुपमा गर्ने,	वडा कार्यालय, समुदाय	जनशक्ति	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	
९	पानीका मुहान तथा संरचनाहरू जोखिममा	समुदायमा बिग्रिएका भत्किएका पानीका मुहान तथा संरचनाहरू पुनर्निर्माण गरी व्यवस्थित गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	जनशक्ति	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	

४.२ पहिरो प्रकोपको सन्दर्भमा

४.२.१ पहिरो प्रकोपको सन्दर्भमा जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि

राप्ती गाँउपालिकामा पहिरोको जोखिम व्यवस्थापनमा समुदायको सजगता अभिवृद्धि गर्न जनचेतना र क्षमता अभिवृद्धिका कार्यलाई निम्नबमोजिमको ढाँचामा प्राथमिकता क्रमअनुसार उल्लेख गरिएको छ :

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	पहिरोको जोखिमपूर्ण स्थानमा प्रयाप्त जनचेतनाको अभाव	वृक्षारोपणको महत्वको, बारेमा चेतनामुलक कार्यक्रम गर्ने, पहिरोको जोखिम स्थान पहिचान गर्ने र तटबन्द गर्ने होर्डिङ बोर्डको माध्यमबाट जनचेतनाका कार्यक्रम संचालन गर्ने जैविक बाँध निर्माणको तालिम, सचेतना	विपद् व्यवस्थापन समिति	विद्यालय र समुदाय	जिल्ला भूसंरक्षणसरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	नियमित
२	पहिरो सम्बन्धी प्रतिकार्यका को अभाव	पहिरोको प्रतिकार्यका उपायहरुको बारेमा समय समयमा वडा भेला गरी समुदायलाई जानकारी दिने रेडियो, टि.भी. बाट जनचेतना कार्यकर्म संचलान गर्ने, मौसमी जानकारी दिन	विपद् व्यवस्थापन समिति	विद्यालय र समुदाय	" "	" "
३	तत्कालिन प्रतिकार्यको अभाव	खेत कटानको क्षति कम गर्न वृक्षारोपणको महत्वको बारेमा चेतनामुलक कार्यक्रम समय समयमा वडा लक्षित भइ गर्ने, बायो इन्जिनियरिंगको महत्व र प्रयोग बारेमा चेतनामुलक कार्यक्रम समय समयामा गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	विद्यालय र समुदाय	" "	" "

४.२.२ पहिरो प्रकोपको सन्दर्भमा जोखिम न्यूनीकरण

राप्ती गाँउपालिका भित्र रहेका विपद्जन्य सङ्कटासन्नता तथा जोखिम कम गर्न गर्नु पर्ने कार्यलाई निम्नबमोजिमको खाकामा प्राथमिकताअनुरूप उल्लेख गर्नु पर्नेछ। यसमा ग्रामीण सडक, कल्भर्ट, पुल, विद्यालय वा अन्य सार्वजनिक भवनको प्रवलीकरण; प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण, नदी तटबन्धजस्ता क्रियाकलापहरूलाई प्राथमिकताक्रम अनुसार उल्लेख गर्नु गरिएको छ।

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	जम्मा बजेट	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
					आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	वडा नं. २ सानो घोसमा बाटो क्षति, रुख, बिरुवामा असर,	पक्कि बाँध निर्माण, वृक्षारोपणका कार्यक्रम गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति		जनशक्ति	सरकारी गैरसरकारी सस्थाहरु	नियमित
२	वडा नं.५ - दोलही खोला, सिङ्गे खोला कटान, घरभित्र पस्ने समस्या, थकडीकोट, करंगे, चिथ्रिकोट, पुनखोलामा नमबरी जग्गा जमिन क्षति,	लिफ्ट प्रणालीबाट पानी आपुर्ती, बाँध निर्माण, पहिरो प्रभावित क्षेत्रमा वृक्षारोपणका कार्यक्रम गर्ने , ग्याबियन निर्माणमा जोड तालिम, तटबन्ध निर्माण,	विपद् व्यवस्थापन समिति		जनशक्ति	" "	नियमित
३	वडा नं.५ भुल्केको, मन्दिर भत्काएको (२०७६ सालमा)	मन्दिर सारिएका, संरचना निर्माणमा अनुगमन गर्ने			जनशक्ति	" "	नियमित
४	वडा नं.९ ठाटि खोलामा ६ कट्ठा खेत लगेको	बाँध निर्माण, ठाटि खोलामा वृक्षारोपणका कार्यक्रम गर्ने , वृक्षारोपणका कार्यक्रम, ग्याबियन निर्माणमा जोड तालिम, तटबन्ध निर्माण पक्कि बाँध निर्माण, वृक्षारोपण कार्यक्रम नियमित रुपमा गर्ने	वडा कार्यालय		वडा,गा.पा	प्रदेस सरकार, गै.स.स.	नियमित
५	वडा नं. १ पुलचोकमा माटो बग्ने,	माटो फिलिंग गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति		वडा,गा.पा	" "	नियमित

४.२.३ पहिरो र भूक्षय प्रकोपको सन्दर्भमा आपत्कालीन पूर्वतयारी :

राप्ती गाउँपालिका भित्र कुनै पनि विपद्को घटना भएमा त्यसको सामना गर्न आवश्यक पर्ने पूर्वतयारीका क्रियाकलापलाई तलको ढाँचामा उल्लेख गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्छ । यसमा आपत्कालीन कोषको स्थापना, खाद्य तथा गैरखाद्य सामग्रीको बन्दोबस्त, आपत्कालीन आश्रयस्थलको पहिचान तथा व्यवस्था, प्राथमिक उपचार समग्री, आधारभुत खोज तथा उद्धार जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिति र मानवीय सहयोगका क्षेत्रमा काम गर्ने संस्था तथा निजी क्षेत्रसँग समन्वय गर्नेविधि जस्ता क्रियाकलाप समेत समेटिएको छ ।

प्राथमिकता क्रम	विपद्को सम्भावित अवस्था	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	पहिरो र भूक्षयको जोखिम क्षेत्र पहिचान नभएको	पहिरो र भूक्षयको जोखिम क्षेत्र पहिचान गर्ने, पहिचान भएका क्षेत्र यदि स्थानान्तरण गर्नु परे स्थानान्तरण गर्ने र ग्याबियन निर्माण, बायो इन्जिनियरिंग प्रविधिमा पहल गर्ने, भूक्षयको जोखिम क्षेत्र पहिचान गरी माटो फिलिंग गर्ने।	वडा कार्यालय	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	निरन्तर
२	आपत्कालीन आश्रयस्थलको अभाव	समुदायमा आपत्कालीन आश्रयस्थलको निर्माण गर्ने	वडा कार्यालय	वडा कार्यालय	" "	" "
३	सिंचाइको कुलोहरूको सुरक्षा नभएको र माटो बग्ने समस्या बढेको	सिंचाइको कुलोहरूको सुरक्षाको उपायहरू अवलम्बन गर्ने, माटो फिलिंग गर्ने, तटबन्द लगाउने, जैविक बाँध निर्माणमा पहल	विपद् व्यवस्थापन समिति	जनशक्ति	" "	" "
४	खानेपानी शुद्धिकरणका समाग्रीको कमी	आपत्कालिन अवस्थाका लागि आवश्यक खानेपानी शुद्धिकरणका समाग्री, पियुष, क्लोरीन झोल जस्ता वस्तु भण्डारण गर्ने, मौसम जानकारी, सचेतनाका कार्यक्रम, झटापट झोलाको व्यवस्था गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	" "
५	खाद्य तथा गैरखाद्य सामग्रीको अभाव	आपत्कालिन अवस्थाका लागि आवश्यक खाद्य तथा गैरखाद्य सामग्रीको बन्दोबस्त गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	" "
६	प्राथमिक उपचार र खोज तथा उद्धार सामाग्रीहरुको अभाव	आपत्कालीन प्राथमिक उपचार र खोज तथा उद्धार गर्ने जनशक्ति तयार गर्ने तथा आवश्यक सामाग्रीहरु (डोरी, गैची, बेल्चा, गल, आदी) भण्डारण गर्ने, साइरन व्यवस्थापन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	" "

कुनै पनि समयमा विपद् परेमा प्रभावित तथा पीडितको उद्धार र जीवनरक्षा र सम्पत्ति संरक्षणका लागि आपत्कालीन समयमा गर्नु पर्ने क्रियाकलापलाई तलको ढाँचामा उल्लेख गर्नु पर्नेछ । यसमा विशेषगरी पूर्वसूचना र चेतावनी प्रवाह गर्ने, हराएकाको खोजी, पीडितको उद्धार, सुरक्षा निकायमा खवर, आपत्कालीन बसोबास र राहत व्यवस्थापनका लागि गर्नु पर्ने कार्य उल्लेख गरिएको छ ।

प्राथमिकता क्रम	विपद्को सम्भावित अवस्था	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	पहिरो र भूक्षय मा मानिसहरु हराउने तथा पुरिने	तत्काल सुरक्षित स्थानमा रहने र पहिरो र भूक्षय बारेमा प्रहरी, सुरक्षा निकाय तथा खोज तथा उद्धार कार्यदललाई खबर गर्ने	समुदाय, वडा, गा.पा	जनशक्ति, वडा, गा.पा	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस	० देखि १ घण्टा भित्र
२	घाईते हुन सक्ने	घाईतेलाई आवश्यकता अनुसार प्राथमिक उपचार गरी थप उपचारलाई अस्पताल पठाउने, सुरक्षित निकायसंग समन्वय, खोज तथा उद्दार गर्ने ।	प्राथमिक उपचार कार्यदल	जनशक्ति	" "	
३	थप जोखिम हुन सक्ने भएकाले	पहिरो र भूक्षय फेरी जान सक्ने तथा थप जोखिम हुन सक्ने भएकाले पहिरोकोसुरक्षित स्थानमा बस्ने ।	स्थानीय स्वयंम	जनशक्ति	" "	०-२४ घण्टा
५	राहतको आवश्यक्ता पर्ने भएकाले	क्षति, घाइते र मृत्यु हुने संख्या संकलन गर्ने तथा सम्बन्धी निकायमा पठाउने तथा राहतको लागि पहल गर्ने ।	विपद् व्य. समिति, स्थानीय स्वंयमसेवक	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु, सुरक्षा निकाय, रेडक्रस	२४ देखि ४८ घण्टा भित्र
६	बसस्थान तथा खाद्यान्न को अभाव	अस्थायी टहराको निर्माण गरी बसोबासको व्यवस्था मिलाउने, राहत वितरण गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	सुरक्षा निकाय	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	
७	पहिरो पछि महामारी फैलिने भएकाले	स्वास्थ्य सामाग्री, पानी शुद्धिकरणका सामाग्री लक्षित जनसमुदायलाई वितरण गर्ने तथा अस्थायी शौचालय र फोहोरमैलाको व्यवस्थापन गर्ने, पशुका शवहरु संकलन गर्ने तथा अन्य फोहोरहरुको पनि व्यवस्थापन गर्ने ।	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्वंयमसेवक	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	४८ घण्टा देखि ७ दिन भित्र
१०	पठन पाठनमा समस्या	अस्थायी विद्यालय निर्माण गरी शिक्षक तथा विद्यार्थीलाई नियमित पठन पाठनमा र्फकाउने	स्वंयमसेवक, विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	१ साता देखि १ महिना
१४	प्रभावितहरुलाई राहात अभाव	विपद् व्यवस्थापन समितिले आवश्यकता अनुसार थप राहत व्यवस्थापनमा पहल गर्ने र पुनर्सनिर्माणमा पहल गर्ने ।	स्वंयमसेवक, विपद् व्य. समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	१ - ३ महिना

४.२.४ पहिरो र भूक्षय को सन्दर्भमा विपद् पश्चात्का पुर्नलाभ अर्न्तगत पुर्नस्थापना र पुनर्निर्माणका क्रियाकलापहरू (विपद् समयका प्रतिकार्यका कार्यहरु सकिएपछि ३ महिना देखि २ वर्ष सम्म)

योजनाको यस भागमा विपद् भइसकेपछि त्यसबाट परेको प्रभाव र भएको क्षतिको विश्लेषण गरी जनजीवनलाई सामान्य बनाउन, पूर्ण विस्थापित परिवारको पुनःस्थापना गर्न, क्षतिग्रस्त भौतिक संरचनाको मर्मरत-सम्भार तथा पुनर्निर्माण गर्न र भविष्यमा पर्नसक्ने त्यस्तै विपद्को सामना गर्न आवश्यक क्रियाकलापलाई समेटेर निम्नबमोजिमको ढाँचामा क्रियाकलाप उल्लेख गरिएको छ :

प्राथमिकता क्रम	सम्भावित समस्या	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	भौतिक क्षतिको मुल्याङ्कन तथा विश्लेषणको अभाव	राप्ती गाँउपालिकाको पिडितको मानविय, आर्थिक, तथा भौतिक क्षतिको मुल्याङ्कन गर्ने, पहिरो र भूक्षयको जोखिम क्षेत्र पहिचान गरी माटो फिलिंग गर्ने ।	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	जि.स.स, सरकारी तथा गैरसरकारी सस्ंथाहरु	
२	भैतिक निर्माणमा समस्या	पीडितको मानवीय, आर्थिक, तथा भौतिक क्षतिको मुल्याङ्कन तथा विश्लेषण गरी राहत तथा पुनर्निर्माणका लागि सरकारी तथा गैर सरकारी निकायमा पहल गर्ने ।	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	जि.स.स, सरकारी तथा गैरसरकारी सस्ंथाहरु	
३	भविष्यमा पुनः पहिरो र भूक्षय दोहोरिन सक्ने	भविष्यमा पुनः पहिरो र भूक्षय दोहोरिन सक्ने भएकाले स्थानीय तथा विज्ञहरुद्धारा नै अध्ययन गरी दिगो समाधानका लागि पहल गर्ने ।	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्ंथाहरु	
४	पुनः पहिरो र भूक्षयको जोखिम हुन सक्ने	पहिरो र भूक्षय सम्बन्धी जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरु नियमित रुपमा सञ्चालन गर्ने, ग्याबियान निर्माण, जैविक बाँध निर्माणमा पहल, पहिरो जाने स्थानमा वृक्षारोपणको गर्ने माटो फिलिंग गर्ने । भूक्षय भएका स्थानमा जैविक बाँध निर्माण, बाली बिमा गर्ने, बाली व्यवस्थापन गर्ने ।	विपद् व्यवस्थापन समिति, महिला तथा युवा समुह, विद्यालय	वडा कार्यालय	" "	

४.३ बाढी प्रकोपको सन्दर्भमा

४.३.१ बाढी प्रकोपको सन्दर्भमा जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि

जोखिम व्यवस्थापनमा समुदायको सजगता अभिवृद्धि गर्न जनचेतना र क्षमता अभिवृद्धिका कार्यलाई निम्नबमोजिमको ढाँचामा प्राथमिकता क्रमअनुसार उल्लेख गरिएको छ :

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	बाढी जोखिमपूर्ण स्थानमा प्रयाप्त जनचेतनाको अभाव	यस राप्ती गाँउपालिकामा भएका बाढीको जोखिमपूर्ण स्थानहरुमा गई बाढीले पुऱ्याउने असर तथा क्षतिको बारेमा समुदायलाई जानकारी रेडियो कार्यक्रम, छलफल, भेला, स्थानीय टेलिभिजनबाट दिने	विपद् व्यवस्थापन समिति	विद्यालय र समुदाय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	नियमित
२	सुरक्षित स्थानको पहिचान नहुने	गाउँपालिकामा रहेका सुरक्षित स्थानहरू पहिचान गर्ने तथा त्यस सुरक्षित स्थानको बारेमा समुदायमा जानकारी गराउने	विपद् व्यवस्थापन समिति	विद्यालय र समुदाय	सरकारी तथा गैसस	नियमित
३	बाढी जोखिमपूर्ण स्थानको जानकारी नहुने	जोखिमपूर्ण स्थानहरुको पहिचान गरी सो स्थानहरुमा होडिङ बोर्ड लगाउने	विपद् व्यवस्थापन समिति	विद्यालय र समुदाय	सरकारी तथा गैसस	नियमित
४	बाढीको सूरक्षा सम्बन्धी प्रयाप्त जनचेतनाको कमी	बाढीको सुरक्षा सम्बन्धी घर दैलो कार्यक्रम गरेर जानकारी तथा बाढी सम्बन्धी जनचेतना जगाउने, रेडियो,टी.भी मार्फत मौसम जानकारी दिने, साइरन जडान गर्ने र माइकिङ्ग गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	विद्यालय र समुदाय	सरकारी तथा गैसस	नियमित
५	वृक्षारोपणको कमीका कारण जोखिम हुने	खुल्लास्थान र बाढी जोखिमपूर्ण स्थानमा वृक्षारोपण गर्नेबारे सचेतनामूलक कार्यक्रमहरु गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	विद्यालय र समुदाय,	" "	नियमित
६	तत्कालिन प्रतिकार्यको अभाव	बाढीको सामना क्षमता अभिव्रिद्दीकोलागी खोज तथा उद्दारको तालिम, लाइफ ज्याकेट, डुंगा लगायतका बाढीमा प्रयोग हुने सामग्रीहरुको वडा कार्यालयमा भण्डारण र प्रयोग तालिम, रेडियो, टेलिभिजन, होर्डिंग बोर्डको माध्यमबाट चेतनामूलक सन्देश प्रवाह गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	विद्यालय र समुदाय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	नियमित

४.३.२ बाढी प्रकोपको सन्दर्भमा जोखिम न्यूनीकरण

वडामा रहेका विपद्जन्य सङ्कटासन्नता तथा जोखिम कम गर्न गर्नु पर्ने कार्यलाई निम्नबमोजिमको खाकामा प्राथमिकताअनुरूप उल्लेख गर्नु पर्नेछ। यसमा ग्रामीण सडक, कल्भर्ट, पुल, विद्यालय वा अन्य सार्वजनिक भवनको प्रवलीकरण; प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण, जस्ता क्रियाकलापहरूलाई प्राथमिकताक्रम अनुसार उल्लेख गर्नु गरिएको छ।

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	जम्मा बजेट	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
					आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	विपद् पश्चात् सडक, पुल, विद्यालय तथा अन्य संरचनाहरुको क्षति हुने	बाढीका कारण क्षति भएका सडक, पुल, विद्यालय तथा अन्य संरचनाहरुको मर्मत तथा प्रवलीकरण गर्ने	वडाकार्यालय, विपद् व्यवस्थापन समिति,		वडाकार्यालय, र समुदाय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	१ वर्ष
२	वृक्षारोपणको अभाव हुदां जोखिम हुने	गाउँपालिकाको खाली तथा भिरालो ठाउँमा सामुहिक वृक्षारोपण गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति,		वडाकार्यालय, र समुदाय	" "	१ वर्ष
३	वडा नं. १ प्रत्येक वर्ष पुलचोकमा घरहरु डुबान हुने गरेको, महिला समुहको घरहरु डुबानमा र क्षतिको जोखिममा, पाखापानीमा खेतीयोग्य जमिनहरु जोखिममा	बाढी प्रभावित क्षेत्रमा बाँध निर्माण, बनिसकेका बाँधको अवस्था जांच र पुनर्सनिर्माण, जनचेतनाका कार्यक्रम नियमित रुपमा गर्ने, खोज तथा उद्दारका तालिम, लाइफ ज्याकेट, डुंगा लगायतका विपदमा प्रयोग हुने सामग्री भण्डारण	वडाकार्यालय, विपद् व्यवस्थापन समिति,		वडाकार्यालय, र समुदाय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	१ वर्ष
४	वडा नं. २ मुक्तिनगर, रामनगर, आदर्श टोल, लालमाटिया, कटाहा, कालिका चौर र एकता नगरका	घरको जग बलियो निर्माणमा पहल, नियमन, तटबन्ध निर्माण, साइरन संचालन, पुर्वसुचना प्रणाली जडानमा पहल	वडाकार्यालय, विपद् व्यवस्थापन समिति,		वडाकार्यालय, र समुदाय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	२ वर्ष

	खेतीयोग्य जमिन डुबान हुने र प्रत्येक वर्ष जोखिममा, धानको खराई, अन्न(बालि नष्ट हुने						
५	वडा नं. ३ खुसरिया, वसन्तपुर, बाघडट्टीमा खेत डुबानको जोखिम र प्रत्येक वर्ष डुबान हुने गरेको	तटबन्द बाली तथा माटो व्यवस्थापन	वडाकार्यालय, विपद् व्यवस्थापन समिति,		वडाकार्यालय, र समुदाय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	नियमित
६	वडा नं. ४ ढोलाइ खोलाको बस्ती, सिमलचौर, जोखिममा	बाँध निर्माण , वृक्षारोपणका कार्यक्रम नियमित, जनचेतनाका कार्यक्रम नियमित गर्ने	वडाकार्यालय, विपद् व्यवस्थापन समिति,		वडाकार्यालय, र समुदाय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	५ वर्ष
७	वडा नं. ५ पहरवा टोलमा घर भत्केको, चौपायाको क्षति, धान बालि नस्ट, कालापानीको घर भत्केको , मानवीय जीवनमा जोखिम, संरचना भत्काउने जोखिम	तटबन्ध निर्माण, जैविक बाँध निर्माण	वडाकार्यालय, विपद् व्यवस्थापन समिति,		वडाकार्यालय, र समुदाय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	३ वर्ष
८	वडा नं. ६ प्रत्येक वर्ष डुबानको जोखिम, मानवीय क्षति र खेतीयोग्य जमिन क्षतिको जोखिम (प्रत्येक वर्ष ६०(७० बिघा जमिन डुबान)	जग बलियो निर्माणमा पहल, नियमन, तटबन्ध निर्माण, साइरन संचालन	वडाकार्यालय, विपद् व्यवस्थापन समिति,		वडाकार्यालय, र समुदाय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	४र५ महिना
९	वडा नं. ७ बड्का	तटबन्ध निर्माण, निर्माण तालिम, जैविक बाँध	वडाकार्यालय,		वडाकार्यालय,	सरकारी तथा	मौसम

	सिसहनिया, छोटकी सिसहनिया, भानपुर, जगपुर र अनहनपुरको जग्गा कटान, बाली नष्ट (प्रत्येक साल), घर(गोठमा क्षति	निर्माणमा जोड	विपद् व्यवस्थापन समिति,		र समुदाय	गैर सरकारी सस्थाहरु	अनुसार
१०	वडा नं. ८ कोहलवामा घर क्षति गर्ने गरेको, मानव, गाइ(वस्तु, पशुपंक्षीको क्षति र वस्ती डुबानको जोखिममा रहेको	बाँध निर्माण , वृक्षारोपणका कार्यक्रम नियमित, जनचेतनाका कार्यक्रम नियमित गर्ने	वडाकार्यालय, विपद् व्यवस्थापन समिति,		वडाकार्यालय, र समुदाय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	नियमित
११	वडा नं. ९ अंतरेमा, घोसखोलामा मानवीय मृत्यु	मेलुङ-६ मिल्ती खोला, निकासी खोला, जोखिम क्षेत्रलाई तटवन्ध, तथा ग्याविन लगाउने	वडाकार्यालय, विपद् व्यवस्थापन समिति,		वडाकार्यालय, र समुदाय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	नियमित

४.३.३ बाढी प्रकोपको सन्दर्भमा आपत्कालीन पूर्वतयारी

कुनै पनि विपद्को घटना भएमा त्यसको सामना गर्न आवश्यक पर्ने पूर्वतयारीका क्रियाकलापलाई तलको ढाँचामा उल्लेख गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्छ । यसमा आपत्कालीन कोषको स्थापना, खाद्य तथा गैरखाद्य सामग्रीको बन्दोबस्त, आपत्कालीन आश्रयस्थलको पहिचान तथा व्यवस्था, प्राथमिक उपचार सामाग्री, आधारभूत खोज तथा उद्धार जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिति र मानवीय सहयोगका क्षेत्रमा काम गर्ने संस्था तथा निजी क्षेत्रसँग समन्वय गर्नेविधि जस्ता क्रियाकलाप समेत समेटिएको छ ।

प्राथमिकता क्रम	विपद्को सम्भावित अवस्था	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	आपत्कालीन कोष अभावमा तत्काल प्रतिकार्य गर्न नसकिने	विपद् व्यवस्थापन समितिमा आपत्कालीन कोष खडा गर्ने तथा त्यसको बृद्धीको लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	निरन्तर
२	उद्धारको लागि सामाग्रीहरु भण्डारण नभएको	आपत्कालीन प्राथमिक उपचार र खोज तथा उद्धार सामाग्रीहरु लाइफ ज्याकेट, डोरी, डुंगा, आदि भण्डारण गर्ने तथा समुदायलाई कार्यदल गठन गरी तालिमको व्यवस्था मिलाउने र दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने, एम्बुलेन्सको व्यवस्था गर्ने, साइरन जडान गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	निरन्तर
३	आपत्कालीनमा आश्रयस्थलको अभाव	सुरक्षित स्थानहरू पहिचान गरी आपत्कालीन आश्रयस्थलको निर्माण गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	निरन्तर
४	मौसम जानकारीको अभाव	मौसम जानकारी नियमित रुपमा प्रदान गर्ने,	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	गै.स.स. , मौसम विभाग	निरन्तर
५	बाढीको सूरक्षा सम्बन्धी प्रयाप्त जनचेतनाको कमी	झटपट झोलाको तालिम र झोलाको व्यवस्थापन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडाकार्यालय, र समुदाय	गै.स.स. , मौसम विभाग	निरन्तर
६	खानेपानी शुद्धिकरणका समाग्रीहरु भण्डारणको अभावमा महामारी फैलिन सक्ने	बाढी पछि महामारी फैलिन सक्ने भएकाले आपत्कालिन अवस्थाका लागि खाद्यान्न तथा आवश्यक खानेपानी शुद्धिकरणका समाग्री, पियुष, क्लोरीन झोल जस्ता वस्तु भण्डारण गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	” ”	निरन्तर

७	खाद्य तथा गैरखाद्य सामग्रीको अभाव	आपत्कालिन अवस्थाका लागि आवश्यक खाद्य तथा गैरखाद्य सामग्रीको बन्दोबस्त गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	निरन्तर
८	समन्वयको अभाव	सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरू सँग सहकार्य तथा समन्वय गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	निरन्तर

४.३.४ बाढीको सन्दर्भमा विपद्को समयका प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरू (घटना घटेको दिन देखि ३ महिना सम्म)

कुनै पनि समयमा विपद् परेमा प्रभावित तथा पीडितको उद्धार र जीवनरक्षा र सम्पत्ति संरक्षणका लागि आपत्कालीन समयमा गर्नु पर्ने क्रियाकलापलाई तलको ढाँचामा उल्लेख गर्नु पर्नेछ। यसमा विशेषगरी पूर्वसूचना र चेतावनी प्रवाह गर्ने, हराएकाको खोजी, पीडितको उद्धार, सुरक्षा निकायमा खवर, आपत्कालीन बसोबास र राहत व्यवस्थापनका लागि गर्नु पर्ने कार्य उल्लेख गरिएको छ।

प्राथमिकता क्रम	विपद्को सम्भावित अवस्था	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	बढीको थप जोखिम हुने भएकाले	सुरक्षित तथा अग्लो स्थानमा बस्ने, आफु भन्दा तल्लो क्षेत्रको समुदायलाई बाढीको बारेमा फोन साईरन, हाते माइक आदिबाट सूचना दिने र प्रहरी, सुरक्षा निकाय तथा खोज तथा उद्धार कार्यदललाई खबर गर्ने, महत्वपूर्ण कागजातरधन मालको बचाउ गर्ने	स्थानीय स्वयंम	जनशक्ति	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	० देखि १ घण्टा भित्र
२	मानिसहरु बगाउने हराउने	तत्तकाल आफु सुरक्षित स्थानमा बस्ने तथा जोखिमपूर्ण स्थानबाट टाँढा जाने	स्थानीय स्वयंम	जनशक्ति	" "	० देखि १ घण्टा भित्र
३	मानिसहरु बगाउने हराउने, घाइते हृने भएकाले	तालिम प्राप्त व्यक्तिले घाइतेको खोज तथा उद्धार तथा प्राथमिक उपचार गरी अस्पताल पठाउने, पिडितका परिवारलाइ खबर गर्ने, बाह्य सहयोगीसंग सहयोग पहल, स्वास्थ्य सेवा २४ घण्टा प्रदान गर्ने	खोज तथा उद्धार कार्यदल	वडा कार्यालय	प्रहरी, सुरक्षा निकाय	०-२४ घण्टा भित्र

४	क्षति, घाइते र मृत्यु हुनेको बारेमा थाहा नहुनाले	क्षति, घाइते र मृत्यु हुने संख्याको डाटा संकलन गर्ने, क्षतिको लेखा जोखा गर्ने	स्थानीय स्वंयम	स्थानीय स्वंयम	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	०-२४ घण्टा भित्र
५	संरचना भत्कने र बसोबास गर्ने स्थानको अभाव	उच्च तथा सुरक्षित स्थानमा अस्थायी टहराको निर्माण गरी बसोबासको व्यवस्था मिलाउने	विपद् व्यवस्थापन समिति	प्रहरी, सुरक्षा निकाय	" "	
६	खाद्यान्न तथा लत्ताकपडाको अभाव	खाद्यान्न तथा लत्ताकपडा आदिको व्यवस्था मिलाउने आवश्यकताअनुसार अस्थायी बासस्थानको व्यवस्था मिलाउने, , बाह्य सहयोगीसंग सहयोग पहल	विपद् व्यवस्थापन समिति	प्रहरी, सुरक्षा निकाय	" "	२४ देखि ४८ घण्टा भित्र
७	प्रभावित परिवारहरुले राहत नपाउने भएकाले	प्रभावित परिवारको अवस्था हेरी राहत प्याकेजको आवश्यकता मूल्याङ्कन, वितरण र प्रतिकार्यका लागि प्रभावित परिवारको तथ्यांक व्यवस्थापन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	प्रहरी, सुरक्षा निकाय	" "	
८	स्वास्थ्य सामाग्री, पानी शुद्धिकरणका सामाग्री तथा सरसफाइ सामाग्रीको कमी	WASH को व्यवस्था,स्वास्थ्य सामाग्री, पानी शुद्धिकरणका सामाग्री महिलालाई चाहिने सरसफाइ सामाग्रीको व्यवस्था, अस्थायी शौचालय र फोहोर मैलाको व्यवस्थापन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्वंयमसेवक	" "	
९	पानी शुद्धिकरणका थप सामाग्रीहरुको कमी	विभिन्न ठाउँमा पानीको व्यवस्थापन गर्ने तथा पानी शुद्धिकरणका लागि थप सामाग्रीहरु वितरण गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्वंयमसेवक	" "	४८ देखि ७२ घण्टा भित्र
१०	विपद्पछि महामारी फैलिने भएकाले	मरेका जीवजन्तुको सहि र सुरक्षित व्यवस्था गर्ने तथा अन्य फोहोरहरुको पनि व्यवस्थापन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्वंयमसेवक	" "	
११	मृतक परिवार	मृतकको काजक्रिया हुने, मृतक परिवारले राहत पाउने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	७२ घण्टा देखि ७

	वस्तीमा भेल र ढल पसेकाले	वस्तीमा पसेका भेल र ढल निकासा गर्ने				
१२	पीडितको मनोबल घट्ने	पीडितका परिवारलाई परामर्श र हौसला प्रदान गर्ने, बाढी पिडितलाइ आयआर्जनको तालिम, बाढीमा अपांगता भएको व्यक्ति लाइ नियमित स्वास्थ सेवा प्रदान गर्ने, महिला सशक्तिकरणका तालिम दिने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	
१३	आपत्कालीन शिक्षाको व्यवस्थापन नहुने भएकाले	विस्थापित बालबालिकाका लागि अस्थायी कक्षा सञ्चालन गर्ने तथा शैक्षिक सामाग्रीहरु वितरण गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	२ साता देखि १ महिना भित्र
१४	प्रभावितहरुलाई राहात अभाव	विपद् व्यवस्थापन समितिले आवश्यकता अनुसार थप राहत तथा व्यवस्थापनमा पहल गर्ने	स्वंयमसेवक, विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	१महिना देखि ३ महिना सम्म

४.३.५ बाढीको सन्दर्भमा विपद् पश्चात्का पुर्नलाभ अर्न्तगत पुर्नस्थापना र पुनर्निर्माणका क्रियाकलापहरू (विपद् समयका प्रतिकार्यका कार्यहरु सकिएपछि ३ महिना देखि २ वर्ष सम्म)

योजनाको यस भागमा विपद् भइसकेपछि त्यसबाट परेको प्रभाव र भएको क्षतिको विश्लेषण गरी जनजीवनलाई सामान्य बनाउन, पूर्ण विस्थापित परिवारको पुनःस्थापना गर्न, क्षतिग्रस्त भौतिक संरचनाको मर्मरत-सम्भार तथा पुनर्निर्माण गर्न र भविष्यमा पर्नसक्ने त्यस्तै विपद्को सामना गर्न आवश्यक क्रियाकलापलाई समेटेर निम्नबमोजिमको ढाँचामा क्रियाकलाप उल्लेख गरिएको छ :

प्राथमिकता क्रम	सम्भावित समस्या	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	भौतिक क्षतिको मुल्याङ्कन तथा विश्लेषणको अभाव	राप्ती गाँउपालिकाका पीडितको मानविय, आर्थिक, तथा भौतिक क्षतिको मुल्याङ्कन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	जि.स.स, सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	

२	भैतिक संरचना भत्कने तथा निर्माणमा समस्या	सुरक्षित आवास स्थान निर्माण, पीडितको मानविय, आर्थिक, तथा भौतिक क्षतिको मुल्याङ्कन तथा विश्लेषण गरी राहत तथा पुनर्निर्माणका लागि सरकारी तथा गैर सरकारी निकायमा पहल गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	
३	बाढी प्रभावित क्षेत्रमा रहेका बाँधहरु भत्किने	बाढी प्रभावित क्षेत्रमा निर्माण भएका बाँधको क्षमता र अवस्था जांच गरी पुनर्सनिर्माण गर्ने, निर्माण भैसकेका तटबन्धहरुको समय(समयमा जांच गरी त्यसको क्षमता स्तरको लेखा(जोखा गर्ने, आवश्यक परेमा नया स्थानमा विज्ञको सल्लाह अनुसार तटबन्ध निर्माण गर्ने,	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	
४	विपद् पश्चात् पानीको अभाव	समुदायमा बिग्रिएका भत्किएका पानीका मुहान तथा संरचनाहरू पुनर्निर्माण गरी व्यवस्थित गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	
५	पीडितको मनोबल घट्ने	बाढी पिडितलाइ आय आर्जन तथा शिपमुलक कार्यक्रम गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	
६	सामाजिक तथा सार्वजनिक भवनको क्षति तथा समस्या	बाढीको कारण क्षति भएका सामाजिक तथा सार्वजनिक भवन तथा संरचनाहरूको मर्मत तथा पुनर्निर्माण आवश्यकता अनुसार निर्माण गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	
७	पुनः बाढीको जोखिम हुन सक्ने	बाढी सम्बन्धी जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरु नियमित रुपमा सञ्चालन गर्ने, वृक्षारोपणका कार्यक्रम गर्ने, आय आर्जन स्रोतको विकासकालागि तालिम, खोज तथा उद्दारका तालिम	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	

४.४ खडेरी प्रकोपको सन्दर्भमा

४.४.१ खडेरी प्रकोपको सन्दर्भमा जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि

जोखिम व्यवस्थापनमा समुदायको सजगता अभिवृद्धि गर्न जनचेतना र क्षमता अभिवृद्धिका कार्यलाई निम्नबमोजिमको ढाँचामा प्राथमिकता क्रमअनुसार उल्लेख गरिएको छ :

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	खडेरी सम्बन्धी प्रयाप्त जनचेतनाको कमी	खडेरीबाट बच्ने उपाय सम्बन्धी जनचेतना जगाउने, पानीको महत्व र संरक्षण सम्बन्धि चेतनामुलक कार्यक्रम वडा लक्षित भइ गर्ने, जलवायु उत्थानशीलका कार्यक्रम, रेडियो, टेलिभिजन, पत्रपत्रिका, होर्डिंग बोर्ड मार्फत सूचना प्रवाह गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	विद्यालय र समुदाय	जि.स.स, तथा अन्य सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	
२	खानेपानीको र खेतीपातीमा पानीको कमि,	ठाउँ-ठाउँमा पानीको जोहो गरी राख्ने तथा सिचाईको व्यवस्था गर्नुपर्छ भनी जनचेतना जगाउने, शान्तिपूर्ण प्रदर्शन गर्ने	महिला समुह तथा क्लव, वि.व्य.स.	जनशक्ति	" "	
३	बिउ विजनको प्रयोगको ज्ञानको कमी	कृषि को नयाँ प्रविधिको तालिम, खडेरीको समयमा उत्पादन हुन सक्ने बिउ विजनको प्रयोग गर्ने बारेमा जानकारी गराउने	महिला समुह तथा क्लव, वि.व्य.स.	जनशक्ति	" "	
४	प्रयाप्त ज्ञानको कमी	मौसम अनुसारको खेतीकृषि प्रणालीको तथा बेमौसमी खेतीको विकासवारे समुदायलाई जनचेतना जगाउने, पानी मैत्री तालिम दिने, होर्डिंग बोर्डको माध्यम बाट चेतना फैलाउने	महिला समुह तथा क्लव, वि.व्य.स.	जनशक्ति	" "	
५	कुवा सुक्ने समस्या	मुहान संरक्षण र वृक्षारोपणका कार्यक्रम गर्ने	महिला समुह तथा क्लव, वि.व्य.स.	जनशक्ति	" "	

४.४.२ खडेरी प्रकोपको सन्दर्भमा जोखिम न्यूनीकरण

गाउँपालिकामा रहेका विपद्जन्य सङ्कटासन्नता तथा जोखिम कम गर्न गर्नुपर्ने कार्यलाई निम्नबमोजिमको खाकामा प्राथमिकताअनुरूप उल्लेख गर्नु पर्नेछ । यसमा ग्रामीण सडक, कल्भर्ट, पुल, विद्यालय वा अन्य सार्वजनिक भवनको प्रवलीकरण; प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण, जस्ता क्रियाकलापहरूलाई प्राथमिकताक्रम अनुसार उल्लेख गर्नु गरिएको छ ।

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	जम्मा बजेट	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
					आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	पानी ल्याउने व्यवस्थाको कमी	मुहान देखि टोल वा खेतबारी सम्म पानी ल्याउन सम्भव भएका स्थानहरुमा नहर, कुलो तथा पाइपको माध्ययमबाट पानी ल्याउने व्यवस्था मिलाउन, आकाशे पानी संकलनको व्यवस्था मिलाई सिंचाई गर्ने व्यवस्था मिलाउने	विपद् व्यवस्थापन समिति		वडाकार्यालय, समुदाय,	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	मौसम अनुसार
२	खानेपानीको व्यवस्थाको अभाव	सम्भावित स्थानहरुमा विद्युतीय माध्ययमबाट पानी तानी खाने तथा सिंचाई गर्ने व्यवस्था मिलाउने	विपद् व्यवस्थापन समिति		वडाकार्यालय, समुदाय,	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	मौसम अनुसार
३	बालि नष्ट गर्ने, उत्पादनमा असर विशेसगरी जेठ महिनामा,, पशुपंक्षीलाइ पानीको कमि हुने जोखिम	ठाउँठाउँमा प्लाष्टिक पोखरी निर्माण गर्ने तथा बालिनालिको संरक्षण गर्न टनेलको व्यवस्था गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति		वडाकार्यालय, समुदाय,	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु, कृषि ज्ञानकेन्द्र	मौसम अनुसार
४	वडा नं. १ पाखापानी, पुलचोक, भालुवांगमा समयमा खेति गर्न नपाउने, कुवा र मूल सुक्ने गरेको, उत्पादनमा कमि हुने जोखिम	जल मैत्री कृषि अभ्यास, तालिम प्रवर्धन , बालि व्यस्थापन, नयाँ कृषि प्रविधि अपनाउने	विपद् व्यवस्थापन समिति		वडाकार्यालय, समुदाय,	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु, कृषि ज्ञानकेन्द्र	मौसम अनुसार
५	वडा नं. ५ सिंगे, करंगे, थहरीकोट, चिथ्रिकोटमा उत्पादनमा ह्रास आएको	जल मैत्री कृषि अभ्यास, तालिम प्रवर्धन , बालि व्यस्थापन, नयाँ कृषि प्रविधि अपनाउने	विपद् व्यवस्थापन समिति		वडाकार्यालय, समुदाय,	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु, कृषि ज्ञानकेन्द्र	मौसम अनुसार
६	वडा नं. ६ बगरापुर,	सिंचाई योजना थोपा सिंचाइको पहल गर्ने	विपद्		वडाकार्यालय,	सरकारी तथा	मौसम

	सगरापुर, मझेरिया, भगवानपुरमा खेतिमा कमि		व्यवस्थापन समिति		समुदाय,	गैर सरकारी सस्थाहरु, कृषि ज्ञानकेन्द्र	अनुसार
७	वडा नं. ८ कोहलवामा खेति गर्न गाह्रो	उपयुक्त बालि छनौट तालिम, नयाँ सिंचाई प्रविधिको तालिम दिने	विपद् व्यवस्थापन समिति		वडाकार्यालय, समुदाय,	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु, कृषि ज्ञानकेन्द्र	मौसम अनुसार
८	वडा नं. ९ देविकोट, घोसखोला,बराडाडामा पानीको मुहान सुकेको, पानीको स्रोतमा कमि, सिंचाईमा असर गरेको	देविकोट, घोसखोला,बराडाडामा सिंचाई योजना थोपा सिंचाइको पहल गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति		वडाकार्यालय, समुदाय,	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु, कृषि ज्ञानकेन्द्र	मौसम अनुसार
९	कोल्ड स्टोर भवनको अभाव	चिस्यान कायम राख्नका लागि कोल्ड स्टोर भवन निर्माण गर्नुपर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति		वडा कार्यालय	" "	मौसम अनुसार

४.४.३ खडेरी प्रकोपको सन्दर्भमा आपत्कालीन पूर्वतयारी

कुनै पनि विपद्को घटना भएमा त्यसको सामना गर्न आवश्यक पर्ने पूर्वतयारीका क्रियाकलापलाई तलको ढाँचामा उल्लेख गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्छ । यसमा आपत्कालीन कोषको स्थापना, खाद्य तथा गैरखाद्य सामग्रीको बन्दोबस्त, आपत्कालीन आश्रयस्थलको पहिचान तथा व्यवस्था, प्राथमिक उपचार सामाग्री, आधारभूत खोज तथा उद्धार जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिति र मानवीय सहयोगका क्षेत्रमा काम गर्ने संस्था तथा निजी क्षेत्रसँग समन्वय गर्नेविधि जस्ता क्रियाकलाप समेत समेटिएको छ ।

प्राथमिकता क्रम	विपद्को सम्भावित अवस्था	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	आपत्कालीन कोष स्थापना नभएको	विपद् व्यवस्थापन समितिमा आपत्कालीन कोष खडा गर्ने तथा त्यसको बृद्धीको लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	मौसम अनुसार
	वैकल्पिक खेतिको	वैकल्पिक खेति र उपयुक्त औषधीको पहिचान र उपलब्धता गरी बालि व्यवस्थापन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन	वडाकार्यालय, समुदाय,	सरकारी तथा गैर सरकारी	मौसम अनुसार

	पहिचान नभएको		समिति		सस्थाहरु, कृषि ज्ञानकेन्द्र	
२	खाद्यान्नको अभाव	खडेरीको सामना क्षमता भएको बिउको पहिचान गरी उपलब्धता र प्रयोगमा जोड दिने, आपत्कालिन अवस्थाका लागि खाद्यान्न भण्डारण गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	मौसम अनुसार
३	समन्वयको अभाव	सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरू सँग सहकार्य तथा समन्वय गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	मौसम अनुसार
५	जनचेतनाको कमि भएको	सिंचाई सुविधा सुधार र विस्तार, थोपा सिंचाई लगायतका पानी मैत्री कृषि प्रविधिको तालिम, जनचेतनाको कार्यक्रम नियमित रुपमा गर्ने , पानीको प्रयोगमा अनुशाशनयुक्त बानी बसाल्न प्रेरित कार्यक्रम गर्ने, पानी प्रयोग अनुशाशित ढंगले गर्ने क्षमता व्रिद्दी तालिम दिने, बालि छनौट तालिम दिने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	मौसम अनुसार
६	खानेपानी कमि हृने	खानेपानी रिजर्भ व्यवस्था, रिचार्ज पोखरी व्यवस्था गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	मौसम अनुसार

४.४.४ खडेरीको सन्दर्भमा विपद्को समयका प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरू (घटना घटेको दिन देखि ३ महिना सम्म)

कुनै पनि समयमा विपद् परेमा प्रभावित तथा पीडितको उद्धार र जीवनरक्षा र सम्पत्ति संरक्षणका लागि आपत्कालीन समयमा गर्नु पर्ने क्रियाकलापलाई तलको ढाँचामा उल्लेख गर्नु पर्नेछ। यसमा विशेषगरी पूर्वसूचना र चेतावनी प्रवाह गर्ने, हराएकाको खोजी, पीडितको उद्धार, सुरक्षा निकायमा खवर, आपत्कालीन बसोबास र राहत व्यवस्थापनका लागि गर्नु पर्ने कार्य उल्लेख गरिएको छ।

प्राथमिकता क्रम	विपद्को सम्भावित अवस्था	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	पानीको प्रयोग नगर्दा थप जोखिम हुने	समुदायमा भएको पानीको स्रोतको प्रयोग अनुशाशित ढङ्गले गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	जनशक्ति	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	०- ४८ घण्टा भित्र
२	खडेरीका कारण महामारी फैलिने भएकाले	महामारी नियन्त्रण गर्नका लागि मरेका पशुका शवहरु गाढने, फोहोरहरुको पनि व्यवस्थापन गर्ने, कोही बिरामी परेमा उपचारको व्यवस्था मिलाउने	प्राथमिक उपचार कार्यदल	जनशक्ति	" "	

३	खडेरीका कारण समस्या हुने	खडेरीको विपद्का बेला विपद् व्यवस्थापन समितिको बैठक बसी समस्याको समाधान खोज्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	जनशक्ति	" "	
४	खडेरीबाट प्रभावित समुदायको पहिचानको कमी	खडेरीबाट प्रभावित समुदायको पहिचान तथा क्षतिको विवरण संकलन गरी राहतको प्रवन्ध मिलाउने	विपद् व्यवस्थापन समिति, महिला तथा युवा समुह	जनशक्ति	" "	
५	खडेरीका कारण भएका मानविय तथा बालीनालीको क्षतीको मुल्याङकनको अभाव	खडेरीका कारण भएका मानविय तथा बालीनालीको क्षतीको मुल्याङकन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	
६	खडेरीका कारण बालीनाली सुक्ने तथा मर्ने	बलि नाली क्षतिको विवरण लेखाजोखा गर्ने अनुगमन र टिपोट गर्ने खडेरीको समयमा सम्भव भए कृषि वालीनालीको सुरक्षाको पहल गर्ने, उपयुक्त औषधी पहिचान तथा प्रयोग गर्ने, क्षतिपूर्ति वितरण	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	
७	खडेरीका कारण किसानला मर्का पर्ने	वैकल्पिक बालीको व्यवस्था तथा तालिम दिने, संचाइको सुविधाको लागि पहल, क्षतिको विवरण, सिंचाइको सुविधा वडाभरि विस्तारकोलागी पहल	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु, कृषि ज्ञानकेन्द्र	४८ घण्टा देखि ७ दिन भित्र

४.४.५ खडेरीको सन्दर्भमा विपद् पश्चात्का पुर्नलाभ अर्न्तगत पुर्नस्थापना र पुनर्निर्माणका क्रियाकलापहरू (विपद् समयका प्रतिकार्यका कार्यहरु सकिएपछि ३ महिना देखि २ वर्ष सम्म)

योजनाको यस भागमा विपद् भइसकेपछि त्यसबाट परेको प्रभाव र भएको क्षतिको विश्लेषण गरी जनजीवनलाई सामान्य बनाउन, पूर्ण विस्थापित परिवारको पुनःस्थापना गर्न, क्षतिग्रस्त भौतिक संरचनाको मर्मत-सम्भार तथा पुनर्निर्माण गर्न र भविष्यमा पर्नसक्ने त्यस्तै विपद्को सामना गर्न आवश्यक क्रियाकलापलाई समेटेर निम्नबमोजिमको ढाँचामा क्रियाकलाप उल्लेख गरिएको छ :

प्राथमिकता क्रम	सम्भावित समस्या	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	राहतका पुग्न नसक्ने	आवश्यकता अनुसार राहतका लागि सरकारी तथा गैर सरकारी निकायमा थप पहल गन	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	
२	पुनः खडेरीको जोखिम बढ्ने	खडेरीको सुरक्षा सम्बन्धी समुदायमा पुनः सचेतनाका काम गर्ने, पानी कम खपत हुने बालि लगाउन प्रेरित गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	
३	सिँचाईको व्यवस्थाको कमी	खडेरीको समयका लागि समुदायमा पानीको सिँचाईको योजना निर्माण गर्ने, थोपा सिंचाई लगायतका नयाँ प्रविधिको तालिम दिने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	
४	बेमौसमीकृषि खेतीबालीको व्यवस्थाको कमी	मौसम अनुसार तथा बेमौसमी कृषि खेती बाली प्रणालीको विकास गर्ने, पानी मैत्री प्रविधिको विकास तथा प्रयोग, खडेरी सामना गर्न सक्ने बिउको प्रयोग	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	
५	बालीनाली संरक्षणको कमी	बालीनालीको सुरक्षा तथा सम्बर्धन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	विद्यालय	" "	
६	खडेरीबाट बच्ने उपायका बारेमा प्रयाप्त जानकारीको अभाव	खडेरी फेरी पनि हुन सक्ने भएकाले त्यसबाट बच्ने उपायका बारेमा समुदायलाई तत्कालै जानकारी दिने	विपद् व्यवस्थापन समिति, महिला तथा युवा समुह	जनशक्ति	" "	
७	वृक्षारोपण नगर्दा थप जोखिम हुने	यस गाउँपालिकामा नियमित रुपमा वृक्षारोपणका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने, रिचार्ज पोखरी निर्माण गर्ने, सिँचाईको राम्रो व्यवस्था गर्ने, नयाँ प्रविधिको प्रयोग गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति, महिला तथा युवा समुह	जनशक्ति	" "	

४.५ चट्याङ प्रकोपको सन्दर्भमा

४.५.१ चट्याङ प्रकोपको सन्दर्भमा जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि

जोखिम व्यवस्थापनमा समुदायको सजगता अभिवृद्धि गर्न जनचेतना र क्षमता अभिवृद्धिका कार्यलाई निम्नबमोजिमको ढाँचामा प्राथमिकता क्रमअनुसार उल्लेख गरिएको छ :

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	चट्याङ सम्बन्धी प्रयाप्त जनचेतनाको कमी	राप्ती गाँउपालिकामा चट्याङ सम्बन्धी जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरु पोष्टर पम्ज्लेट वितरण गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति, युवा तथा महिला समुह	जनशक्ति	जि.स.स, तथा अन्य सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	नियमित
२	चट्याङको समयमा विद्युतिय सामाग्रीहरूले थप जोखिम हुने	चट्याङको सुरक्षा सम्बन्धी तथा चट्याङको समयमा विद्युतिय सामाग्रीहरू रेडियो, टेलिभिजन, कम्युटर, ल्यापटप, आदि प्रयोग गर्नु हुदैन भन्ने बारे समुदायमा जानकारी दिने	विपद् व्यवस्थापन समिति, युवा तथा महिला समुह	वडा कार्यालय	जि.स.स, तथा अन्य सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	नियमित
३	चट्याङको सुरक्षाका बारेमा जानकारीको कमी	चट्याङको सुरक्षाका बारेमा घरदैलो कार्यक्रम गरी जानकारी दिने	विपद् व्यवस्थापन समिति, युवा तथा महिला समुह	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	नियमित
४	बिजुलीका पोलहरु अव्यवस्थित	बिजुलीका पोलहरुको राम्रो व्यवस्थापन, अन्डर ग्राउण्ड वैरिंगमा पहल	विपद् व्यवस्थापन समिति, युवा तथा महिला समुह	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	नियमित
५	अर्थीङको व्यवस्थाको कमी	यस राप्ती गाँउपालिकामा भएका सम्पूर्ण घर तथा भवनमा अर्थिङ गर्नुपर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति,	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	नियमित

६	चट्याङले सजिलै जोखिम पुऱ्याउन सक्ने अवस्थाको बारेमा जानकारीको अभाव	राप्ती गाँउपालिकामा अग्लो रुख, भवनहरु, विजुलीको पोल, तारबार, पोखरी, जस्ता स्थानमा बसेको बेला चट्याङले सजिलै जोखिम पुऱ्याउन सक्ने भएकाले ठूला रुखको नजिक बस्नु हुदैन, चट्याङ परेको बेला खुल्ला स्थानमा ननिस्कने आदि जस्ता जानकारी मुलक विद्यालय स्तरीय कार्यक्रमहरू गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति, युवा तथा महिला समुह	विद्यालय र समुदाय	गाउँपालिका	नियमित

४.५.२ चट्याङ प्रकोपको सन्दर्भमा जोखिम न्यूनीकरण

गाउँपालिकामा रहेका विपद्जन्य सङ्कटासन्नता तथा जोखिम कम गर्न गर्नु पर्ने कार्यलाई निम्नबमोजिमको खाकामा प्राथमिकताअनुरूप उल्लेख गर्नु पर्नेछ । यसमा ग्रामीण सडक, कल्भर्ट, पुल, विद्यालय वा अन्य सार्वजनिक भवनको प्रवलीकरण; प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण, जस्ता क्रियाकलापहरूलाई प्राथमिकताक्रम अनुसार उल्लेख गर्नु गरिएको छ ।

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	जम्मा बजेट	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
					आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	मानवीय क्षतिको जोखिम रहेको, रुख बिरुवाहरु, पशु चौपाया मा असर पुग्ने सम्भावना, घर, विद्यालय, स्वास्थ्य चौकीमा अर्थीङ नहुदा थप जोखिम बढ्ने	यस राप्ती गाँउपालिकामा भएका घर, विद्यालय, स्वास्थ्यचौकी, लगायतका स्थानहरुमा अर्थिङ गर्नुपर्ने र सचेतनाका कार्यक्रम	विपद् व्यवस्थापन समिति		वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	नियमित
२	वडा नं. ३ को ६५ नम्बर जोखिममा	अर्थिंग गर्न पहल, बिजुलीका पोलहरुको राम्रो व्यवस्थापन, अन्डर ग्राउण्ड वैरिंग मा पहल	विपद् व्यवस्थापन समिति		समुदाय	" "	नियमित
३	वडा नं. ४ मौरीघाट, पिपरखुट्टी, सिमलखुट्टी चट्टयाङ्गको जोखिममा,	अर्थिंग गर्न पहल, बिजुलीका पोलहरुको राम्रो व्यवस्थापन, अन्डर ग्राउण्ड वैरिंग मा पहल	विपद् व्यवस्थापन समिति		समुदाय	" "	नियमित
४	वडा नं. ६ बगरापुरमा	अर्थिंग गर्न पहल, बिजुलीका पोलहरुको राम्रो	विपद्		समुदाय	" "	नियमित

	मानवीय क्षति र चौपाया को मृत्यु भएको, मानवीय र चौपायाको जीवन जोखिममा	व्यवस्थापन, अन्डर ग्राउण्ड वैरिंग मा पहल	व्यवस्थापन समिति				
५	वडा नं. ७ जगपुर, छोटकी सिसहनिया लगायतका स्थानमा चट्याङको बढी जोखिम	भवनहरुमा अनिवार्य रुपमा अर्थिङ तथा विद्युतिय संरचनाहरु व्यवस्थित गर्नु पर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति		वडा कार्यालय, समुदाय	" "	नियमित
६	बिजुलीका पोल, तारको कारण जोखिम	बिजुलीका पोलहरुको राम्रो व्यवस्थापन, अन्डर ग्राउण्ड वैरिंगमा पहल गर्ने र घर नजिकेको ठूला रूखहरूको काट छाट गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति		वडा कार्यालय, समुदाय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु, विद्युत प्राधिकरण	नियमित

४.५.३ चट्याङ प्रकोपको सन्दर्भमा आपत्कालीन पूर्वतयारी

कुनै पनि विपद्को घटना भएमा त्यसको सामना गर्न आवश्यक पर्ने पूर्वतयारीका क्रियाकलापलाई तलको ढाँचामा उल्लेख गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्छ । यसमा आपत्कालीन कोषको स्थापना, खाद्य तथा गैरखाद्य सामग्रीको बन्दोबस्त, आपत्कालीन आश्रयस्थलको पहिचान तथा व्यवस्था, प्राथमिक उपचार सामाग्री, आधारभुत खोज तथा उद्धार जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिति र मानवीय सहयोगका क्षेत्रमा काम गर्ने संस्था तथा निजी क्षेत्रसँग समन्वय गर्नेविधि जस्ता क्रियाकलाप समेत समेटीएको छ ।

प्राथमिकता क्रम	विपद्को सम्भावित अवस्था	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	तालिमको व्यवस्था नभएको	आपत्कालीन खोज तथा उद्धार र प्राथमिक उपचार सामग्री भण्डारण गर्ने तथा त्यस सम्बन्धी उद्दार तालिमको व्यवस्था गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्वास्थ्य चौकी	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	निरन्तर
२	आपत्कालीन कोष स्थापना नभएको	विपद् व्यवस्थापन समितिमा आपत्कालीन कोष खडा गर्ने तथा त्यसको बृद्धीको लागि विभिन्न	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	निरन्तर

		कार्यक्रमहरू गर्ने				
३	इमर्जेन्सी सेवा सुविधा नभएको	स्वास्थ्य संस्थासंग समन्वय गरी इमर्जेन्सी सेवा सुविधामा सुधार ल्याउने, प्राथमिक उपचार सामग्रीको व्यवास्था गर्ने	प्राथमिक उपचार कार्यदल	जनशक्ति		निरन्तर
४	गाउँपालिकामा सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरू सँगको समन्वयको अभाव	गाँउपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिले, विद्युत प्राधिकरण, जिल्ला दैवि प्रकोप उद्धार समिति तथा जिल्ला स्तरीय सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरू सँग सहकार्य तथा समन्वय गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	निरन्तर
५	जनचेतनाको कमि	जनचेतनाको कार्यक्रम नियमित रुपमा गर्ने, पोल व्यवस्थापन, अर्थिंगमा पहल, मौसम जानकारी, दिने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	निरन्तर

४.५.४ चट्याङको सन्दर्भमा विपद्को समयका प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरू (घटना घटेको दिन देखि ३ महिना सम्म)

कुनै पनि समयमा विपद् परेमा प्रभावित तथा पीडितको उद्धार र जीवनरक्षा र सम्पत्ति संरक्षणका लागि आपत्कालीन समयमा गर्नु पर्ने क्रियाकलापलाई तलको ढाँचामा उल्लेख गर्नु पर्नेछ । यसमा विशेषगरी पूर्वसूचना र चेतावनी प्रवाह गर्ने, हराएकाको खोजी, पीडितको उद्धार, सुरक्षा निकायमा खवर, आपत्कालीन बसोबास र राहत व्यवस्थापनका लागि गर्नु पर्ने कार्य उल्लेख गरिएको छ ।

प्राथमिकता क्रम	विपद्को सम्भावित अवस्था	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	चट्याङको समयमा थप जोखिम हुने हुनाल	बिजुलीको मुख्य लाइन बन्द गर्ने, राप्ती गाँउपालिकामा भएका अग्ला रुख, भवनहरु, बिजुलीको पोल, तारबार, पोखरी, जस्ता स्थानमा बसेको बेला चट्याङले सजिलै जोखिम पुऱ्याउन सक्ने भएकाले ठूला रुखको नजिक नबस्ने तथा चट्याङ परेको बेला खुल्ला स्थानमा ननिस्कने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्थानीय स्वयंम	जि.स.स, तथा अन्य सरकारी गैरसरकारी सस्थाहरु	
२	घर बाहिर निस्कदा जोखिम हुने	घर भित्र भएको अवस्थामा घर बाहिर ननिस्कने तथा सुरक्षित तरिकाले बस्ने सम्भव भए सम्म विद्युतिय संरचना बन्द गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति,	स्थानीय स्वयंम	जि.स.स, तथा अन्य सरकारी गैरसरकारी सस्थाहरु	
३	घर बाहिर हुदां	बाहिर भएको अवस्थामा नआतिने नभाग्ने र सुरक्षित	विपद्	स्थानीय	" "	

	थप जोखिम	स्थानको पहिचान गर्ने, सजग हुने,	व्यवस्थापन समिति	स्वयंम		
४	धातुका कारण थप जोखिम हुने	स्टिलको फ्रेम र बलियो छत भएको साधनभित्र भएको अवस्थामा धातुलाई नछोइ बस्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्थानीय स्वयंम	" "	
५	कार्यदललाई खबर नहुनाले	चट्याङको बारेमा प्रहरी, सुरक्षा निकाय तथा खोज तथा उद्धार कार्यदललाई खबर गर्ने, मानवीय क्षति भएमा सम्बन्धित परिवारलाई जिम्मा दिने	विपद् व्यवस्थापन समिति, युवा तथा महिला समुह	स्थानीय स्वयंम	" "	
६	प्राथमिक उपचारको आवश्यक्ता	घाइते भएका व्यक्तिको प्राथमिक उपचार गर्ने थप उपचारका लागि अस्पताल सम्म पुऱ्याउने व्यवस्था मिलाउने	विपद् व्यवस्थापन समिति,	जनशक्ति	" "	
७	आर्थिक समस्या हुने भएकाले	क्षतिको विवरण लिने र क्षतिपूर्ति प्रदान गर्ने, आवश्यक राहतका लागि सरकारी तथा गैर सरकारी निकायमा पहल गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति,	जनशक्ति	" "	

४.५.५ चट्याङको सन्दर्भमा विपद् पश्चात्का पुर्नलाभ अर्न्तगत पुर्नस्थापना र पुनर्निर्माणका क्रियाकलापहरू (विपद् समयका प्रतिकार्यका कार्यहरु सकिएपछि ३ महिना देखि २ वर्ष सम्म)

योजनाको यस भागमा विपद् भइसकेपछि त्यसबाट परेको प्रभाव र भएको क्षतिको विश्लेषण गरी जनजीवनलाई सामान्य बनाउन, पूर्ण विस्थापित परिवारको पुन:स्थापना गर्न, क्षतिग्रस्त भौतिक संरचनाको मर्मरत-सम्भार तथा पुनर्निर्माण गर्न र भविष्यमा पर्नसक्ने त्यस्तै विपद्को सामना गर्न आवश्यक क्रियाकलापलाई समेटेर निम्नबमोजिमको ढाँचामा क्रियाकलाप उल्लेख गरिएको छ :

प्राथमिकता क्रम	सम्भावित समस्या	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	राहतका पुग्न नसक्ने	घाईतेको थप उपचारको व्यवस्था मिलाउने तथा घाईतेको उपचारका लागि आर्थिक स्रोत संकलन तथा राहतको लागि पहल गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथागैरसरकारी सस्थाहरु	
२	संरचना बिग्रने र बिजुलीको पोलहरु ढल्ने	चट्याङले बिगारेका संरचना मर्मत गर्ने र बिग्रेका बिजुलीको पोलहरुको मर्मत गर्ने, अर्थिंग अनिवार्य गर्ने, नियमित अनुगमन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	

३	संरचनाहरुको क्षति हुने	क्षतिको मुल्याङकन तथा विश्लेषण गरी राहत तथा पुनर्निर्माणका लागि सम्बन्धीत निकायमा पहल गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	
४	कमजोर विद्युतिय वाईरिङ र कमजोर विद्युतिय अर्थिङका	पुनः विद्युतिय अर्थिङ् तथा कमजोर विद्युतिय वाईरिङ् मर्मत गर्न पहल गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	
५	पुनः चट्याङको जोखिम बढ्ने	समुदायमा चट्याङ्को सुरक्षाका बारेमा पुनः जानकारी दिने तथा जनचेतना मुलक कार्यहरू गर्ने, वस्ती भन्दा अलि पर पक्कि पोल बनाउने, हरेक घरमा अर्थिंग गर्न अनिवार्य बनाउने, घर नजिकै ठुला रुखहरु नरोप्नेरनराख्ने,	विपद् व्यवस्थापन समिति, युवा क्लव	वडा कार्यालय	" "	
६	चट्याङको बारेमा थप जानकारीको अभाव हुने	चट्याङ् सम्बन्धी जोखिम न्यूनीकरण र सचेतना सम्बन्धी काम गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति, युवा क्लव	विद्यालय	" "	

४.६ हुरीवतास प्रकोपको सन्दर्भमा

४.६.१ हुरीवतास प्रकोपको सन्दर्भमा जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि

विपद्को जोखिम व्यवस्थापनमा समुदायको सजगता अभिवृद्धि गर्न जनचेतना र क्षमता अभिवृद्धिका कार्यलाई निम्नबमोजिमको ढाँचामा प्राथमिकता क्रमअनुसार उल्लेख गरिएको छ :

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	हुरीवतास सम्बन्धी प्रयाप्त ज्ञानको अभाव	यस गाउँपालिकामा हुरीवतासका बारेमा घरदैलो कार्यक्रम गरी जानकारी दिने	विपद् व्यवस्थापन समिति	विद्यालय र समुदाय	जि.स.स, सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	मौसम अनुसार
२	हुरीवतासको समयमा बाहिर निस्कदा थप जोखिम हुने	गाउँपालिका भित्रका सम्पुर्ण समुदायलाई हुरीवतासको समयमा बाहिर निस्कन हुदैन भन्ने ज्ञान दिने	विपद् व्यवस्थापन समिति, महिला तथा युवा समुह	विद्यालय र समुदाय	" "	मौसम अनुसार
३	हुरीवतास चलेका बेला ज्वलन्शील पदार्थहरुको प्रयोग गर्दा थप जोखिम हुने	हुरीवतास चलेका बेला ज्वलन्शील पदार्थहरुको प्रयोग गर्नु हुदैन भनी जानकारी दिने तथा ज्वलन्शील वस्तुहरुको प्रयोग गर्दा होशियारीपूर्वक प्रयोग गर्नुपर्छ भनी जानकारी दिने	विपद् व्यवस्थापन समिति, महिला तथा युवा समुह	विद्यालय र समुदाय	" "	मौसम अनुसार
४	हुरीवतासको जोखिमपूर्ण स्थानहरुको पहिचान नभएको	हुरीवतासका जोखिमपूर्ण स्थानहरुको पहिचान गरी समुदायलाई जानकारी दिने	विपद् व्यवस्थापन समिति, महिला तथा युवा समुह	विद्यालय र समुदाय	" "	मौसम अनुसार
५	हुरीवतासको समयमा घर तथा टहराको झ्याल ढोका बन्द नगर्दा थप जोखिम हुने	हुरीवतासको समयमा घर तथा टहराको झ्याल ढोका बन्द गरेमा आंफु सुरक्षित हुन सकिन्छ भनेर स्पष्ट पार्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति, महिला तथा युवा समुह	समुदाय	" "	मौसम अनुसार
६	सजिलै जोखिम पुऱ्याउन सक्ने अवस्थाको बारेमा	रेडियो, टिभी बाट हुरीवतासका बारेमा कार्यक्रम गरी जानकारी दिने र मौसम जानकारी गराउने, सुरक्षित	विपद् व्यवस्थापन समिति, महिला	विद्यालय र समुदाय	" "	मौसम अनुसार

	जानकारीको अभाव, र लापरबाही गरी हिडने	स्थानमा बस्न आग्रह, सुचनामुलक प्रदर्शनी,	तथा युवा समुह			
	जस्ताहरुलाई किल्ला कव्जा नठोक्दा छाना उडाउने र मानिसलाई चोटपटक लाग्ने	रेडियो तथा टेलिभिजनका माध्यमबाट जनचेतनाका कार्यक्रम जस्ताहरुलाई किल्ला कव्जा ठोकी व्यवस्थीत बनाउनुपर्छ भनी जानकारी दिने	विपद् व्यवस्थापन समिति, महिला तथा युवा समुह	विद्यालय	" "	मौसम अनुसार

४.६.२ हुरीवतास प्रकोपको सन्दर्भमा जोखिम न्यूनीकरण

गाउँपालिकामा रहेका विपद्जन्य सङ्कटासन्नता तथा जोखिम कम गर्न गर्नु पर्ने कार्यलाई निम्नबमोजिमको खाकामा प्राथमिकता अनुरूप उल्लेख गर्नु पर्नेछ । यसमा ग्रामीण सडक, कल्भर्ट, पुल, विद्यालय वा अन्य सार्वजनिक भवनको प्रवलीकरण; प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण, जस्ता क्रियाकलापहरूलाई प्राथमिकताक्रम अनुसार उल्लेख गर्नु गरिएको छ ।

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	जम्मा बजेट	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
					आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	घर नजिक रहेका विजुलीको पोल तथा कमजोर तथा पुरानो र ढल्न सक्ने रूखहरूको कारण जोखिम हुने	घर नजिक रहेका विजुलीको पोललाई मर्मत गर्ने नजिक रहेको कमजोर तथा पुरानो र ढल्न सक्ने रूखहरूको काट छाट गर्ने	वि.व्य.स, महिला तथा युवा क्लव		वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु विद्युत प्राधिकरण	नियमित
२	प्रत्येक वर्ष कमजोर संरचनाको कारण घर गोठको छाना उडाउने	किल्ला कव्जा घरको छानामा बलियो संग ठोक्ने, ढुंगाले थिच्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति, महिला तथा युवा समुह		समुदाय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	नियमित
३	पानीको ट्यांकी उडाउने, भौतिक संरचना र प्राकृतिक संरचना जोखिममा	ढुंगाले थिच्न उडाउने वस्तुहरु, संरचना निर्माणमा अनुगमन गर्ने, जनचेतनाका कार्यक्रम नियमित रुपमा गर्ने, बलियो संरचना निर्माणमा पहल सुचनामुलक प्रदर्शनी, रेडियो छलफल सुरक्षित स्थानमा रहन सचेतना,	विपद् व्यवस्थापन समिति, महिला तथा युवा समुह		समुदाय	" "	नियमित
४	विद्युतीय दुर्घटनाको	विद्युतिय संरचना बलीयो बनाउने	वि.व्य.स,		वडा	सरकारी तथा	नियमित

	जोखिम		महिला तथा युवा क्लव		कार्यालय	गैर सरकारी सस्थाहरु विद्युत प्राधिकरण	
५	बालि फुल्ने बेलामा नस्ट गर्दिने, धान ढालिदिने , विधालयको छाना उडाएको	बालि बिमा गर्न	वि.व्य.स, महिला तथा युवा क्लव		वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु, कृषि ज्ञानकेन्द्र	नियमित

४.६.३ हुरीवतास प्रकोपको सन्दर्भमा आपत्कालीन पूर्वतयारी

कुनै पनि विपद्को घटना भएमा त्यसको सामना गर्न आवश्यक पर्ने पूर्वतयारीका क्रियाकलापलाई तलको ढाँचामा उल्लेख गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्छ । यसमा आपत्कालीन कोषको स्थापना, खाद्य तथा गैरखाद्य सामग्रीको बन्दोबस्त, आपत्कालीन आश्रयस्थलको पहिचान तथा व्यवस्था, प्राथमिक उपचार सामाग्री, आधारभुत खोज तथा उद्धार जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिति र मानवीय सहयोगका क्षेत्रमा काम गर्ने संस्था तथा निजी क्षेत्रसँग समन्वय गर्नेविधि जस्ता क्रियाकलाप समेत समेट्ीएको छ ।

प्राथमिकता क्रम	विपद्को सम्भावित अवस्था	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	आपत्कालीन आश्रयस्थलको अभाव	विपद्का बेला घर बाहिर हुदाँ सुरक्षित रहनका लागि आपत्कालीन आश्रयस्थलको पहिचान तथा व्यवस्था मिलाउने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	निरन्तर
२	सामाग्री भण्डारण नहुदाँ थप जोखिम बढ्ने	खोज उद्धार र प्राथमिक उपचारको सामाग्री भण्डारण तथा उद्दार गर्ने जनशक्तिको तयारी गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	निरन्तर
३	आपत्कालीन कोषको अभाव	विपद् व्यवस्थापन समितिमा आपत्कालीन कोष खडा गर्ने तथा त्यसको बृद्धीको लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	निरन्तर
४	तत्कालिन समस्या, हावहुरीले गर्दा आगलागी हुने	एम्बुलेन्सको व्यवस्था गर्ने, दमकलको व्यवस्था गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति, प्राथमिक उपचार कार्यदल	वडा कार्यालय	" "	निरन्तर

५	सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरू सँग सहकार्य तथा समन्वयको अभाव	गाँउपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिले जिल्ला स्तरीय दैवी प्रकोप उद्धार समिति तथा अन्य सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरू सँग सहकार्य तथा समन्वय गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्थानीय	" "	निरन्तर
६	बलि नस्ट हुने	बालि बिमाको पहल गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्थानीय	कृषि ज्ञानकेन्द्र	निरन्तर

४.६.४ हुरीवतासको सन्दर्भमा विपद्को समयका प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरू (घटना घटेको दिन देखि ३ महिना सम्म)

कुनै पनि समयमा विपद् परेमा प्रभावित तथा पीडितको उद्धार र जीवनरक्षा र सम्पत्ति संरक्षणका लागि आपत्कालीन समयमा गर्नु पर्ने क्रियाकलापलाई तलको ढाँचामा उल्लेख गर्नु पर्नेछ। यसमा विशेषगरी पूर्वसूचना र चेतावनी प्रवाह गर्ने, हराएकाको खोजी, पीडितको उद्धार, सुरक्षा निकायमा खवर, आपत्कालीन बसोबास र राहत व्यवस्थापनका लागि गर्नु पर्ने कार्य उल्लेख गरिएको छ।

प्राथमिकता क्रम	विपद्को सम्भावित अवस्था	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	विद्युतको मेन स्विच अफ नगर्दा आगलागी हुन सक्ने	हुरीवतासआएको बेलामा विद्युतको मेन स्विच अफ गर्ने	स्थानीय स्वयंम	जनशक्ति	सरकारी तथा गैसस	० देखि १ घण्टा भित्र
२	हुरीवतासआएको बारेमा समुदायमा जानकारी नहुनु	हुरीवतासको बारेमा समुदायलाई साइरनको प्रयोग गरी जानकारी दिई घर बाहिर ननिस्कन पहल गर्ने	स्थानीय स्वयंम	जनशक्ति	" "	
३	घर बाहीर हुदाँ थप जोखिम हुने	सुरक्षित स्थानमा बस्ने, घर बाहिर भएमा कुनै कमजोर भौतिक संरचना, टिनको छाना, रूख तथा बिजुलीको पोल मुनी नबस्ने	स्थानीय स्वयंम	जनशक्ति	" "	
४	उद्धारको अभावमा थप जोखिम	कोही घाईते भए उद्धार गर्ने	खोज तथा उद्धार कार्यदल	जनशक्ति	" "	०-२४ घण्टा भित्र
५	अस्थायी वासको अभाव	प्रभावितका बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक तथा लैङ्गिकमैत्री अस्थायी टहराको निर्माण गरी बसोबासको व्यवस्था मिलाउने	विपद् व्यवस्थापन समिति	जनशक्ति	" "	
६	घाइतेलाई जोखिम हुने भएकाले	आवश्यक अनुसार प्राथमिक उपचार गरी थप उपचारका लागि अस्पताल सम्म पुऱ्याउने व्यवस्था मिलाउने	प्राथमिक उपचार कार्यदल	स्वंयमसेवक	" "	

७	तत्काल खाद्यान्न तथा लत्ताकपडा शुद्ध खानेपानीको अभाव	पीडितलाई तत्काल खाद्यान्न तथा लत्ताकपडा तथा शुद्ध पिउने पानीको व्यवस्था मिलाउने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्वंयमसेवक	" "	
८	क्षति, घाइते र मृत्यु हुने भएकाले	विपद् व्यवस्थापन समितिको बैठक बसी हुरीवतासका कारण भएको क्षति, घाइते र मृत्यु हुने संख्या संकलन गर्ने, घाइतेलाई अस्पताल लग्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति, प्रहरी, सुरक्षा निकाय	स्वंयमसेवक	" "	२४ देखि ४८ घण्टा भित्र
९	विपद् प्रभावित परिवारको तथ्यांक व्यवस्थापन	क्षति अनुसारको क्षतिपूर्ति वितरण डाटा संकलन, क्षति लेखा जोखा क्षतिको आधिकारिक डाटा पश्चात पिडितलाइ क्षति अनुसारको क्षतिपूर्ति दिने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	
१०	विपद् प्रभावित परिवारको तथ्यांक व्यवस्थापन	, वितरण र प्रतिकार्यका लागि प्रभावित परिवारको तथ्यांक व्यवस्थापन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	प्रहरी, सुरक्षा निकाय	" "	
११	विपद् पछि महामारी फैलिने भएकाले	अस्थायी शौचालय र फोहोर मैलाको व्यवस्थापन, महिलालाई चाहिने सरसफाइ सामाग्रीको व्यवस्था आदि गर्ने, महामारी नियन्त्रण गर्नका लागि मरेका पशुका शवहरु संकलन गर्ने तथा अन्य फोहोरहरुको पनि व्यवस्थापन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	जनशक्ति	" "	
१२	मनोबैज्ञानिक असर हुने	मनोबैज्ञानिक असर परेका व्यक्तिलाई परामर्श र हौसला प्रदान गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय, जनशक्ति	" "	४८ देखि ७२ घण्टा भित्र
१३	प्रभावितहरुलाई राहात अभाव	विपद् व्यवस्थापन समितिले आवश्यकता अनुसार थप राहत तथा व्यवस्थापनमा पहल गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	७२ घण्टा देखि ७ दिन भित्र
१४	समुदायमा विपद्प्रति त्रास र भय	समुदायलाई नियमित क्रियाकलाप तर्फ फर्काउने	स्वंयमसेवक, विपद् व्य. समिति	वडा कार्यालय	" "	२ साता देखि १ महिना भित्र
१५	पुनः हुरीवतासको जोखिम हुन सक्ने	भत्केका संरचना निर्माण गर्ने पहल	विपद् व्य.समिति	वडा कार्यालय	" "	१ महिना देखि ३ महिना

४.६.५ हुरीवतास सन्दर्भमा विपद् पश्चात्का पुर्नलाभ अर्न्तगत पुर्नस्थापना र पुनर्निर्माणका क्रियाकलापहरू (विपद् समयका प्रतिकार्यका कार्यहरु सकिएपछि ३ महिना देखि २ वर्ष सम्म)

योजनाको यस भागमा विपद् भइसकेपछि त्यसबाट परेको प्रभाव र भएको क्षतिको विश्लेषण गरी जनजीवनलाई सामान्य बनाउन, पूर्ण विस्थापित परिवारको पुनःस्थापना गर्न, क्षतिग्रस्त भौतिक संरचनाको मर्मरत-सम्भार तथा पुनर्निर्माण गर्न र भविष्यमा पर्नसक्ने त्यस्तै विपद्को सामना गर्न आवश्यक क्रियाकलापलाई समेटेर निम्नबमोजिमको ढाँचामा क्रियाकलाप उल्लेख गरिएको छ :

प्राथमिकता क्रम	सम्भावित समस्या	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	क्षतिको मुल्याङ्कन तथा विश्लेषणको अभाव	पीडितको मानविय, आर्थिक, तथा भौतिक क्षतिको मुल्याङ्कन तथा विश्लेषण गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	
२	संरचनाहरु क्षति हुनाले	हुरीवतासका कारण उडाएका घरका छाना तथा संरचना मर्मत गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	
३	आपत्कालिन अवस्थामा समुदायमा खोजउद्धार तथा प्राथमिक उपचारको अभाव	समुदायमा खोजउद्धार तथा प्राथमिक उपचारको तालिम सञ्चालन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति, युवा तथा महिला समुह	वडा कार्यालय	" "	
४	हुरीवतास सम्बन्धी जानकारीमुलक कार्यक्रमहरुको अभाव	समय समयमा विपद् व्यवस्थापन समितिको बैठक बसी हुरीवतास सम्बन्धी जानकारीमुलक कार्यक्रमहरु नियमित रुपमा गर्ने, घर छेउमा ठुला रुख नरोप्ने, बिजुलीको पोलको राम्रो व्यवस्थापन, बालि बिमामा पहल गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	
५	अन्न बालि नस्ट हुने	बालि बिमा पहल, उपयुक्त बिउको उपलब्धता, टनेल खेतीलाई स्थान अनुकुल र आर्थिक स्थिति अनुकुल भएसम्म जोड दिन चेतनामुलक कार्यक्रम	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु, कृषि ज्ञानकेन्द्र	
६	पुनः हुरीवतासको जोखिम हुन सक्ने	भत्किएका संरचना पुनर्सनिर्माण गरी पक्कि संरचना निर्माण गर्ने, अनुगमन गर्ने, तालिम बिजुलीको पोलहरुको व्यस्थापन गर्ने, घररगोठको छाना बलियो निर्माण गर्ने,	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	

४.७ आगलागी प्रकोपको सन्दर्भमा

४.७.१ आगलागीको प्रकोपको सन्दर्भमा जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि

राप्ती गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रमा विपद् आगलागीको जोखिम व्यवस्थापनमा समुदायको सजगता अभिवृद्धि गर्न जनचेतना र क्षमता अभिवृद्धिका कार्यलाई निम्नबमोजिमको ढाँचामा प्राथमिकता क्रमअनुसार उल्लेख गरिएको छ :

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	आगलागी सम्बन्धी प्रयाप्त जनचेतनाको अभाव	यस राप्ती गाँउपालिकामा भएको आगलागीको जोखिमपूर्ण स्थानहरुमा रेडियो, टि.भी बाट चेतनाका कार्यक्रम प्रशारण गर्ने, होर्डिंग बोर्डबाट सुचना प्रवाह गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति, युवा तथा महिला समुह, विद्यालय	स्वंयमसेवक	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	निरन्तर
२	आपत्कालिनमा सम्पर्क नम्बरहरु नहुने	सुरक्षा निकाय, दम्कलका सम्पर्क नम्बरहरु सहितको पोष्टर, पम्पलेट तयार गरेर वितरण गर्ने,	विपद् व्यवस्थापन समिति, युवा तथा महिला समुह, विद्यालय	स्वंयमसेवक	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	निरन्तर
३	आगलागीले पुऱ्याउने असर तथा क्षतिको बारेमा प्रयाप्त जानकारी नहुनु	आगलागीबाट हुने जनधनको क्षति तथा असरको बारेमा स्थानीय रेडियोबाट जानकारी दिने,	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्वंयमसेवक	" "	निरन्तर
४	पातपतिङ्गर सुकेका कारण आगलागीको जोखिम	पातपतिङ्गर सुकेका कारण चैतबैसाखमा आगलागीको जोखिम बढी हुने भएकाले त्यस सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम, अग्निरेखाको तालिम	महिला समुह, युवा क्लव	वडा कार्यालय	" "	निरन्तर
५	चुरोटको ठुटा खाएपश्चात् सही रुपले व्यवस्थापन नगर्दा थप जोखिम हुने	चुरोटको ठुटा खाएपश्चात् सही रुपले व्यवस्थापन गर्ने भनी जानकारी गराउने	महिला समुह, युवा क्लव	वडा कार्यालय	" "	निरन्तर
६	समुदायमा आगलागी सम्बन्धी छलफलको अभाव	आगलागीबाट हुने हानी र यसबाट पर्ने मानवीय प्रभावबारे छलफल गर्ने	महिला समुह, युवा क्लव	वडा कार्यालय	" "	निरन्तर
७	उद्दारको तालिम अभाव	खोज तथा उद्दारको तालिम दिने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्वंयमसेवक	" "	निरन्तर

४.७.२ आगलागीको प्रकोपको सर्न्दभमा जोखिम न्यूनीकरण

गाउँपालिकामा रहेका विपद्जन्य सङ्कटासन्नता तथा जोखिम कम गर्न गर्नुपर्ने कार्यलाई निम्नबमोजिमको खाकामा प्राथमिकताअनुरूप उल्लेख गर्नु पर्नेछ । यसमा ग्रामीण सडक, कल्भर्ट, पुल, विद्यालय वा अन्य सार्वजनिक भवनको प्रवलीकरण; प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण, जस्ता क्रियाकलापहरूलाई प्राथमिकताक्रम अनुसार उल्लेख गर्नु गरिएको छ ।

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	जम्मा बजेट	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
					आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	आगलागीको जाखिमपूर्ण स्थानको पहिचान नभएको	राप्ती गाँउपालिकामा भएका आगलागीको जोखिमपूर्ण स्थानहरुको पहिचान गर्ने	वि.व्य.स, महिला तथा युवा क्लव		वडा कार्यालय ,जनशक्ति	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु, वन कार्यालय	नियमित
२	वडा नं. १ राप्ती सामुदायिक वन र रामजहती सामुदायिक वनमा प्रत्येक वर्ष क्षति हुने, पुलचोक, रातोडाँडा, पाखापानीमा जान(धन क्षति हुने गरेको, मानव र पशु(चौपाय जोखिममा	सामुदायिक वनमा नियमन गर्ने, जनचेतनाका कार्यक्रम नियमित रुपमा गर्ने, संरचना निर्माणमा अनुगमन गर्ने,	वि.व्य.स, महिला तथा युवा क्लव		वडा कार्यालय ,जनशक्ति	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु, वन कार्यालय	नियमित
३	वडा नं. २ करम्दी सामुदायिक वन. कालिका सामुदायिक वन क्षति, वन्यजन्तुमा असर, वस्तीमा क्षति, मानवीय क्षतिको जोखिम	सचेतना छलफल, अग्निरेखा कोर्ने, सामुदायिक वन व्यवस्थित, जनचेतनाका कार्यक्रम नियमित गर्ने, होर्डिंग बोर्डबाट सुचना प्रवाह, संरचना निर्माणमा अनुगमन, पानीको स्रोत पहिचान, पोखरी निर्माण गर्ने	वि.व्य.स, महिला तथा युवा क्लव		वडा कार्यालय ,जनशक्ति	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु, वन कार्यालय	नियमित
४	वडा नं. ४ कुइराले खोला आगलागीको जोखिममा	सामुदायिक वन व्यवस्थित, जनचेतनाका कार्यक्रम नियमित गर्ने, होर्डिंग बोर्डबाट सुचना प्रवाह, संरचना निर्माणमा अनुगमन, पानीको स्रोत पहिचान, पोखरी निर्माण, अग्निरेखा कोर्ने	वि.व्य.स, महिला तथा युवा क्लव		वडा कार्यालय ,जनशक्ति	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु, वन कार्यालय	नियमित

५	वडा नं. ५ सामुदायिक वनहरू देउकी सा.व र कालापानी सा.व. मा डढेलो लाग्ने गरेको प्रत्येक वर्ष, सामुदायिक वनको बिचमा भुल्के गाउँ रहेको हुनाले गाउँ आगलागीको जोखिममा रहेको, पहाडी क्षेत्रमा सडक विस्तार राम्रो नभएर दमकल, एम्बुलेन्स जान नसक्ने	सडक निर्माण व्यवस्थित रुपमा गर्न पहल गर्ने, निर्माणकोलागी काटिएका रुखहरुको क्षतिपूर्ति स्वरूप वृक्षारोपणका कार्यक्रम गर्न चेतनामुलक कार्यक्रम गन, अग्निरेखा कोर्ने	वि.व्य.स, महिला तथा युवा क्लव		वडा कार्यालय ,जनशक्ति	" "	नियमित
६	वडा नं. ६ प्रत्येक वर्ष संकर सामुदायिक वनको ४ र ५ हेक्टरमा क्षति हुने	सामुदायिक वन व्यवस्थित, जनचेतनाका कार्यक्रम नियमित गर्ने, होर्डिंग बोर्डबाट सुचना प्रवाह, संरचना निर्माणमा अनुगमन, अग्निरेखा कोर्ने	वि.व्य.स, महिला तथा युवा क्लव		वडा कार्यालय ,जनशक्ति	" "	नियमित
७	वडा नं. ९ प्रत्येक वष पधेरो खोलाको वनमा आगो लाग्ने र पुरै जंगल जल्ने, घरमा पनि समय(समयामा आगो लाग्ने, सिंचाई गर्ने पाइप र खाने पानी पाइप जलेको	अग्निरेखा कोर्ने	वि.व्य.स, महिला तथा युवा क्लव		वडा कार्यालय ,जनशक्ति	" "	नियमित
८	आगलागीको जोखिममा	गाउँपालिकामा अग्नी समक (Fire extinguisher) को व्यवस्था मिलाउने तथा अग्नि रेखा कोर्ने, दमकलको व्यवस्थापन गर्ने,	वि.व्य.स, महिला तथा युवा क्लव		वडा कार्यालय ,जनशक्ति	" "	नियमित
९	आगलागीको जोखिममा	गाउँपालिकाका विद्यालय तथा अन्य सरकारी संस्था र मानिसको बढी उपस्थिती र भेला रहेन ठाउँमा अग्नी समक (Fire extinguisher) व्यवस्था मिलाउन	वि.व्य.स, महिला तथा युवा क्लव		वडा कार्यालय ,जनशक्ति	" "	नियमित

१०	सामुदायिक वनमा आगलागीको जोखिम	सामुदयिक वन तथा अन्य आगलागीको जोखिमपूर्ण स्थानहरुमा अग्निरेखा कोर्ने	वि.व्य.स, महिला तथा युवा क्लव		वडा कार्यालय ,जनशक्ति	" "	नियमित
११	पानीको मुहान तथा सामुदायिक वनहरुको संरक्षणको अभाव	राप्ती गाँउपालिकामा रहेका पानीको मुहान तथा सामुदायिक वनहरुको संरक्षण गर्ने	वि.व्य.स, महिला तथा युवा क्लव		वडा कार्यालय	" "	नियमित

४.७.३ आगलागीको प्रकोपको सन्दर्भमा आपत्कालीन पूर्वतयारी

कुनै पनि विपद्को घटना भएमा त्यसको सामना गर्न आवश्यक पर्ने पूर्वतयारीका क्रियाकलापलाई तलको ढाँचामा उल्लेख गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्छ । यसमा आपत्कालीन कोषको स्थापना, खाद्य तथा गैरखाद्य सामग्रीको बन्दोबस्त, आपत्कालीन आश्रयस्थलको पहिचान तथा व्यवस्था, प्राथमिक उपचार समग्री, आधारभुत खोज तथा उद्धार जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिति र मानवीय सहयोगका क्षेत्रमा काम गर्ने संस्था तथा निजी क्षेत्रसँग समन्वय गर्नेविधि जस्ता क्रियाकलाप समेटिएको छ ।

प्राथमिकता क्रम	विपद्को सम्भावित अवस्था	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने	विपद्का बेला बस्ने सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने	वि.व्य.स, महिला तथा युवा क्लव	स्थानीय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु, वन कार्यालय	निरन्तर
२	जनशक्तिको कमी	आगलागीका उद्दार सम्बन्धि तालिम दिएर जनशक्ति निर्माण,	वि.व्य.स, महिला तथा युवा क्लव	स्थानीय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु, वन कार्यालय	निरन्तर
३	पानी पोखरीको व्यवस्थापनको कमी	पानी पोखरीको व्यवस्थापन तथा संरक्षण गर्नुपर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्थानीय	" "	निरन्तर
४	आपत्कालीन कोषको अभावमा तत्कालिन उपचारमा समस्या	विपद् व्यवस्थापन समितिमा आपत्कालीन कोष खडा गर्ने तथा त्यसको बृद्धीको लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्थानीय	" "	निरन्तर

५	आत्यावश्यक सामग्रीको अभाव	आगलागी नियन्त्रणका लागि आपत्कालीन सामग्रीहरु (अग्नी समनक, सावेल पिक, आदि) भण्डारण गर्ने तथा आत्यावश्यक खाद्यान्न तथा त्रिपालहरुको भण्डारण गर्ने, दमकलको व्यवस्थापनमा	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्थानीय	" "	निरन्तर
६	नियमित अनुगमन नहुने	दमकलको व्यवस्थासंगै गाउपालिका संग समन्वय गर्ने, सामुदायिक वनका हेरालुले नियमित अनुगमन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्थानीय	" "	निरन्तर
७	वनको सीमामा तार बार नलगाउनाले जोखिम बढ्ने	वनको सीमामा तार बार लगाउने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्थानीय	" "	निरन्तर
८	खानेपानी शुद्धिकरणका समाग्री अभाव	आपत्कालिन अवस्थाका लागि आवश्यक खानेपानी शुद्धिकरणका समाग्री, पियुष, क्लोरीन झोल जस्ता वस्तु भण्डारण गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्थानीय	" "	निरन्तर
९	जिर्ण संरचना जोखिम बढ्ने	पक्कि संरचना निर्माणमा पहल,				निरन्तर
१०	सामाग्री भण्डारण नहुदाँ थप जोखिम बढ्ने	खोज उद्धार र प्राथमिक उपचारको सामाग्री भण्डारण तथा जनशक्ति कार्यदलहरू तयार गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्थानीय	" "	निरन्तर
११	सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरू सँग सहकार्य तथा समन्वयको अभाव	गाउँपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिले जिल्ला स्तरीय दैवी प्रकोप उद्धार समिति तथा अन्य सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरू सँग सहकार्य तथा समन्वय गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्थानीय	" "	निरन्तर

४.७.४ आगलागीको सन्दर्भमा विपद्को समयका प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरू (घटना घटेको दिन देखि ३ महिना सम्म)

कुनै पनि समयमा विपद् परेमा प्रभावित तथा पीडितको उद्धार र जीवनरक्षा र सम्पत्ति संरक्षणका लागि आपत्कालीन समयमा गर्नु पर्ने क्रियाकलापलाई तलको ढाँचामा उल्लेख गर्नु पर्नेछ। यसमा विशेषगरी पूर्वसूचना र चेतावनी प्रवाह गर्ने, हराएकाको खोजी, पीडितको उद्धार, सुरक्षा निकायमा खबर, आपत्कालीन बसोबास र राहत व्यवस्थापनका लागि गर्नु पर्ने कार्य उल्लेख गरिएको छ।

प्राथमिकता क्रम	विपद्को सम्भावित अवस्था	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	मानिस घाईते तथा मृत्यु हुन सक्ने	तत्काल आफु सुरक्षित रहने र सुरक्षित स्थानमा बस्ने	स्थानीय स्वयंम	जनशक्ति	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	० देखि १ घण्टा भित्र
२	घटना भएको स्थानको बारेमा समुदायमा जानकारी नहुनु	नजिकैको स्थानमा सूचना प्रवाह गर्ने, समुदायलाई घटना भएको स्थानको बारेमा साइरनको प्रयोग गरी समुदायलाई जानकारी दिने	स्थानीय स्वयंम	जनशक्ति	" "	
३	विद्युत बन्द नगर्दा थप जोखिम हुने	आगोको प्रकृति अनुसार समुदायमा भएका तालिम प्राप्त व्यक्तिहरुको प्रयोग गरी सम्भव भए सम्म विद्युत बन्द गरी आगो निभाउन प्रयास गर्ने	स्थानीय स्वयम	जनशक्ति	" "	
४	आगो तत्कालै फैलिन सक्ने भएकाले	आगलागीको बारेमा प्रहरी, सुरक्षा निकाय तथा खोज तथा उद्धार कार्यदललाई खबर गन, दमकलसंग समन्वये गर्न, वारुण यन्त्र वा तालिम प्राप्त अग्नि नियन्त्रकसंग सम्पर्क गर्ने,	स्थानीय स्वयंम	जनशक्ति	" "	
५	आगो फैलिदा थप जोखिम हुने	आगलागी भएको समयमा आगो नियन्त्रण गर्ने प्रयास गर्ने तथा सके सम्म कम क्षति गराउने प्रयास गर्ने र पिडीतलाई उद्धार गर्न	स्थानीय स्वयम	जनशक्ति	" "	
६	घाइतेलाई जोखिम हुने भएकाले	आवश्यक्ता अनुसार प्राथमिक उपचार गरी थप उपचारका लागि अस्पताल सम्म पुऱ्याउने व्यवस्था मिलाउने	प्राथमिक उपचार कार्यदल		" "	० देखि ७ घण्टा भित्र
७	पशुरचौपाय जोखिम हुने भएकाल	पशुरचौपायालाई अस्पताल लाने	स्थानीय स्वयम	जनशक्ति	" "	
८	तत्काल खाद्यान्न तथा लत्ताकपडा शुद्ध खानेपानीको अभाव	पीडितलाई तत्काल खाद्यान्न तथा लत्ताकपडा तथा शुद्ध पिउने पानीको व्यवस्था मिलाउने	विपद् व्यवस्थापन	स्वंयमसेवक	" "	

			समिति			
९	क्षति, घाइते र मृत्यु हुने भएकाले	विपद् व्यवस्थापन समितिको बैठक बसी आगलागीका कारण भएको क्षति, घाइते र मृत्यु हुने संख्या संकलन गर्ने र क्षति भएका घर, संरचना, वन जंगल को क्षति विवरण लिई सम्बन्धित निकायसंग क्षतिपूर्ति माग गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्वंयमसेवक	" "	०-२४ घण्टा भित्र
१०	विपद् प्रभावित परिवारको तथ्यांक व्यवस्थापन	प्रभावित परिवारको अवस्था हेरी राहत प्याकेजको आवश्यकता मूल्यांकन, वितरण र प्रतिकार्यका लागि प्रभावित परिवारको तथ्यांक व्यवस्थापन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	प्रहरी, सुरक्षा निकाय	" "	२४ देखि ४८ घण्टा भित्र
११	विपद् पश्चात् सरसफाइको अभाव	अस्थायी शौचालय र फोहोर मैलाको व्यवस्थापन, महिलालाई चाहिने सरसफाइ सामाग्रीको व्यवस्था आदि गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्वंयमसेवक	" "	
१२	पानी शुद्धिकरणका लागि थप सामाग्रीहरुको अभाव	पानी शुद्धिकरणका लागि थप सामाग्रीहरु वितरण गर्ने	स्वंयमसेवक	वडा कार्यालय	" "	४८ देखि ७२ घण्टा भित्र
१३	फोहोरहरु अव्यवस्थित हुदां महामारी फैलिने भएकाले	महामारी नियन्त्रण गर्नका लागि मरेका पशुका शवहरु संकलन गर्ने तथा अन्य फोहोरहरुको पनि व्यवस्थापन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	स्वंयमसेवक	" "	
१४	राहतको आवस्यकता पर्ने भएकाले	विपद् व्यवस्थापन समितिले आवश्यक राहतका लागि सरकारी तथा गैर सरकारी निकायमा पहल गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	७२ घण्टा देखि ७ दिन भित्र
१५	मनोबैज्ञानिक असर	मनोबैज्ञानिक असर परेका व्यक्तिलाई परामर्श र हौसला प्रदान गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	
१६	पठन पाठनमा समस्या	अस्थायी विद्यालय निर्माण गरी शिक्षक तथा विद्यार्थीलाई नियमित पठन पाठनमा फर्काउने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	७ दिन देखि २ साता भित्र
१७	समुदायमा त्रास र भय	समुदायलाई नियमित क्रियाकलाप तर्फ फर्काउन पुनर्सनिर्माणमा पहल गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	२ साता देखि १ महिना भित्र

१८	प्रभावितहरुलाई राहात अभाव	विपद् व्यवस्थापन समितिले आवश्यकता अनुसार थप राहत तथा व्यवस्थापनमा पहल गर्ने	स्वंयमसेवक, विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	१ महिना देखि ३ महिना सम्म
१९	आपत्कादिन अवस्थामा सामाग्रीहरुको अभाव हुने	आगो निभाउने भौतिक सामाग्रीहरू अग्नी समक, बाल्टिन, गैचीं, वेल्चा, डोरी, वालुवा, भऱ्याङ् संकलन गरी राख्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति, युवा तथा महिला समुह	वडा कार्यालय	" "	

४.७.५ आगलागीको सन्दर्भमा, विपद् पश्चात्का पुर्नलाभ अर्न्तगत पुर्नस्थापना र पुनर्निर्माणका क्रियाकलापहरू (विपद् समयका प्रतिकार्यका कार्यहरु सकिएपछि ३ महिना देखि २ वर्ष सम्म)

योजनाको यस भागमा विपद् भइसकेपछि त्यसबाट परेको प्रभाव र भएको क्षतिको विश्लेषण गरी जनजीवनलाई सामान्य बनाउन, पूर्ण विस्थापित परिवारको पुर्नस्थापना गर्न, क्षतिग्रस्त भौतिक संरचनाको मर्मरत-सम्भार तथा पुर्नर्निर्माण गर्न र भविष्यमा पर्नसक्ने त्यस्तै विपद्को सामना गर्न आवश्यक क्रियाकलापलाई समेटेर निम्नबमोजिमको ढाँचामा क्रियाकलाप उल्लेख गरिएको छ :

प्राथमिकता क्रम	सम्भावित समस्या	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	क्षतिको मुल्याङ्कन तथा विश्लेषणको अभाव	राप्ती गाँउपालिकामा पीडितको मानविय, आर्थिक, तथा भौतिक क्षतिको मुल्याङ्कन तथा विश्लेषण गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु	
२	आगलागीका कारण घर, गोठहरु तथा अन्य संरचनाहरु क्षति भएकाले	क्षतिको मुल्याङकन तथा विश्लेषण गरी जलेका घर, गोठ तथा अन्य संरचनाहरुको पुनर्निर्माण तथा राहतको लागि पहल गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति, युवा तथा महिला समुह	वडा कार्यालय	" "	
३	आपत्कालिन अवस्थामा सामाग्रीहरुको कमी	आगलागीको व्यवस्थापन गर्नका लागि आवश्यक प्राथमिक उपचार सामाग्री र खोज तथा उद्धारहरुको भण्डारण गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	
४	तालिमको अभाव	समुदायमा खोजउद्धार तथा प्राथमिक उपचारको तालिम सञ्चालन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन	वडा कार्यालय	" "	

			समिति			
५	सिपमुलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन नभएकाले	आगलागीबाट प्रभावित समुदायलाई लक्षित गरी जीविकोपार्जन तथा सिपमुलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति,	वडा कार्यालय	" "	
६	सामुदायिक वन बाट आगलागी वस्तीमा छिर्न जोखिम	सामुदायिक वनमा नियम कडाई र नियमित अनुगमन	विपद् व्यवस्थापन समिति,	वडा कार्यालय	" "	
७	आगलागी क्षति, घाइते र मृत्यु हुने भएकाले	जीवन बिमाको कार्यक्रम गर्ने,	विपद् व्यवस्थापन समिति,	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु, कृषि ज्ञानकेन्द्र	
८	पुन आगलागीको जोखिम हुने	आगलागी नियन्त्रणका सामाग्रीहरुको जोहो गरी भण्डारण गर्ने, आउन सक्ने विपदकोलागि तयार रहन र जोखिम न्यूनीकरण गर्न तालिमहरु दिने , आयआर्जनाका कार्यक्रमहरु संचालन गन	विपद् व्यवस्थापन समिति,	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु, कृषि ज्ञानकेन्द्र	
९	आगलागीका कारण बालि नष्ट हृने	बलि बिमा गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति,	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैर सरकारी सस्थाहरु, कृषि ज्ञानकेन्द्र	

४.८ वन्यजन्तु आक्रमण प्रकोपको सन्दर्भमा

४.८.१ वन्यजन्तु आक्रमण प्रकोपको सन्दर्भमा जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि

राप्ती गाँउपालिकामा वन्यजन्तु आक्रमण जोखिम व्यवस्थापनमा समुदायको सजगता अभिवृद्धि गर्न जनचेतना र क्षमता अभिवृद्धिका कार्यलाई निम्नबमोजिमको ढाँचामा प्राथमिकता क्रमअनुसार उल्लेख गरिएको छ :

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	वन्यजन्तु आक्रमण जोखिमपूर्ण स्थानमा प्रयाप्त जनचेतनाको अभाव	वन्यजन्तु आक्रमण जोखिमपूर्ण स्थानमा नजान सल्लाह दिन, वन्यजन्तु आक्रमण जनावरसंग जुझ्ने क्षमता व्रिद्दीका कार्यक्रम, सचेतनाका कार्यक्रम गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	विद्यालय र समुदाय	वन कार्यालय, सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	नियमित
२	वन्यजन्तु आक्रमण सम्बन्धी प्रतिकार्यका को अभाव	वन्यजन्तु आक्रमण प्रतिकार्यका उपायहरुको बारेमा समय समयमा गाउँपालिकास्तरीय भेला गरी समुदायलाई जानकारी दिने	विपद् व्यवस्थापन समिति	विद्यालय र समुदाय	" "	नियमित
३	तत्कालिन प्रतिकार्यको अभाव	विपद् व्यवस्थापन समिति गठन गरे सँगै पूर्वसूचना तथा सञ्चार कार्यदल, खोज तथा उद्धार, प्राथमिक उपचार, जस्ता कार्यदलहरू गठन गरी अभ्यासहरू गराउने	विपद् व्यवस्थापन समिति	विद्यालय र समुदाय	" "	नियमित
४	वन्यजन्तु आक्रमण जोखिमपूर्ण जनचेतनाको अभाव	वन्यजन्तुको वातावरणमा महत्वको बारेमा चेतनामुलक कार्यक्रम गर्ने, वन छेउको वस्तीको राम्रो र सुरक्षित व्यवस्थापन गर्न चेतनामुलक कार्यक्रम गर्ने				नियमित

४.८.२ वन्यजन्तु आक्रमण प्रकोपको सन्दर्भमा जोखिम न्यूनीकरण

राप्ती गाँउपालिका भित्र रहेका विपद्जन्य सङ्कटासन्नता तथा जोखिम कम गर्न गर्नु पर्ने कार्यलाई निम्नबमोजिमको खाकामा प्राथमिकताअनुरूप उल्लेख गर्नु पर्नेछ । यसमा ग्रामीण सडक, कल्भर्ट, पुल, विद्यालय वा अन्य सार्वजनिक भवनको प्रवलीकरण; प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण, नदी तटबन्धजस्ता क्रियाकलापहरूलाई प्राथमिकताक्रम अनुसार उल्लेख गर्नु गरिएको छ ।

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	जम्मा बजेट	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
					आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	समुदायमा वन्यजन्तु आक्रमणको जोखिम	राप्ती गाउँपालिका भित्र भएका वन्यजन्तु आक्रमणको जोखिमपूर्ण वस्तीमा रोक्न सामुदायिक वनमा तार बार लगाउने	विपद् व्यवस्थापन समिति		गाउँपालिका, वडा कार्यालय	सरकारी गैरसरकारी सस्थाहरु	१ वर्ष
२	वडा नं. २ बराखुट्टीमा बँदेल, हात्ती आतंक, मानवीय क्षतिको जोखिम, बालि(नालीको क्षति	सामुदायिक वनको सीमामा व्यवस्थापन, वन्यजन्तुलाइ निकुन्जमा जिम्मा लगाउन पहल गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति		जनशक्ति, गाउँपालिका, वडा कार्यालय	" "	१ वर्ष
३	बनेल, बाँदरले मकै खाईदिने, सानो बाघ र स्यालले, बाखा, कुखुरा, सुँगुर आदि खाईदिने, बदेल र भालुको जोखिम वन नजिकको वस्तीमा जोखिममा	खेति क्षेत्रमा तार बार लगाउने, वन सिमामा व्यवस्थापन गर्ने, साइरन जडान गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति		जनशक्ति, गाउँपालिका, वडा कार्यालय	" "	१ वर्ष
४	वडा नं. ८ कोहलवामा बाँदरले बालि नष्ट गर्ने, बँदेलको आतंक	सामुदायिक वनमा तारबार, जनचेतना को नियमित कार्यक्रम	विपद् व्यवस्थापन समिति		जनशक्ति, गाउँपालिका, वडा कार्यालय	" "	नियमित
५	वडा नं. ९ घोसखोलामा, देविकोटमा र रुपाकोटमा भालुल र चितुवाले आक्रमण गर्ने, बँदेलले खेति नष्ट गर्ने	सामुदायिक वनमा तारबार, जनचेतना को नियमित कार्यक्रम	विपद् व्यवस्थापन समिति		जनशक्ति, गाउँपालिका, वडा कार्यालय	" "	नियमित

४.८.३ वन्यजन्तु आक्रमण प्रकोपको सन्दर्भमा आपत्कालीन पूर्वतयारी

राप्ती गाउँपालिका भित्र कुनै पनि विपद्को घटना भएमा त्यसको सामना गर्न आवश्यक पर्ने पूर्वतयारीका क्रियाकलापलाई तलको ढाँचामा उल्लेख गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्छ । यसमा आपत्कालीन कोषको स्थापना, खाद्य तथा गैरखाद्य सामग्रीको बन्दोबस्त, आपत्कालीन आश्रयस्थलको पहिचान तथा व्यवस्था, प्राथमिक उपचार समग्री, आधारभुत खोज तथा उद्धार जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिति र मानवीय सहयोगका क्षेत्रमा काम गर्ने संस्था तथा निजी क्षेत्रसँग समन्वय गर्नेविधि जस्ता क्रियाकलाप समेत समेटिएको छ ।

प्राथमिकता क्रम	विपद्को सम्भावित अवस्था	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	आपत्कालीन कोष अभावमा तत्काल प्रतिकार्य गर्न नसकिने	विपद् व्यवस्थापन समितिमा आपत्कालीन कोष खडा गर्ने तथा त्यसको बृद्धीको लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	१.५ वर्ष
२	प्राथमिक उपचार र खोज तथा उद्धार सामाग्रीहरुको अभाव	गाउँपालिकामा आपत्कालीन प्राथमिक उपचार र खोज तथा उद्धार गर्ने जनशक्ति तयार गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	१.५ वर्ष
३	वन्यजन्तु वस्तीमा छिर्न सक्ने	साइरन बजाउने र साइरन व्यवस्थापन , सामुदायिक वनको सिमामा तारबार लगाउने, जनचेतनाका कार्यक्रम साइरन बजाउने र साइरन व्यवस्थापन	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	१.५ वर्ष
४	वन्यजन्तले बाली सखाप पार्ने	कुरुवा बस्ने पालैपालो र बालि बिमाको पहल गर्ने	जनशक्ति	जनशक्ति	जनशक्ति, कृषि ज्ञानकेन्द्र	नियमित
५	खाद्य तथा गैह्खाद्य सामग्रीको अभाव	आपत्कालिन अवस्थाका लागि आवश्यक खाद्य तथा गैरखाद्य सामग्रीको बन्दोबस्त गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	" "	१.५ वर्ष

४.८.४ वन्यजन्तु आक्रमणको सन्दर्भमा विपद्को समयका प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरू (घटना घटेको दिन देखि ३ महिना सम्म)

कुनै पनि समयमा विपद् परेमा प्रभावित तथा पीडितको उद्धार र जीवनरक्षा र सम्पत्ति संरक्षणका लागि आपत्कालीन समयमा गर्नु पर्ने क्रियाकलापलाई तलको ढाँचामा उल्लेख गर्नु पर्नेछ। यसमा विशेषगरी पूर्वसूचना र चेतावनी प्रवाह गर्ने, हराएकाको खोजी, पीडितको उद्धार, सुरक्षा निकायमा खवर, आपत्कालीन बसोबास र राहत व्यवस्थापनका लागि गर्नु पर्ने कार्य उल्लेख गरिएको छ।

प्राथमिकता क्रम	विपद्को सम्भावित अवस्था	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	वन्यजन्तु आक्रमणमा मानिसहरु घाईते हुन सक्ने	तत्काल आफु सुरक्षित रहने र वन्यजन्तु आक्रमणका बारेमा प्रहरी, सुरक्षा निकाय तथा खोज तथा उद्धार कार्यदललाई खबर गर्ने र जनावर भगाउन ठुलो(ठुलो आवाज निकाल्ने, भाडा बजाउने, अलार्म बजाउन	सुरक्षा निकाय, विपद् व्यवस्थापन समिति	जनशक्ति	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	० देखि १ घण्टा भित्र
२	वन्यजन्तु आक्रमणमा मानिसहरु घाईते हुन सक्ने	घाईतेलाई आवश्यकता अनुसार प्राथमिक उपचार गरी थप उपचारलाई अस्पताल पठाउने	प्राथमिक उपचार कार्यदल, सुरक्षा निकाय, विपद् व्यवस्थापन समिति	जनशक्ति	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	० देखि ७ घण्टा ीभित्र
३	थप जोखिम हुन सक्ने भएकाले	थप जोखिम हुन सक्ने भएकाले घर बाट बाहिर ननिस्कने	स्थानीय स्वयंम	जनशक्ति	" "	०-२४ घण्टा भित्र
४	घाइते तथा मृत्यु हुन सक्ने	क्षति, घाइते र मृत्यु हुने संख्या संकलन गर्ने तथा सम्बन्धी निकायमा पठाउने र राहतको लागि पहल गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति,	वडा कार्यालय	प्रहरी, सुरक्षा निकाय	
५	बसस्थान तथा खाद्यान्न को अभाव	वन्यजन्तु आक्रमणमा प्रभावित बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक तथा लैङ्गिकमैत्री अस्थायी टहराको निर्माण गरी बसोबासको व्यवस्था मिलाउने	विपद् व्यवस्थापन समिति	सुरक्षा निकाय	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	२४ देखि ४८ घण्टा भित्र
६	राहतको आवश्यक्ता पर्ने भएकाले	आवश्यक राहतका लागि सरकारी तथा गैर सरकारी निकायमा पहल गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	४८ घण्टा देखि २ साता
७	मनोबैज्ञानिक असर	मनोबैज्ञानिक असर परेका वयक्तिलाई परामर्श र हौसला प्रदान गर्ने, क्षतिको लेखाजोखा गरी	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैरसरकारी	२ साता देखि १

		आवश्यक क्षतिपूर्ति माग गर्ने			सस्थाहरु	महिना भित्र
८	समुदायमा त्रास र भय	समुदायलाई नियमित क्रियाकलाप तर्फ फर्काउने	स्वंयमसेवक, विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	१ महिना भित्र ३ महिना
९	प्रभावितहरुलाई राहात अभाव	विपद् व्यवस्थापन समितिले आवश्यकता अनुसार थप राहत व्यवस्थापनमा पहल गर्ने	स्वंयमसेवक, विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	१ महिना भित्र ३ महिना

४.८.५ वन्यजन्तु आक्रमणको सन्दर्भमा विपद् पश्चात्का पुर्नलाभ अर्न्तगत पुर्नस्थापना र पुनर्निर्माणका क्रियाकलापहरू (विपद् समयका प्रतिकार्यका कार्यहरु सकिएपछि ३ महिना देखि २ वर्ष सम्म)

योजनाको यस भागमा विपद् भइसकेपछि त्यसबाट परेको प्रभाव र भएको क्षतिको विश्लेषण गरी जनजीवनलाई सामान्य बनाउन, पूर्ण विस्थापित परिवारको पुनःस्थापना गर्न, क्षतिग्रस्त भौतिक संरचनाको मर्मरत-सम्भार तथा पुनर्निर्माण गर्न र भविष्यमा पर्नसक्ने त्यस्तै विपद्को सामना गर्न आवश्यक क्रियाकलापलाई समेटेर निम्नबमोजिमको ढाँचामा क्रियाकलाप उल्लेख गरिएको छ :

प्राथमिकता क्रम	सम्भावित समस्या	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	भौतिक क्षतिको मुल्याङ्कन तथा विश्लेषणको अभाव	राप्ती गाँउपालिकाको पीडितको मानविय, आर्थिक, तथा भौतिक क्षतिको मुल्याङ्कन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	जि.स.स, सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	
२	भविष्यमा पुनः वन्यजन्तु आक्रमण दोहोरिन सक्ने	सामुदायिक वनको सिमा सुरक्षाकोलागो तारबार लगाउने, वन हेरालुलाइ अनुगमन नियमित रुपमा गर्न लगाउने र थप जनशक्ति उत्पादन गरी अनुगमन गर्ने, जनचेतनाका कार्यक्रम नियमित रुपमा गर्ने , बालि बीमा गर्न पहल गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति	वडा कार्यालय	सरकारी तथा गैरसरकारी सस्थाहरु	
३	पुनः वन्यजन्तु आक्रमणका जोखिम हुन सक्ने	वन्यजन्तु आक्रमण सम्बन्धी जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरु नियमित रुपमा सञ्चालन गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति, महिला तथा युवा समुह, विद्यालय,	वडा कार्यालय	" "	

४.९ विपद व्यवस्थापन क्रियाकलाप अनुसार कार्यक्रम तथा बजेट वडागत (लाखमा)

वडा	जनचेतना	जोखिम न्यूनीकरण	आपतकालीन पूर्वतयारी	प्रतिकार्य	पुनर्लाभ
१	२५	५०	१०६		९३
२	३२.५	१२१	६५		६३
३	७०	४५.५	३८		२०
४	१२	१२९	८०.५		२८
५	१२	१५९०७.५	५२५		४३
६	५८	५८	२३.५		१०९
७	१४.५	३८.५	७८		३४
८	१२.५	२७	५१		३२
९	१३	२३	८०		५२
जम्मा बजेट (रु लाखमा)	२४९.५	१६३९९.५	१०४७	०	४७४

खण्ड : ५

स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाको अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा अद्यावधिकता

५.१ योजना अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

समुदायमा विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाको निर्माणपश्चात त्यसको उचित कार्यान्वयनको लागि स्थानीय तहमा एउटा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिको गठन गरिने छ । त्यस समितिले स्थानीय स्तरका कार्यालयहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरी अनुगन तथा मूल्याङ्कनका सिद्धान्तहरूलाई अनुशरण गरी योजनाको नियमित अनुगमन तथा निश्चित समयावधिमा मूल्याङ्कन गरिने छ । गाउँपालिका स्तरमा गठित अनुगमन समितिले विपद् जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यक्रमको प्रभावकारिता समेत मूल्याङ्कन गरी आवश्यकता अनुसार गाउँपालिकामा सिफारिस गर्नेछ । गाउँपालिकाको कुनै पनि क्षेत्रमा उत्पन्न विपद्ले सङ्कटासन्नता, क्षमता र जोखिममा पारेको परिवर्तनलाई सम्बोधन गर्न प्रत्येक वर्ष योजनाको पुनावलोकन गरी वार्षिक कार्यक्रम तथा योजना तयार गर्नेछ ।

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिले स्थानीय तहमा यस निर्देशिका बमोजिम संचालित योजना तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयतको प्रगति निरीक्षण गर्ने, कार्यक्रम कार्यान्वयनको क्रममा देखिएका समस्या तथा कमीकमजोरीलाई सुधार गर्दै छिटो समाधानका लागि समन्वयात्मक र रचनात्मक भूमिका निर्वाह गर्नेछ । कार्यक्रमको मूल्याङ्कन गर्दा सान्दर्भिकता, कार्यकुशलता, प्रभावकारिता, अपेक्षित उपलब्धी हासिल, दीर्घकालीन परिवर्तन जस्ता मूल्याङ्कनका सिद्धान्तको आधारमा गरिने छ ।

अनुगमनका तहहरु	किन	कसले	कहिले	कसरी
समुदाय तथा वडा तहका अनुगमन (क्रियाकलापहरू को तहमा)	पारदर्शिता र अपनत्व कायम गर्न विपद व्यबस्थापन कार्यहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन	वडा स्तरीय स्थानीय विपद् ब्यवस्थापन तथा जलबायु उत्थान्शील समिति	कार्यक्रम संचालन पूर्व, संचालनको क्रममा र सम्पन्न भएको १ महिना भित्र (हरेक कार्यक्रममा)	सार्वजनिक लेखा परीक्षण, स्वअनुगमन तथा मूल्याँकन, होडिङ वोर्ड
सार्वजनिक लेखा परीक्षण, स्वअनुगमन तथा मूल्यांकन, होडिग वोर्ड	कार्यक्रमको गुणस्तर कायम गर्न, योजना र प्रगतिका लेखाजोखा गर्न, कार्यक्रमको प्रभावकारीता वृद्धि गर्दै समयमा सम्पन्न गर्न	नगर स्तरीय अनुगमन समिति,	त्रैमासिक त्रैमासिक अर्धवार्षिक र वार्षिकरूपमा	समीक्षा तथा योजना तर्जुमा वैठक तथा गोष्ठी फिल्ड अनुगमन भ्रमण सक्कटासन्न वर्गहरूसंग अन्तरक्रिया नियमित फोटो तथा घटना अध्ययनको संकलन

५.२ योजनाको अद्यावधिकता

यस योजना तयार पश्चात निर्देशिका कार्यान्वयका क्रममा भएका पाठ सिकाइ, अनुभव, चुनौती र सुधार गर्नुपर्ने बिषयबस्तुलाई समावेश गरी सहज र प्रभावकारी बनाउनका लागि निर्देशिका बमोजिम बनाइएका योजनाहरूलाई ३ /३ बर्षको अवधिमा वा आवश्यकता अनुसार समीक्षा गरी अद्यावधिक गरिनेछ ।

राप्ती गाउँपालिकाको विपद् तथा जलवायू उत्थानशील समिति

गाउँपालिका स्तरीय प्रारम्भिक बैठकका सहभागी

आज मिति २०६६ साल पौष ६ गते यस राप्ती गाउँपालिका डाङको प्रस्तावित विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा गर्ने क्रममा आयोजना गरिएको गाउँपालिका स्तरीय समन्वय बैठकको उपस्थिति विवरण

अध्यक्षता - श्री नुमानन्द पुँडी गा.पा. अध्यक्ष ज्यूबाट
सहजकर्ता : साजन ज्ञवाली, नारायण, [illegible]
उपस्थिति विवरण

क्र.सं.	नामथर	सहभागिता/पद	फोन	हस्ताक्षर
१.	जगदम्बा चौधरी	उपाध्यक्ष	९८४६८४१०६६	[illegible]
२.	राम प्र. शर्मा	प्र.प्र. अधिकृत		[illegible]
३.	तारा [illegible]	वडा अध्यक्ष	९८४६८४०६६९	[illegible]
४.	सुरेश अधिकारी	आ.वि.अ.ना.प्रमुख	९८४६८४०४६२	[illegible]
५.	वेद प्रसाद [illegible]	वडा अध्यक्ष	९८४६८४१०१४	[illegible]
६.	विष्णु बहादुर [illegible]	वडा अध्यक्ष ४	९८०६२९९४४२	[illegible]
७.	नन्द बहादुर [illegible]	प्रगतिशील समिति	९८४[illegible]	[illegible]
८.	चैत कुमारी चौधरी	[illegible]	९८४६९६२९९	[illegible]
९.	विद्यारत्न चौधरी	[illegible]	९८४९८९२०२४	[illegible]
१०	[illegible] चौधरी	[illegible]	९८४५६०१६४	[illegible]
११	[illegible] बहादुर [illegible]	[illegible]		[illegible]
१२	[illegible] बहादुर [illegible]	वडा अध्यक्ष	९८४६[illegible]	[illegible]
१३	जगनारायण चौधरी	मंगुरसमुद्रके [illegible]	९८१०८४[illegible]	[illegible]
१४	[illegible]	[illegible]	९८२३८३०७६४	[illegible]
१५	[illegible]	[illegible]	९८१०३४[illegible]	[illegible]
१६	[illegible] बहादुर [illegible]	[illegible]	९८०३६४०१	[illegible]
१७	गीता चौधरी	राप्ती गा.पा. [illegible]	९८४६८४१६४[illegible]	[illegible]
१८	[illegible] यादव	NCDC	९८०६२६७४६३	[illegible]
१९	[illegible] बहादुर थापा	[illegible] वडा	९८४६०४२६६६	[illegible]
२०	[illegible] बहादुर [illegible]	वडा सचिव	९८४६८[illegible]	[illegible]
२१	[illegible]	[illegible] सदस्य	९८४२०२२०२०	[illegible]
२२	सुनिता [illegible]	सदस्य	९८०९६९९९९८	[illegible]
२३	तारा कुमारी चौधरी	[illegible] सदस्य	९८४६८४१९५६	[illegible]

गाउँपालिका स्तरीय योजना मस्यौदा छलफलमा सहभागी विवरण

क्र.सं.	नाम	पद
१	श्री वेदप्रसाद चौधरी	संयोजक, वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन समिति
२	श्री नुमानन्द सुवेदी	अध्यक्ष, राप्ती गाउँपालिका
३	श्री जगदम्बा कुमारी चौधरी	उपाध्यक्ष, राप्ती गाउँपालिका
४	श्री शोभाराम रिजाल	प्र.प्र.अ. राप्ती गाउँपालिका
५	श्री विद्याशरण चौधरी	वडा नं. ७ अध्यक्ष, राप्ती गाउँपालिका
६	श्री गोबर्धन रावत	वडा नं. ५ अध्यक्ष, राप्ती गाउँपालिका
७	श्री विष्णु बहादुर घर्ति	वडा नं. ४ अध्यक्ष, राप्ती गाउँपालिका
८	श्री तारा बहादुर डि.सी.	वडा नं. १ अध्यक्ष, राप्ती गाउँपालिका
९	श्री हरि प्रसाद भुसाल	वन महासंघ, अध्यक्ष
१०	श्री शिवध्वज मल्ल	हरियाली, अध्यक्ष
११	श्री शेर बहादुर हमाल रिजाल	प्रमुख, पशु सेवा शाखा, राप्ती गाउँपालिका
१२	श्री विष्णु गुरुङ्ग	कार्यपालिका सदस्य, राप्ती गाउँपालिका
१३	श्री विकास ज्ञवाली	अधिकृत, राप्ती गाउँपालिका
१४	श्री मुमाराम भुसाल	राप्ती गाउँपालिका
१५	श्री बिरस मल्ल	राप्ती गाउँपालिका
१६	श्री सुवास भट्टराई	राप्ती गाउँपालिका
१७	श्री कर्ण ब. शाही	प्र.स.स, प्रहरी चौकी, मसुरीया
१८	श्री राम मोती चौधरी	मानव कल्याण तथा वातावरण संरक्षण केन्द्र
१९	श्री महेश अधिकारी	आ.वि.शाखा, राप्ती गाउँपालिका
२०	श्री प्रवेश चापागाइँ	ना.सा.वि.के.
२१	श्री शशांक बाबु आचार्य	ना.सा.वि.के.
२२	श्री धर्म बहादुर यादव	ना.सा.वि.के.

तस्वीरहरु

स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशील योजना (LDCRP)
राप्ती गाउँपालिका दाङ
वडा स्तरीय छलफल
वडा नं. ५
मिति: २०७६मंसीर
आयोजक
राप्ती गाउँपालिका
मसुरिया, दाङ
प्राविधिक सहयोग
नामसालिङ सामुदायिक
विकास केन्द्र, दाङ

स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशील योजना (LDCRP)
राप्ती गाउँपालिका दाङ
वडा स्तरीय छलफल
वडा नं. ६
मिति: २०७६मंसीर